

74#

ΝΕΑ ΖΩΗ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'. - ΕΤΟΣ VI. - ΑΡΙΘ. 1. - 2.
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1909.
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΑΙΓΥΠΤΟΣ.

2666

ΟΤΑΝ ΣΠΑΣΗ ΤΑ ΔΕΣΜΑ ΤΟΥ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΜΕΡΗ ΤΡΙΑ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΤΑΣΣΟΣ ΦΛΕΡΗΣ — Δικηγόρος, πού δὲν κάνει τὸ ἐπάγγελμά του καὶ ζῆ ἀπὸ ἓνα μικρὸ εἰσόδημα. Σαρανταπέντε ἐτῶν, δείχνοντας μεγαλύτερος, ἀπὸ μιὰ κουρασμένη ζωὴ, πού τὰ ἴχνη της εἶναι ζωγραφισμένα στὸ πρόσωπό του καὶ στὰ πρόϊμα ἀσπρισμένα μαλλιά του. Φιλάρεσκος στὸ ντύσιμο καὶ τοὺς τρόπους.

ΔΩΡΑ — Κόρη του ὡς δεκάξη χρόνων.

ΒΕΡΑ ΜΕΡΑΤΗ — Ἡ πρώτη ἐρωμένη τοῦ Φλέρη, ὡς τριανταπέντε χρόνων. Αὐστηρὴ ὁμορφιά, μαραμμένη ἀπὸ κάποια βαθεῖα ἀρρώστεια.

ΛΕΛΑ — Ἐλεύθερη γυναῖκα, φιλενάδα τοῦ Τάσσου.

Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΜΙΣΤΡΑΣ — Γιατρός τῶν λουτρῶν, γηραλέος μὰ ζωηρός καὶ γερὸς ἄνθρωπος.

ΝΙΚΟΣ ΜΙΣΤΡΑΣ — Ἀνιψιὸς τοῦ γιατροῦ Μιστρά, φοιτητὴς τῆς Γιατρικῆς.

Ο ΜΠΑΡΜ - ΑΡΓΥΡΗΣ — Παλιὸς ὑπηρέτης τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Φλέρη, γέρος ἐξηντάρης.

ΕΝΑΣ ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΣ

ΜΙΑ ΘΕΑΤΡΙΝΑ

ΕΝΑΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ τοῦ ξενοδοχείου.

ΚΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙ πού παραθερίζουν στὰ λουτρά.

ΛΕΛΑ — ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ.

Ἡ σκηνὴ σύγχρονη σὲ μιὰ Ἑλληνικὴ λουτρόπολη.

Παραστάθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ « Νέα Σκηνή » 11 Αὐγούστου 1909.

ΟΤΑΝ ΣΠΑΣΗ ΤΑ ΔΕΣΜΑ ΤΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Σάλα τοῦ ξενοδοχείου τῶν λουτρῶν. Ἐπίπλωσι μὲ ἀνοιχτὰ χρώματα ἀπὸ ξύλο λακὲ καὶ ψάθα. Λουλούδια ἀπάνω στὰ τραπέζια. Τὰ παράθυρα ἀνοιχτά. Θύρες δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ πού φέρνουν σὲ δωμάτια. Στὸ βάθος δύο μεγάλες θύρες πού φέρνουν στὴν ἐξοδο.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΦΛΕΡΗΣ, ΕΝΑΣ ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΣ,

ἀργότερα ΜΠΑΡΜΠ - ΑΡΓΥΡΗΣ - ΥΠΗΡΕΤΗΣ

Ὁ Τάσσος Φλέρης, ξαπλωμένος σὲ μιὰ κουνιστὴ πολυθρόνα, διαβάζει ἐφημερίδα, μὲ συχνὰς διακοπές, σὰ νὰ μὴν προσέχη σὲ τί διαβάζει. Καπνίζει πούρο κι' ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ φέρνει στὰ χεῖλια του ἓνα ποτηράκι πράσινο λικέρ, ἀκουμπισμένο στὸ διπλανὸ του τραπέζακι. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς στὸ διπλανὸ τραπέζι μόλις ἔχει τελειώσει ἓνα γράμμα, τὸ σφραγίζει καὶ σηκώνεται.

ΑΝΘΥΠΟΛ. — Ἐνῶ σηκώνεται. Ὡστε δὲ φεύγετε οὔτε σήμερα, κύριε Φλέρη; Πῶς αὐτὴ ἡ ξαφνικὴ ἀναβολή; Μήπως μελετᾶτε καμμιά ἐκδίκηση στὸ πόκερ;

ΦΛΕΡΗΣ — Ἄ! ὄχι, ἀνθυπολοχαγέ μου. Σὲ βεβαιώνω. Συλλογίστηκα ἀπλούστατα πὼς εἶναι πολὺ νωρὶς νὰ γυρίσω στὴν Ἀθήνα. Δὲ βλέπεις; Οἱ ζέστες ξαναρχίσανε. Νομίζεις κανεὶς πὼς ξαναγυρίζομε στὴν ἀνοιξη, ἐνῶ ἔχομε μπροστά μας τὸ χειμῶνα. Ἐγὼ ἔβαλα πάλι τὰ καλοκαιρινά μου. Νά, κύτταξε!...

ΑΝΘΥΠΟΛ. — Χμ! Μὴν ἐμπιστεύεσθε πολὺ σ' αὐτὴ τὴν Ἀνοιξη, κύριε Φλέρη. Τὸ φθινόπωρο εἶναι ἄπιστη ἐποχὴ. Νομίζω πὼς δὲν κάματε καθόλου καλὰ νὰ βάλετε τὰ καλοκαιρινά σας.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἀνθυπολοχαγέ μου, τ' ἄσπρα μου μαλλιά σ' ἀπατοῦνε. Γελάει ἀνόρεκτα. Δὲν εἶμαι καὶ τόσο γέρος ὅσο φαίνομαι. Μπορῶ νὰ κάνω ἀκόμα μερικὲς κουτουράδες. Ἡ ὄχι;

ΑΝΘΥΠΟΛ. — Σὰς ὀρκίζομαι, κύριε Φλέρη, πὼς τὰ λόγια μου δὲν κρύβανε κανένα πονηρὸ ὑπαινιγμό. Λυποῦμαι πολὺ πού μὲ παρεξηγήσατε.

ΦΛΕΡΗΣ — Σοῦ χωρατεύω, σοῦ χωρατεύω, ἀνθυπολοχαγέ. Πίνει νευρικά. Ἐπειτα τὸ βέβαιο εἶναι πὼς δὲν ἔχεις ἀπλύτως ἄδικο.

ΑΝΘΥΠΟΛ. — Λοιπὸν au renoir, κύριε Φλέρη. Σὰς περιμένομε κάτω νὰ κάμωμε τὸ καρρέ μας. Εἶναι ἡ μόνη διασκέδασι πού μᾶς ἔμεινε ἐδῶ στὰ λουτρά.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἡ μόνη, ἀνθυπολογαγέ; Καὶ ἡ ἀγάπη; Οἱ ὄμορφες γυναικοῦλες;

ΑΝΘΥΠΟΛ.— Ἀφίστε με, ἀφίστε με, κύριε Φλέρη. Βρίσκομαι σὲ ἀνάρρωση ἀπὸ ἓναν ἔρωτα, κι' ἂν ξανακλίσω εἶμαι χαμένος. Φοβερὴ ἀρρώστεια!

ΦΛΕΡΗΣ — Ἀρρώστεια, ἀλήθεια. Δὲν ἦτανε ὅμως μιὰ φορὰ. Ἔγινε . . .

ΑΝΘΥΠΟΛ.— Ξορκισμένη νὰ εἶναι, ξορκισμένη. Au revoir.

Φεύγει γελώντας.

ΦΛΕΡΗΣ — Μοναχὸς του. Καὶ ὅμως καλύτερα θὰ ἦτανε νὰ ξαναγύριζα ἀμέσως στὴν Ἀθήνα.

Πετάει τὴν ἐφημερίδα στὸ πάτωμα καὶ στραγγίζει τὸ ποτήρι του. Ἀπὸ τὴ μεσσηνὴ θύρα μπαίνει ὁ Μάρμπ - Ἀργύρης, ἀγκωμαχώντας μὲ δυὸ βαλίτσες στὰ χέρια. Κάτι μουρμουρίζει μοναχὸς του, ἀφίνει τὶς βαλίτσες στὸ πάτωμα καὶ σκουπίζει τὸν ἰδρώτα του. Ὁ Φλέρης γυρίζει καὶ τὸν βλέπει.

Τὶς ἔφερες ἐπὶ τέλους;

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Τὶς ἔφερα, τὶ νὰ κάνω. Ἀνάθεμα κι' ἂν καταλαβαίνω τὶ γίνεται σήμερα.

ΦΛΕΡΗΣ — Μὴ γκρινιάζης, ἀνθρώπε τοῦ θεοῦ. Μὴ γκρινιάζης. Παῦσε πιά. Πάρε τὶς βαλίτσες καὶ πήγαινε τὶς μέσα.

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Μιὰ ζωὴ αὐτὸ γίνεται. Αὐτὸ ξέρω γώ. Ὅμως καιρὸς εἶναι θαρρῶ νὰ ἡσυχάσουμε, νὰ ρίξουμε τὴν ἀγκουρα. Γεράσαμε, κύριε Τάσσο. Δὲν τὸ κατάλαβες; Γεράσαμε.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἔφυγε τὸ βαπόρι;

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Ξερά. Ἔφυγε.

Κυττάζει τὸ Φλέρη στὰ μάτια, σὰ νὰ ζητᾷ καὶ νὰ μαντέψῃ.

ΦΛΕΡΗΣ — Τὶ μὲ κυττᾷς ἔτσι; Τὶ θέλεις; Τὶ θὰ βγάλῃς πάλι ἀπ' τὸ στόμα σου; Σοῦ εἶπα. Πάρε τὶς βαλίτσες ἀπ' τὴ μέση . . .

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Δὲ μίλησα, κύριε Τάσσο. Δὲν εἶπα τίποτε.

ΦΛΕΡΗΣ — Τὸ ἴδιο εἶναι. Αὐτὸ τὸ βλέμμα σου μοῦ κάνει κακό. Μέσα στὰ βαδουλωμένα μάτια σου μοῦ φαίνεται πὼς περνάει ὅλη ἡ μαύρη ἱστορία τῆς ζωῆς μου.

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Δὲ φταίω, κύριε Τάσσο. Ἡ ζωὴ μου πέρασε μέσα στὸ σπίτι σας, μέσα στὸ σπίτι τοῦ πατέρα σου, μέσα στὸ δικό σου. Ἡ ἀγάπη μου ἔγινε καθρέφτης καὶ καθρέφτισε τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά. Τὰ κακά ἦτανε πιότερα. Ἔτσι ἤθελε ὁ Θεός. Δὲ φταίω ἐγώ.

ΦΛΕΡΗΣ — Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω, Ἀργύρη μου. Μὴ μὲ ξεσυνερίζεσαι ἂν σοῦ καλομίλησα. Μὲ ξέρεις πὼς εἶμαι νευρικός.

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Δὲν πειράζει, κύριε Τάσσο. Ἐγὼ δὲ σὲ ξεσυνερίζομαι. Ἀψόθυμος εἶσαι, δὲν εἶσαι κακός. Κι' ἂν μ' ἀποπένης

καμιὰ φορὰ, ἐγὼ πάντα σ' ἀγαπᾶω. Μέσα στὰ χέρια μου σ' ἀνάθρεψα. Σὲ λίγο. Πές μου, κύριε Τάσσο, τὶ ἔχεις σήμερα; Κάτι σὲ βασανίζει.

ΦΛΕΡΗΣ — Δὲν ἔχω τίποτα, Ἀργύρη. Τίποτα. Ἡσύχασε.

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Δὲ θέλεις νὰ μοῦ πῆς. Ἄς εἶναι. Ὁ Θεὸς νὰ τὰ φέρῃ δεξιά. Ἐγὼ πάω τὶς βαλίτσες μέσα.

Σηκώνει τὶς βαλίτσες καὶ προχωρεῖ στὴ δεξιὰ θύρα.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἄκουσε, Ἀργύρη. Πές τῆς κυρίας Δώρας, πὼς εἶμαι ἐδῶ καὶ τὴν περιμένω, σὰν ἐτοιμασθῆ.

Ὁ Ἀργύρης φεύγει συλλογισμένος. Ὁ Φλέρης χτυπάει τὸ κουδούνι.

Ἔρχεται ὁ ὑπηρέτης.

ΥΠΗΡΕΤΗΣ — Τὶ προστάζει ὁ κύριος;

ΦΛΕΡΗΣ — Φέρε μου ἓνα πίπερ - μέντ, Θεοδόση. Σὲ λίγο. Ὁ γιατρός, ξέρεις, μοῦ τὸ ἀπαγορεύει.

ΥΠΗΡΕΤΗΣ — Ἡ μποτίλλια εἶναι κοντὰ σας, κύριε Φλέρη. Νὰ σᾶς βάλω.

Τοῦ βάζει στὸ ποτήρι.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἄ! ἡ μποτίλλια εἶναι κοντὰ μου. Δὲν πρόσεξα. Ἄκουσες τὶ σοῦ εἶπα, Θεοδόση; Ὁ γιατρός μοῦ τὸ ἀπαγορεύει.

ΥΠΗΡΕΤΗΣ — Μὴν τὸν ξεσυνερίζεσθε, κύριε Φλέρη. Σὲ ὅλον τὸν κόσμον ποὺ βρίσκεται ἐδῶ στὰ λουτρὰ τῶχει ἀπαγορευμένο. Κι' ὅλοι πίνουνε. Δὲν τὸν ξεσυνερίζονται, βλέπετε.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἄ! ἔτσι; Τότε καλὰ Θεοδόση. Πήγαινε, εὐχαριστῶ. Ὁ ὑπηρέτης φεύγει. Ὁ Φλέρης φέρνει τὸ ποτήρι στὰ χεῖλια. Εἰς ὑγίαν λοιπὸν τῆς δευτέρας νεότητος!

Πίνει καὶ γελάει μὲ κάποια πικρὴ εἰρωνεία.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΦΛΕΡΗΣ - Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΜΙΣΤΡΑΣ

ΜΙΣΤΡΑΣ — Μπαίνει στὴ σάλα χωρὶς νὰ ἰδῆ τὸ Φλέρη. Ἄξαφνα τὸν καταλαβαίνει καὶ πλησιάζει κοντὰ του. Τὸν χτυπάει στὶς πλάτες. Carissimo amico, ἐδῶ βρίσκεσαι, πάει νὰ πῆ, ἀκόμα; Οἱ σύντροφοί σου σὲ περιμένουνε κάτω στὸ πόκερ.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἀγαπητέ μου, γιατρέ. Τὶ εὐτυχία! Ἰσα-ἴσα ποὺ σὲ συλλογίζομουν αὐτὴ τὴ στιγμή. Τηλεπάθεια σωστή. Ἔλα κάθισε, γιατρέ μου.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ἄφισε, νὰ σὲ χαρῶ, τὶς γαλιφιές. Ἄφισέ τις! Τὸ εἶδα πάλι αὐτὸ τὸ πράσινο δηλητήριο κοντὰ σου. Σοῦ τὸ λέω γιὰ τελευταία φορὰ. Θὰ τὰ χαλάσωμε ὀριστικῶς. Νὰ τὸ ξέρης, τζόγια μου.

ΦΛΕΡΗΣ — Πίνεις ἓνα ποτηράκι, γιατρέ;

ΜΙΣΤΡΑΣ — Κατεργάρη, κατεργάρη. "Ε! ἄς εἶναι. "Ένα ποτηράκι, πάει νὰ πῆ, θὰ τὸ πιῶμε. "Οχι γι' ἄλλο τίποτε, μὰ γιατί εἶμαι ἀποσταμένος ἀπὸ τὸ δρόμο.

Βάζει στὸ ποτήρι τοῦ Φλέρη.

ΦΛΕΡΗΣ — Μοῦ πῆρες τὸ ποτήρι μου. Στάσου νὰ σοῦ φέρουν ἕνα ἄλλο.....Νὰ κτυπήσω. Αἰωνίως εἶσαι ἀφηρημένος, καῦμένη γιατρέ.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Δὲν εἶναι καμμιά ἀνάγκη, τζόγια μου. Μὴ συχίζεσαι μὲ τὸ τίποτε. "Εγὼ δὲ σὲ σιχαίνομαι βλέπεις. Θὰ πιῶ στὸ ποτηράκι σου κ' ἐσὺ δὲ θὰ πιῆς καθόλου. "Ας ἀφίσουμε τὰ χωρατά. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ κόψης ὅλα τούτα τὰ δηλητήρια. Χρειαίεται λίγη θέληση. Μὲ λίγη θέληση νικάει κανένας ὅλους τοὺς πειρασμούς, νὰ σὲ χαρῶ.

ΦΛΕΡΗΣ — "Οραία, μὰ τὸ Θεό, αὐτὴ ἡ θεωρία γιὰ τὴ θέληση. Νὰ κάνη κανένας τὴν εὐχαρίστηση τὴ δική του δὲν εἶναι θέληση. Νὰ κάνη τὸ κέφι τῶν ἄλλωνῶν, αὐτὸ εἶναι ἡ θέληση. Σπολλάτη. Τὴν εἶχα ἀρκετὰ χρόνια τὴ θέληση αὐτὴ.... Φτάνει, πιά. Φτάνει.

ΜΙΣΤΡΑΣ — "Ασε τὶς φιλοσοφίες, μάτια μου. Σοῦλειψε πάντα ἡ θέληση. Αὐτὸ σὲ χαλαίει. Στάθηκες σ' ὅλη τὴ ζωὴ σου ἕνας ποιητής. Φούμαρα! Καπνοί! Τὸν χαϊδεύει στὶς πλάτες. Μὴ σοῦ κακοφαίνεται!

ΦΛΕΡΗΣ — "Η ζωὴ δίνει κάποια μαθήματα. Μὲ τὴ διαφορὰ πὼς τὰ δίνει κάποτε πολὺ ἀργά. Σὲ λίγο. "Ακουσε, γιατρέ. Θέλω νὰ ζήσω ἀκόμα. Θέλω νὰ ζήσω. "Η σακατεμένη μου ζωὴ κάνει μιὰ τελευταία ἐπανάσταση μέσα μου. Μὴν τὴν ἐμποδίξεις.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Δὲν μπορείς νάχης παράπονα ἀπ' τὴ ζωὴ σου. Τὴ σπατάλησες ἀρκετὰ καφερά. Δούλεψες τὸν "Ερωτα, πάει νὰ πῆ, σὰν πιστὸς στρατιώτης.

ΦΛΕΡΗΣ — Δὲν εἶναι ὁ "Ερωτας, αὐτὸ ποὺ δούλεψα. Οἱ ἀγορασμένες χαρὲς δὲν εἶναι ὁ "Ερωτας.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Τότες εἶναι τὰ δάκρυα, οἱ ἀναστεναγμοί, τὰ βάσανα. Κι' ἀπ' αὐτὰ πέρασες, καφερά. Δὲν τῶχης παράπονο, πάει νὰ πῆ.

ΦΛΕΡΗΣ — Οὔτε αὐτὰ δὲν εἶναι ὁ "Ερωτας. Οὔτε. Ξέρεις τί εἶναι αὐτὰ;

ΜΙΣΤΡΑΣ — Τί;

ΦΛΕΡΗΣ — Θυμᾶσαι δυὸ παλιὲς στάμπες, ποῦχαμε στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου;

ΜΙΣΤΡΑΣ — Τὶ θές νὰ πῆς;

ΦΛΕΡΗΣ — Δυὸ παλιὲς στάμπες. Δείχνει φανταστικά. Στὴν ὄχθη ἑνὸς μαύρου ποταμοῦ, χιλιάδες παρθένες, γλωμὲς καὶ θλιμένες, μὲ λυμένα τὰ μαλλιά, γέρνοντας θλιβερὰ ἀπάνω στὰ σκοτεινὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ, ἀπλώναν μὲ ἀπελπισιὰ τὰ χέρια σ' ἕνα μακρυνὸ περιγιάλι. "Ο πο-

ταμὸς αὐτὸς ἦταν ὁ "Αχέρων, τὸ μακρυνὸ περιγιάλι ἦταν ὁ ἀπάνω κόσμος, κ' οἱ παρθένες, ποὺ ἕνας βουβὸς θρηῆνος φαινόταν ν' ἀνεβαίνη ἀπὸ τὸ θλιβερὸ τους ἀγκάλιασμα, ἦταν οἱ ψυχὲς ποὺ δὲ γνωρίζανε τὴ χαρὰ τῆς ἀγάπης στὴ ζωὴ τους. Χιλιάδες ἦταν οἱ θλιμένες ψυχὲς ἀπάνω ἀπ' τὰ μαῦρα νερὰ τοῦ ποταμοῦ..... Αὐτὴ ἦταν ἡ μία στάμπα. Καὶ ἡ ἄλλη; Τὴ θυμᾶσαι; Γύρω ἀπὸ ἕνα τραπέζι ξεφαντώματος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἀποκαμωμένοι ἀπὸ τὸ κρασί καὶ τὰ φιλιὰ, γλωμοὶ σὰν πεθαμένοι, μὲ τὰ μάτια βαθουλωτά, κόντονταν σὰν πτώματα, ἄλλοι πεσμένοι κατάμουτρα ἀπάνω στὰ μαρμαμένα λουλούδια, ἄλλοι ξαπλωμένοι πίστομα στὸ χῶμα, ἄλλοι κουλουριασμένοι, σὰν νὰ τοὺς τάραξε μιὰ κακιὰ ἀρρώστεια. "Αντρες καὶ γυναῖκες κόντονταν ἔτσι, πλάτες μὲ πλάτες, γυρίζοντας τὰ μοῦτρα τους μὲ σιχασιὰ καὶ καταφρόνια..... Αὐτὲς οἱ φοιχτὲς στάμπες, αὐτὲς εἶναι, γιατρέ, ὁ "Ερωτας ποὺ δουλεῖ σήμερα στὸν κόσμο.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Νὰ σὲ χαρῶ, μάτια μου, εἶχα καιρὸ ν' ἀκούσω τὴν παλιά σου εὐγλωττία. Τώρα τελευταία τὰ λόγια σοῦ βγαίνανε μὲ τὸ τοιμπίδι. Μπράβο, μὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ. "Οραία μίλησες. Νὰ σοῦ πῶ ὅμως τὴν ἁμαρτία μου. Κατὰ μέρος τὶς στάμπες, βάζω στοίχημα πὼς εἶσαι ξανά ἐρωτευμένος. Κατεργάρη!

ΦΛΕΡΗΣ — "Αφισέ με, καῦμένη γιατρέ. "Η εὐθυμία σου, αὐτὴ ἡ αἰώνια εὐθυμία σου, μὲ πειράζει κάμποσες φορὲς. Πήγαινε νὰ ἰδῆς τοὺς ἀρρώστους σου. Θέλω νὰ μείνω μοναχὸς μου.

ΜΙΣΤΡΑΣ — "Ω! νεῦρα, νεῦρα! "Ανάψαμε πάλι. "Ανάψαμε... "Ελα, πές μου σοβαρά. Βάζω στοίχημα πὼς νοσταλγεῖς τὴ Λέλα. Δὲν μπορείς νὰ κάνης χωρὶς αὐτήνα.

ΦΛΕΡΗΣ — Τὸ ξέρεις καλὰ πὼς δὲ μοῦ ἐπιτρέπεται πιά νὰ τὴ συλλογίζωμαι. "Απὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔφερα τὴν κόρη μου ἀπὸ τὸ μοναστήρι, δὲν μπορεί πιά νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴ Λέλα. Αὐτὴ δὲν μπορεί πιά νὰ ζήσῃ μαζί μου. Μιὰ ἄλλη ζωὴ ἀρχίζει γιὰ μένα. "Εχω ὑποχρεώσεις στὴν κόρη μου. Αὐτὸ τὸ ξέρεις, γιατρέ. Τὰ εἶπαμε μιὰ φορὰ.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Αὐτὸ δὲ θὰ πῆ πὼς δὲν τὴν ἀγαπᾶς ἀκόμα. "Η προτίμησή σου ἦταν πάντα γιὰ τὶς γυναῖκες τοῦ εἴδους της.

ΦΛΕΡΗΣ — "Οχι, μὴν τὸ λές, γιατρέ, αὐτὸ. "Η Λέλα δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ νομίζεις. Δὲν εἶναι πολλὲς γυναῖκες ποὺ τῆς μοιάζουν.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Δὲν εἶπα τὸ ἐνάντιο. Αὐτὸ λέω κ' ἐγώ, πὼς τὴν ἀγαπᾶς πάντα.

ΦΛΕΡΗΣ — Δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἀγαπῶ πιά. Τὸ ξέρεις.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Πάει νὰ πῆ τὸ λοιπὸν πὼς ἔχομε καινούργιες ἀγάπες.

ΦΛΕΡΗΣ — Δὲν ξέρω, γιατρέ. Δὲν ξέρω. "Αφισέ με ἡσυχο.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Σέβομαι τὰ νεῦρα σου. Ἄς εἶναι! Ποῦ εἶναι ἡ κόρη σου;

ΦΛΕΡΗΣ — Ποῦ νᾶνε; Μὲς στὴν κάμαρή της, γονατισμένη μπροστὰ σὲ καμμιὰν εἰκόνα. Αὐτὸ τὸ μοναστήρι τῆς Τήνου μοῦ τὴν πρόκοψε. Ὅλο καὶ κλάματα. Θαρρῶ πὼς εἶν' ἐρωτευμένη μὲ ὄλους τοὺς ἀγγέλους τοῦρανοῦ.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Μέσα στὰ μοναστήρια, μάτια μου, εἶπε κάποιος φιλόσοφος, ὁ Χριστὸς πέρνει τὴ μορφὴ τοῦ Ἀδώνιδος. Κῦτταξε νὰ τῆς βρῆς κανένα ἄγγελο μὲ κρέας καὶ κόκκαλα. Ὁ ἔρωτας τῶν ἀῶλων φέρνει ὑστερισμούς.

ΦΛΕΡΗΣ — Αὐτὸ ἔλειψε. Νὰ φροντίζουμε ἀπὸ τώρα γιὰ γαμπρό! Σὰν ἔρθῃ ἡ ὥρα της θὰ φροντίσω. Δὲν εἶναι καιρὸς ἀκόμα. Ἀφιγκράζεται. Σιωπή! Θαρρῶ πὼς ἔρχεται....

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Οἱ παραπάνω, ΝΙΚΟΣ ΜΙΣΤΡΑΣ

Ἄπ' τὴ μεσιανὴ θύρα μπαίνει ζωηρὰ ὁ Νίκος Μιστρᾶς, μὲ ἀνοιχτὰ ροῦχα, καλοβαλμένος καὶ μὲ λουλούδι στὴν κουμπότρυπα.

ΝΙΚΟΣ — Ἐνῶ προχωρεῖ. Καλησπέρα, θεῖε μου. Σᾶς γυρεύω μιὰ ὥρα. Βλέπει τὸ Φλέρη. Ἄ! καλησπέρα σας, κύριε Φλέρη. Καλά;

Δίνει τὸ χέρι.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ἐδῶ εἶμαι, μάτια μου. Τὰ λέω μὲ τὸ φίλο μου...

ΦΛΕΡΗΣ — Καλησπέρα, φίλε μου.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Καμαρόνοντας τὸν ἀνιψιό του. Νᾶχαμε τὰ χρόνια του. Ἐ, Τάσσο;

ΦΛΕΡΗΣ — Τὶ βγαίνει; Τὰ εἶχαμε μιὰ φορὰ. Πήγανε χαμένα.

ΝΙΚΟΣ — Δὲν ἔχει πόκερ σήμερα, κύριε Φλέρη;

ΦΛΕΡΗΣ — Χωρὶς νὰ προσέξῃ στὴν ἐρώτηση. Πόσων χρόνων, εἶσαι νεανία;

ΝΙΚΟΣ — Εἰκοσιενός, κύριε Φλέρη.

ΦΛΕΡΗΣ — Εἰκοσιενός. Ἐχει νὰ πῆ κάτι! Ἐ, γιατρέ;

Ἀναστενάζει.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Γιατὶ συγκινεῖσαι, πάει νὰ πῆ;

ΦΛΕΡΗΣ — Τίποτα! Εἶναι ἓνας ἀριθμὸς ποῦ μὲ συγκινεῖ. Ἐχει κ' ἡ ἀριθμητικὴ βλέπεις τὴν ποιήσῃ της.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Στους μικροὺς ἀριθμούς. Ἐ;

Γελάει.

ΦΛΕΡΗΣ — Καὶ στοὺς μεγάλους ἀπὸτε. Ἄς τᾶφίσουμε ὁμῶς αὐτά.

Ἀλλάζει τόνο. Πρὸς τὸ Νίκο. Καὶ τὶ σχέδια ἔχει σήμερα ἡ νεολαία τῶν λουτρῶν; Κουπὶ γιὰ πανί;

ΝΙΚΟΣ — Τὸ μαντέψατε. Ἐχομε σήμερα ἰστιοπλοία. Ἡ φιλοδοξία μου εἶναι νὰ κάνω ὅλα τὰ κορίτσια τῶν λουτρῶν νὰ περάσουνε τοὺς ναυτικούς δοκίμους. Οἱ γυναῖκες στὴ θάλασσα εἶναι στὸ στοιχεῖο τους.

ΦΛΕΡΗΣ — Εἰκοσιενός χρόνων!

Ἀναστενάζει.

ΝΙΚΟΣ — Δὲ θὰ μᾶς δώσετε σήμερα καὶ τὴ Δίδα Δώρα, κύριε Φλέρη; Ἐρχομαι νὰ σᾶς τῆζητήσω ἀπὸ μέρος ὄλων τῶν δεσποινίδων.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Θὰ τῆς κάνῃ πολὺ καλὸ λίγη ἄσκηση, Τάσσο. Στεῖλε τὴν μὲ τὴ βάρκα, νὰ σὲ χαρῶ.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἄ! φίλε μου. Ἄν μπορούσατε νὰ μοῦ τὴν ξεκολλήσετε ἀπὸ τοὺς οὐρανίους φίλους της, θὰ σᾶς ἤμιονα καὶ ὑποχρεωμένος. Φτάνει νὰ θέλῃ μονάχα.

ΝΙΚΟΣ — Θὰ τὴν παρακαλέσω ἐγώ, κύριε Φλέρη.

ΦΛΕΡΗΣ — Φοβοῦμαι, φίλε μου, πὼς ἡ παράκλησή σου...

Ἀκούεται δεξιὰ ἡ θύρα ποῦ ἀνοίγει.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ἐκεῖνη θαρρῶ πὼς εἶναι.

ΦΛΕΡΗΣ — Δὲ θὰ ξέρῃ πὼς εἴσθε ἐδῶ. Εἶδεμή....

Ἡ δεξιὰ θύρα ἀνοίγει καὶ φαίνεται ἡ Δώρα. Μόλις ὁμῶς ἀντικρῖζει τοὺς ξένους ξαφνίζεται καὶ κάνει νὰ γυρίσῃ πίσω.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ἄ! δεσποινίς, ὠραῖα! ὠραῖα! Μόλις μᾶς εἶδατε. Σᾶς εὐχαριστοῦμε. Τόση περιφρόνηση, πάει νὰ πῆ.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἐλα, παιδί μου. Ὡς πότε θᾶσαι ἀγρόμι; Ἐλα νὰ χαιρετίσης τὸ γιατρό, τὸν κύριο Νίκο.

ΝΙΚΟΣ — Μὴν ἐνοχλεῖτε τὴ δεσποινίδα, κύριε Φλέρη. Ἴσως...

ΦΛΕΡΗΣ — Αὐστηρά. Ἐλα ἐδῶ, Δώρα.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Οἱ παραπάνω, ΔΩΡΑ

ΔΩΡΑ — Προχωρεῖ ντροπαλὴ καὶ χαιρετάει μὲ κλίση τοῦ κεφαλιοῦ. Καλησπέρα σας, κύριε γιατρέ. Πρὸς τὸ Νίκο. Καλησπέρα σας κύριε. Γυρᾶει πρὸς τὸν πατέρα της. Μπαμπᾶ μου.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Εἶδες πὼς σ' ἐπρόδωκα, κοκκώνα μου; Θὰ μ' ἔχῃς μιὰ φούρκα, μάτια μου.

Ἡ Δώρα κάνει μιὰ σιωπηλὴ διαμαρτύρηση.

ΦΛΕΡΗΣ — Τὶ τρόπος εἶναι αὐτός; Ὡς πότε θᾶσαι ἀγρόμι; Δῶσε τὸ χέρι σου στοὺς κυρίους. Δὲ γνωρίζεσαι μὲ τὸν κ. Νίκο;

ΔΩΡΑ — Ντροπαλά πάντα. ὦ! βέβαια...

Δίνει τὸ χέρι της.

ΝΙΚΟΣ — Τὶ λέτε, κύριε Φλέρη; Τὴ δεσποινίδα; Οἱ ξαδέρφες μου τὴ θεωροῦν γιὰ τὴν καλύτερή τους φιλενάδα, δὲν τὴ ξεχωρίζουν ἀπὸ ἀδερφή. Ὅμως ἡ δεσποινὶς—Πρὸς τὴ Δώρα—μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ διαβιβάσω παράπονα, δεσποινίς; — εἶναι τόσο ἀκατάδεχτη καὶ μᾶς κάνει τόσο σπανίως τὴν εὐχαρίστηση...

ΦΛΕΡΗΣ — Ἀκατάδεχτη! Ἀνόητη θέλετε νὰ πῆτε. Ὅλη τὴν ἡμέρα κάθεται στὴν κάμαρὴ της καὶ φροντίζει γιὰ τὴ ψυχὴ της, προετοιμάζεται γιὰ καλόγηρα.

Ἡ Δώρα δυσανασχετεῖ.

ΝΙΚΟΣ — Ἄν ἤξερα, κύριε Φλέρη, πὼς θὰ γίνω ἀφορμὴ νὰ τὴ μαλλώσετε...

ΦΛΕΡΗΣ — Κάνετε πολὺ καλά. Ἐνα κορίτσι πρέπει νᾶνε κορίτσι. Ἐχει καιρὸ νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴ σωτηρίᾳ τῆς ψυχῆς της...

ΜΙΣΤΡΑΣ—Διάβολε!. Πάει νὰ πῆ, κοκκώνα μου, πὼς γιὰ τὴ ψυχὴ του κανένας φροντίζει μαζὶ μὲ τὴ διαθήκη του. Ἄπ' τὰ ἑβδομῆντα κα' ἀπάνω. Ἐγὼ, νὰ σᾶς χαρῶ, τὴ φροντίδα τούτη θὰ τὴ λάβω σὲ πέντ-ἕξι χρόνια. Καὶ πάλι βλέπομε.

ΔΩΡΑ — Δὲν εἶν' αὐτό. Ὁ μπαμπᾶς εἶναι ὑπερβολικὸς. Ἐγὼ ἀγαπῶ πολὺ τὶς δεσποινίδες Μιστρᾶ.

ΝΙΚΟΣ — Ἄν τὶς ἀγαπᾶτε δεσποινίς, θὰ τὸ ἀποδείξετε.

ΔΩΡΑ — Εἶμαι ἔτοιμη—μὲ κάθε τρόπο.

ΜΙΣΤΡΑΣ—Ἐδῶ σὲ θέλω, κοκκώνα μου. Τὰ λόγια, βλέπεις, δὲν ἔχουνε πέραση. Θέλομε ἀποδείξεις. Τρανὲς ἀποδείξεις...

ΝΙΚΟΣ — Ὅχι δὰ καὶ τόσο τρανὲς. Οἱ ξαδέρφες δὲ θᾶνε τόσο ἀπαιτητικὲς...

ΔΩΡΑ — Δὲ μὲ φοβίζετε. Εἶμαι ἔτοιμη.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἐλα λοιπόν. Βάλε τὸ καπέλο σου. Ὁ κ. Νίκος ἔχει μιὰ πρόταση νὰ σοῦ κάμῃ.

ΔΩΡΑ — Μιὰ πρόταση;

ΦΛΕΡΗΣ — Μιμεῖται τὴ φωνὴ της. «Μιὰ πρόταση;» Τὶ πῆρες αὐτὸ τὸ ὕφος; Δὲ θὰ σὲ κρεμάσουν. Θὰ πᾶτε μὲ τὴ βάρκα.

ΔΩΡΑ — Δὲν εἶπα ὄχι. Πολὺ εὐχαρίστως.

ΝΙΚΟΣ — Κύριε Φλέρη, ἀποσύρω τὰ παράπονα τῶν ξαδερφάδων.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ἐτσι μπράβο! Οὐλὲς οἱ Ἑλληνίδες, μάτια μου, πρέπει νὰ γίνουμε ναυτόπουλα. Τὰ ξύλινα τείχη σώσανε τὴν Ἑλλάδα. Δὲν τὸ μάθετε στὴν ἱστορία;

ΝΙΚΟΣ — Ἄν θέλῃ μονάχα ἡ δεσποινὶς νὰ βιασθῇ λιγάκι. Εἶναι κίνδυνος νὰ πέσῃ ὁ μπατίης. Καὶ τότε...

ΔΩΡΑ — Ἐφθασα.

Τρέχει μιὰ στιγμὴ στὴν κάμαρὴ της καὶ πέρνει τὸ καπέλο της. Στὸ μεταξύ οἱ ἄλλοι κάπνι λένε μεταξύ τους καὶ γελοῦνε. Ἡ Δώρα γυρίζει διορθώνοντας τὸ καπέλο της.

ΝΙΚΟΣ — Ἐμπρὸς λοιπόν.

ΔΩΡΑ — Στὴ θύρα. Δὲ θ' ἀργήσωμε, μπαμπᾶ.

ΦΛΕΡΗΣ — Καλά, καλά, πῆγαινε.

Φεύγουν.

ΣΚΗΝΗΠ ΕΜΠΤΗ

ΦΛΕΡΗΣ - ΜΙΣΤΡΑΣ

ΦΛΕΡΗΣ — Πῶς τὸ ἀποφάσισε, θαῦμα! Εἶναι ἓνα τέτοιο ἀγρίμι.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Δὲ σοῦμοιασε, πάει νὰ πῆ.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἀπαράλλαχτος ἤμουνα μικρός. Μὲ τὴ διαφορὰ πὼς ἀντὶ νὰ κάνω προσευχὲς, ἔγραφα στίχους.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Τὸ ἴδιο κάνει. Ὅπου λείπει ἡ ἐνέργεια, πάει νὰ πῆ, ἔρχεται στὸν τόπο της ἡ ὄνειροπόληση. Κάπου πρέπει νὰ ξεσπάσῃ αὐτὸ τὸ ὑφαίστειο ποῦχομε μέσα μας. Σὰ δὲν εἶναι σεισμός, θᾶνε φλόγες ποῦ πάνε κατὰ τὸν οὐρανό. Νὰ ποῦ βροχὰ καὶ μία bella parola, ποιητὴ μου.

ΦΛΕΡΗΣ — Σοῦπα ἑκατὸ φορές. Δὲν εἶμαι ποιητής, εἶμαι δικηγόρος.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Τὸ ἴδιο κάνει. Δικηγόροι καὶ ποιητάδες, πάει νὰ πῆ, κυνηγᾶνε τὶς χαμένες ὑποθέσεις, μὲ τὶς παρόλεις... Cause perse!

Μπαίνει ὁ Μ-Αργύρης.

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

Οἱ παραπάνω - Μ. ΑΡΓΥΡΗΣ

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Νὰ μοῦ δώσης τὰ κλειδιά, κύριε Τάσσο, νὰ ξαναβγάλω τὰ σεντόνια. Σὰν ἔδωκε ὁ θεὸς καὶ γυρίσαμε μπρὸς-πίσω.

ΦΛΕΡΗΣ — Βγάζοντας τὸ κλειδί. Ἡσυχία δὲν ἔχεις! Νά.

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Αὐτὸ γυρεύω κ' ἐγὼ. Τὴν ἡσυχία. Νὰ ἡσυχάσω. Καιρὸς εἶναι νὰ ἡσυχάσωμε.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Πρὸς τὸν Μ-Αργύρη. Ποιὸς σοῦπε νὰ μὴ παντρευτῆς, γέροντά μου. Τώρα θᾶχες τὴ γρηούλα σου νὰ σοῦ λὲῃ παραμύθια τὸ βράδυ... Ποιὸς σοῦ φταιεῖ;

Ὁ Φλέρης ξαναπέρνει τὴν ἐφημερίδα καὶ διαβάζει.

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Γιατί δὲν παντρεύτηκα, εἶπες ἔξοχότατε. Ἕνας λόγος εἶναι κ' ἡ παντρεία. Πρῶτα τὸ Θεὸ πὸν μούδωκε τὰ βάρητα. Δυὸ ἀδερφάδες νὰ παντρεύω. Μὲ τί; Ἡ ὁμορφιά δὲ φτάνει σήμερις. Σὰν τὸ κρῦο τὸ νερὸ ἦτανε . . .

ΜΙΣΤΡΑΣ — Δὲν εἶχες ὄβολα, πᾶ νὰ πῆ, κακομοίρη.

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Σὰν τὸ κρῦο τὸ νερὸ ἦτανε, πὸν λές, ἔξοχότατε. Μαραθῆκανε καὶ γίνανε σὰν τὴ σταφίδα. Κ' ἐγὼ μαζῆ τους. Ἡ μεγάλη χτίκασε ἀπ' τὸν καῦμό της, ἀπ' τὸ σεκλέτι, πάει. Ἡ μικρὴ τῆς μπῆκε ὁ Ὁξαποδὼ μέσα της, τὰ ὑστερικά πὸν τὰ λέτε ἐσεῖς οἱ γιατροί. Πάει καὶ δαύτη. Κοντὰ σ' αὐτὲς—θεὸς χωρὲς τις—πῆγε ἄδικα καὶ μιὰν ἄλλη ψυχὴ. Ἐγὼ τὴν πῆρα στὸ λαιμὸ μου. Ἐγὼ . . .

ΜΙΣΤΡΑΣ — Πάει νὰ πῆ;

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Καρτεροῦσε κ' αὐτὴ ἡ ἄμοιρη νὰ παντρεύω τις ἀδερφάδες μου νὰ τὴνὲ πάρω. Καρτέρευσε μιὰ ζωὴ. Μαράζωσε κ' ἐκείνη καὶ πάει. Αὐτὰ πὸν λές, ἔξοχότατε.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Νὰ μὴν τὰ συλλογίζεσαι, Μ-Ἀργύρη. Δὲ βγαίνει τίποτα, μάτια μου. Νὰ σὲ χαρῶ, δὲ βγαίνει. Ἐτσι στάθηκε πάντα ὁ κόσμος . . .

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Αὐτὸ λέω κ' ἐγὼ. Μὲ συμπαθῆς, ἔξοχότατε. Πάω νὰ βγάλω τὰ σεντόνια, νὰ στρώσουμε τὰ κρεβάτια. Βράδυνασε πιά. Ἐνῶ μακραίνει, μοναχὸς του. Ὡς ποῦ νὰ στρώσουμε καὶ μεῖς τὸ νυφικὸ μας μέσ' στά . . .

Φεύγει.

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΦΛΕΡΗΣ - ΜΙΣΤΡΑΣ

ΦΛΕΡΗΣ — Τὶ τύπος, γιατρέ. Εἶδες;

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ἐ! μάτια μου. Ἡ δυστυχία κάνει τοὺς ἀνθρώπους τύπους. Δυναμόνει, πάει νὰ πῆ, τὴν προσωπικότητά τους. Τὶ εἶναι ἕνας τύπος; Μιὰ προσωπικότητα ἀνάγλυφη. Δὲν ἔχω δίκιο;

ΦΛΕΡΗΣ — Δὲν τίς ξέρω αὐτὲς τίς φιλοσοφίες. Ἐσὺ ἔσπαζες πάντα τὸ κεφάλι σου μ' αὐτὰ τὰ πράματα.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ἐχεις δίκιο. Τὸν καιρὸ πὸν μὲ εἶχε πιάσει ἐμένα ἡ ζουρία μὲ τίς φιλοσοφίες τοῦ Κόμτ, ἐσὺ ἔγραφες στίχους. Τώρα τοὺς παράτησες. Δὲ βγαίνει τίποτα. Ὁ ἴδιος ἀπόμεινες. Δὲ μοῦ λές; Ἀλήθεια, τὸ παράτησες καὶ τὸ πιάνο-φόρτε; Ὅλα τὰ παράτησες, καφερέ;

ΦΛΕΡΗΣ — Γύρευα νὰ βάλω τὸ ταλέντο μου στὴ ζωὴ μου. Μὰ κ' αὐτὴ μὲ πρόδωκε σὰν τᾶλλα. Αὐτὰ εἶναι βλέπεις.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Μωρέ, θαρρῶ πὸς εἶναι τούτη ἡ ὥρα, πὸν μού-παιζες στὸ πιάνο τὸ περίφημο συμφωνικὸ ποίημα. Νὰ μὲ πάρῃ ὁ Διάβολος ἀν θυμᾶμαι τι ἦτανε καὶ ποιανοῦ. Ὅμως θυμᾶμαι πὸν ἀρχίζε μ' ἕνα ἀντάντε σπαραχτικὸ, πὸν σοῦπιανε τὴν καρδιά. Ἐλεγε, ἀκούοντάς το, πὸς εἶχες μέσα σου, μωρὲ μάτια μου, κάτι τι πὸν γύρευε νὰ ξεσπάσῃ. Κ' ὕστερα, στὸ τέλος, ἕνα ἀλέγκρο ξαφνικὸ, ἕνα τριομόφαλε, ἕνα φινάλε μοναδικὸ. Τὸ φέρνεις στὸ νοῦ σου;

ΦΛΕΡΗΣ — Ἄ! κατάλαβα. Ἦτανε ἔργο ἑνὸς Ρώσου μουσικοῦ, πὸν πέθανε τελειόνοντάς το. «Σὰ σπάση τὰ Δεσμά του» . . . Ἐτσι ἦτανε ὁ τίτλος του.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Μπράβο. Τώρα φέρνω μὲ τὸ νοῦ μου ὅλη τὴν ἱστορία. Αὐτὸς ὁ μουσικὸς εἶχεν ἕναν ἄτυχον ἔρωτα, πὸν τὸν ἔφερε γλίγωρα στὸν τάφο. Ἐτσι δὲν εἶναι;

ΦΛΕΡΗΣ — Σωστά. Δὲν ἄφισε ἄλλα ἔργα.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ὅμως ἔβαλε μέσα σ' αὐτὸ ὅλη του τὴ ψυχὴ. Πάει νὰ πῆ φαντάστηκε τὸν ἔρωτα σκλάβο, μέσα στὰ σίδερα. Νάγωνί-ζεται, πάει νὰ πῆ, νὰ ξεφύγῃ ἀπ' τὴ σκλαβιά του. Σὰν ἐφιόλτης ἦτανε ἐκεῖνο τὸ ἀντάντε. Μὰ τὸν ἅγιο Θεό. Κ' ὕστερα πὸν σπάει τὰ σίδερα, ἐκεῖνο τὸ ἀλέγκρο τὸ περίφημο . . .

ΦΛΕΡΗΣ — Ὅμως δὲν πρόφτασε νὰ τἀκούσῃ ὁ ἴδιος. Τῶφφερε ἡ τέχνη του. Ἡ ζωὴ δὲν τῶφφερε. Ἴσως δὲ θὰ τὸ φέρῃ ποτὲ στὸν κόσμο. Ποιὸς ξέρει, γιατρέ, καμμιὰν ἡμέρα. Ἐμεῖς θὰ εἴμαστε στάχτη τότε.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ἄς τἀφίσωμε ὅμως αὐτά. Περασμένα-ξεχασμένα! Δὲ μοῦπες ἀκόμα τὸ λόγο πὸν σ' ἔκανε νὰναβάλλῃς τὸ ταξίδι σου. Εἶμαι πολὺ περίεργος.

ΦΛΕΡΗΣ—Ἐκαμες μόνος σου τὴν προεισαγωγὴ χωρὶς νὰ τὸκαταλάβῃς.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Τὶ θέλεις νὰ πῆς;

ΦΛΕΡΗΣ — Μοῦ μίλησες γιὰ κείνο τὸ κομμάτι τοῦ Ρώσου μουσικοῦ. Ὅταν τῶπαιζα μὲ τόση λαχάρα στὸ πιάνο, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, γύρευα στὸ σπαραγμὸ τοῦ μιὰν ἀνακούφιση γιὰ ἕνα δικό μου πόνο. Θυμᾶσαι τὴ Βέρα, γιατρέ;

ΜΙΣΤΡΑΣ — Τὴν πρώτη σου ἀγάπη στὴν Κηφισσιά; Πὸς δὲ θυμᾶμαι; Μιὰ δυστυχημένη ἀγάπη. Τὸ πείσιμα ἑνὸς πατέρα . . .

ΦΛΕΡΗΣ — Κ' ἡ ἀδυναμία ἡ δική μου, γιατρέ. Μοῦλειψε ἡ δύναμη νάρπαξ μὲ τὰ χέρια μου τὴν εὐτυχία πὸν μούστειλε ὁ οὐρανός. Κ' ἡ ζωὴ μου παραστράτησε, ἡ ζωὴ μου ἀσχήμισε τὴν ἀσημιὰ τῶν σκλάβων. Ὅμως ὁ παπποῦς μου ἐμένα, ἕνας ἀρματολὸς, χύμηξε μιὰ μαύρη νύχτα στὸ χωριό, μὲ σαράντα παλληκάρια, κ' ἄρπαξε τὴν καλύτερη. Τὴν κάθισε στὰ καπούλια τοῦ ἀλόγου του καὶ

χάθηκε στο σκοτάδι σαν τόν άνεμο. Έκείνοι ήσανε άλλοι άνθρωποι, γιατρέ.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Τι σχέση έχουνε όλα τούτα; Δέν καταλαβαίνω.

ΦΛΕΡΗΣ — Ή Βέρα είναι έδω τούτη τή στιγμή . . .

ΜΙΣΤΡΑΣ — Έδω; Ποϋ;

ΦΛΕΡΗΣ — Έδω στα λουτρά. Ή Βέρα δέ θέλησε ποτέ της να παντρευτῆ. Έζησε μιὰ θλιμένη, παράμερη ζωή, κοντά σέ μιὰ θειά της στην Αίγυπτο, και τόν καιρό, πού εγώ παντρεμένος σαν τὸ χυδαιότερο άστό, με μιὰ γυναίκα πού δέν τὴν αγάπησα ποτέ μου, ζητούσα να τὴν ξεχάσω, ξεχνώντας τόν εαυτό μου, αὐτὴ ἔμεινε προσηλωμένη στ' όνειρο τὸ σβυσμένο τῆς αγάπης μας. Τώρα βρίσκεται έδω. Κυττάζοντας ἔχθες τὰ όνόματα τῶν ξένων στην είσοδο τοϋ άλλου ξενοδοχείου αντίκρισα ἄξαφνα τόνόμά της. Φαντάζεσαι τὴν ταραχή μου . . .

ΜΙΣΤΡΑΣ — Ένας λόγος νάφευγες τὸ ταχύτερο. . . .

ΦΛΕΡΗΣ — Α! όχι. Δέν μπόρεσα, γιατρέ. Όλη ἡ περασμένη μου ζωή ξανάζησε μπροστά μου. Τὸ χέρι μιᾶς Μοίρας μου φάνηκε πὸς ἀνάστησε μπροστά μου ἕναν πεθαμένο κόσμο. Ένα χέρι μυστικό με κάρφωσε στή θέση μου. Ποιὸς ξέρει, γιατρέ, τι μελετάει ἡ Μοίρα; Ίσως ἕνα ξαναγέννημα, ἕνα ξανάνθισμα, ἕνα θαῦμα . . .

ΜΙΣΤΡΑΣ — Μὴν ἀφίνεις να σέ σέρνῃ ἡ φαντασία σου. Τὸ καλύτερο ποϋχεις να κάνῃς είναι να φύγῃς με τὸ πρωϊνὸ βαπόρι. Να φύγῃς τὸ γρηγορότερο . . .

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΟΗ

Οἱ παραπάνω - Μ - ΑΡΓΥΡΗΣ

Μ - ΑΡΓΥΡΗΣ — Καθὼς μπαίνει. Απὸ τὴ θύρα. Εἴμαστε γιὰ ταξίδι πάλι;

ΦΛΕΡΗΣ — Όχι. Ποιὸς εἶπε γιὰ ταξίδι; Τι θέλεις πάλι ἐσὺ έδω στή μέση;

Μ - ΑΡΓΥΡΗΣ — Άκουσα τὸ γιατρό, πὸν λέει γιὰ τὸ πρωϊνὸ βαπόρι. Καθὼς ἐρχόμουνά άκουσα τὸ γιατρό.

ΜΙΣΤΡΑΣ — Άκουσε με, μάτια μου. Πρέπει να φύγῃς. Έγὼ πάω να ἰδῶ ἕναν ἄρρωστο. Πρὸς τόν Ἀργύρη. Ό αγέρας τῶν λουτρῶν δέν τὸ σηκώνει τόν ἀφέντη σου. Κύτταξε να τόν καταφέρῃς να φύγετε . . . Άκουσες; Δέν είναι φρόνιμο να μείνετε περισσότερο.

Φεύγει.

ΣΚΗΝΗ ΕΝΝΑΤΗ

ΦΛΕΡΗΣ - Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Πρέπει να φύγουμε, κύριε Τάσσο.

ΦΛΕΡΗΣ — Μὴν ξαναλές τις άνοησίες τοϋ γιατροϋ. Άλλαξε δίσκο στο φωνογράφο σου . . .

Μ - ΑΡΓΥΡΗΣ — Δέν ξαναλέω τὰ λόγια τοϋ γιατροϋ, κύριε Τάσσο. Πρέπει να φύγουμε. Είναι σπουδαίος λόγος να φύγουμε.

ΦΛΕΡΗΣ — Άνήσυχος. Τι τρέχει πάλι;

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Ή Κυρία Λέλα ἤρθε με τὸ άπογεματινὸ βαπόρι.

ΦΛΕΡΗΣ—Ψέμματα! Άνοησίες! Πὼς είναι δυνατὰ αὐτὰ πὸν λές;

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Τὴν εἶδα, με τὰ μάτια μου. Έρχότανε καταδῶ. Έγὼ ἔλεγα πὸς θὰ τὴ βρῶ έδωπέρα.

ΦΛΕΡΗΣ — Αἰωνίως μου φέρνεις τέτοια νέα. Αἰωνίως.

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Τι φταίω εγώ;

ΦΛΕΡΗΣ — Μὲ κυνηγáει λοιπὸν αὐτὴ ἡ γυναίκα; Δέν ξέρει πὸς δέν πρέπει να με ἰδῆ; Γιατί λοιπὸν μοϋδωκε τὸ λόγο της; Άγκαλιὰ λόγο περιμένεις ἀπ' τις γυναίκες τοϋ εἶδους της! Φταίω γὼ πὸν τὴν πίστεψα ἀλλοιώτικη! . . . Τώρα τρέχει πίσω μου, μου κόλλησε σαν κολιταίδα . . . Άκουσε, Ἀργύρη. Αὐτὴ ἡ γυναίκα δέν πρέπει να φανερωθῆ έδω. Άκουσες; Για κανένα λόγο.

Ή πόρτα άνοίγει ξαφνικά και μπαίνει μέσα ἡ Λέλα.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ

ΦΛΕΡΗΣ - ΛΕΛΑ

Ή Λέλα είναι ντυμένη κομπά με ταξιδιωτικά ρούχα κ' ἕνα πυκνὸ βέλο στο πρόσωπο. Καθὼς προχωρεῖ πρὸς τὸ Φλέρη άνασηκόνει νευρικά τὸ βέλο της. Ή όμορφιά της φανερόνεται λίγο μαραμμένη μὰ γοητευτική. Ό Τάσσος στέκεται όρθιος, σαν άπολιθωμένος και σὰ να θέλῃ να κρύψῃ κάποια δυσάρεσκεία. Εκείνη, βλέποντας τὴ ψυχρότητά του σταματάει σέ κάποια άπόσταση. Ό Μ-Άργύρης φεύγει διακριτικά.

ΛΕΛΑ — Σκυμμένη κάτω και με συγκίνηση. Δέν περιμένεις να με ἰδῆς έδω, Τάσσο. Τὸ ξέρω.

ΦΛΕΡΗΣ — Ή ἀλήθεια είναι, αὐστηρά, πὸς δέν περιμένα να σὰς δῶ έδωπέρα. Κάματε πολὺ κακὰ νάρθητε.

ΛΕΛΑ — Τὸ ξέρω. Τὸ καταλαβαίνω.

ΦΛΕΡΗΣ — Άφοϋ τὸ ξέρετε και τὸ καταλαβαίνετε ἔπρεπε να μὴν κάματε αὐτὸ πὸν κάματε. Ξέρετε πολὺ καλὰ τὸ λόγο.

ΛΕΛΑ — Πίστευα πὸς θὰ μ' άκούγατε, πρὶν με μεταχειρισθῆτε ἔτσι. Υπόθεσα πὸς θὰ περιμένατε να μάθετε πρῶτα . . .

ΦΛΕΡΗΣ — Δέν ἔχω να μάθω τίποτε. Βλέπω πὸς με ακολουθεῖτε,

ὅπως τὸ συνειθίζουσαν μερικὲς γυναῖκες, ἀπ' τὴν ὁποῖαν ὡς πιστευὰ πρὸς περὶ φανερὰ . . .

ΛΕΛΑ — Ταραγμένη. Δὲ ἦρθα νὰ μείνω, οὔτε νὰ ὡς ἐνοχλήσω πιά. Ἦρθα νὰ ὡς δώσω γιὰ τελευταία φορὰ τὸ χέρι μου, στὴν παραμονὴ ἑνὸς μεγάλου ταξιδιοῦ μου. Ἄν ὡς πειράξῃ κι' αὐτό, μὲ συγχωρεῖτε γιὰ τὴν ἐνόχληση πρὸς ὡς ἔδωκα. Χαίρετε.

Κινεῖται νὰ φύγῃ.

ΦΛΕΡΗΣ — Δὲν εἶπα αὐτό, δὲ ὡς διώχνω. Εἶπα πρὸς κάματε...

ΛΕΛΑ — Δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ τὸ πῆτε. Εἶσθε τόσο ταραγμένοι, τόσο γλωμός, ἢ φωνὴ σας τρέμει, μὲ βλέπετε μὲ φρίκη. Θὰ ἦμιον ἀναίσθητη νὰ παρατείνω τὸ μαρτύριό σας αὐτό. Μὲ κυττάζετε μὲ φόβο, σκύβει πάλι κάτω θλιμένη, ὅπως κυττάζουσαν τοὺς λεπρούς.

ΦΛΕΡΗΣ — Στενοχωρημένοι, ἀλλὰ ποῖο γινά, κάνοντας δυὸ βήματα πρὸς τὴ Λέλα. Μὴ μὲ παρεξηγῆς, Λέλα. Εἶμαι νευρικός. Ξέρεις πρὸς ἔχω μαζὶ μου τὴ Δώρα. Εἶμαι πατέρας. Ἄπὸ στιγμὴν σὲ στιγμὴν μπορεῖ νὰ ἄρθῃ, νὰ σ' εὔρη ἔδω μαζὶ μου . . .

ΛΕΛΑ — Μὴ φοβάσαι, Τάσσο. Δὲ θὰ μείνω πρὸς. Δὲν ἦρθα γιὰ νὰ μείνω. Μπορεῖς νὰ μοῦ δώσης τὸ χέρι σου, γιὰ τελευταία φορὰ. Γιὰ νὰ μ' ἀποχαιρετίσης.

ΦΛΕΡΗΣ — Συγκλημένοι τὴν πλησιάζει καὶ τὴν δίνει τὰ δυὸ του χέρια. Μὴ μὲ παρεξηγῆς, Λέλα. Τὸ βλέπω πρὸς σου φέρθηκα ἄσχημα, τὸ καταλαβαίνω. Ὅμως ξέρεις ἂν εἶμαι κακός. Πρὸς εἶναι δυνατὸ νὰ πιστέψῃς αὐτὰ πρὸς λὲς γιὰ μένα. Τὸ καθετὶ δὲν τέλειωσε μεταξύ μας.

ΛΕΛΑ — Τὸ καθετὶ ἐτέλειωσε.

ΦΛΕΡΗΣ — Ὅχι. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ φύγῃς γιὰ πάντα. Μὴν τὴ λὲς αὐτὴ τὴ λέξη. Ἄν εἶμαι νευρικός ἀκόμα, ἂν δὲ σὲ κρατῶ μαζὶ μου, ἂν σου φάνηκα τόσο κακός, εἶναι γιὰ τὸ ἀπὸ στιγμὴν σὲ στιγμὴν περιμένω τὴν κόρη μου. Εἶναι ὁ φόβος μου μήπως σ' εὔρη ἔδω . . . Τὴν χαϊδεύει τὰ μαλλιά. Λέλα, καλὴ μου Λέλα, ἂν ἦξερες . . .

ΛΕΛΑ — Πρὶν ἔρθω ἔδω ἔπάνω, μάθε τὸ Τάσσο, ἦξερα πρὸς ἢ Δώρα δὲν εἶναι μαζὶ σου. Τὴν εἶδα, μοῦ τὴ δείξανε μέσα στὴ βάρκα. Ἡ βάρκα ἦρθε κοντὰ στὴ ξηρὰ καὶ πάλι μάκρυνε πρὸς τὸ πέλαγος. Βοήθηκα τὴ στιγμὴν γιὰ νὰ ἄρθω ἔπάνω. Ἄλλως δὲ θὰ ῥόμουνα καθόλου.

ΦΛΕΡΗΣ — Ποῦ ἦθελες νὰ τὸ ξέρω; Ἔλα, Λέλα. Κάθισε κοντὰ μου λίγα λεπτά. Συγχωρεσέ με ἂν φάνηκα πρόστυχος μαζὶ σου, κακός χωρὶς νὰ τὸ θέλω. Δὲν τὸ ἦξερα πρὸς ἢ Δώρα εἶναι μακρὰ ἀκόμα.

Τὴν τραβάει μαζὶ του σ' ἑνα κάθισμα καὶ κάθεται σιμά.

ΛΕΛΑ — Τὸ ἦξερα ὅμως ἐγώ. Μὲ πικρία καὶ συστολή. Τὸ ἦξερα πρὸς δὲν πρὸς νὰ πλησιάζω τὴν κόρη σου. Εἶμαι μὲν λεπρὴ . . .

ΦΛΕΡΗΣ — Τὴν λόγια εἶναι αὐτὰ; Μὴν ξαναπῆς αὐτὴ τὴ λέξη!

ΛΕΛΑ — Εἶμαι μὲν λεπρὴ, τὸ ξέρω. Τὸ λάθος μου ἦταν πρὸς ἀγάπησα πρὸς. Κ' οἱ ἄντρες πρὸς τοὺς ἀγαπήσαμε, ὅταν ἔπερασε τὸ καπρῖτσιου τους, μὰς βλέπουν σὰ λεπρὸς καὶ κρατοῦσαν τὴν γυναῖκες τους, κρατοῦσαν τὴν κόρες τους, μακρὰ ἀπ' τὸ μὸλυσμα . . . Ἐχουμε δίκιο.

ΦΛΕΡΗΣ — Γιατὶ μὲ εἰρωνεύεσαι, Λέλα; Εἶσαι κακὴ . . .

ΛΕΛΑ — Ὅχι δὲν εἰρωνεύομαι ἔσένα. Εἰρωνεύομαι τὴν τύχη τῶν γυναικῶν, πρὸς ἦσαν ἀγνὸς καὶ καλὸς, πρὸς ἀγάπησαν μὲν φορὰ ἕναν ἄνδρα, τὸν πρῶτον ἄνδρα πρὸς γνώρισαν, χωρὶς ὑπολογισμούς, χωρὶς ὑστεροβουλίες. Πρὸς τοῦ παραδόθηκαν χωρὶς νὰ τὸ δέσουν μὲ τὴν ἀλυσίδες τοῦ γάμου. Ὑστερα βρέθηκαν ἀναγκασμένες νὰ περάσουν ἀπὸ μὲν ἀγκαλιὰ σὲ ἄλλη. Δὲν εἶναι οἱ μόνες πρὸς τὸ κάνουν. Ὅμως ἐκείνες, τὴν ἄλλες, τὴν προστατεύει ὁ γάμος.

ΦΛΕΡΗΣ — Ξέρεις πρὸς καλὰ ἂν ἔχω τὴν ιδέες αὐτές. Ὅμως εἶμεθα σκλάβοι στὴ γνώμη τοῦ κόσμου. Ἐχω ἕνα καθῆκον γιὰ τὴν Δώρα, εἶμαι πατέρας.

ΛΕΛΑ — Τὸ ξέρω. Ἡ Δώρα εἶναι ἕνα κορίτσι ἀγνὸ, λευκὸ ἀκόμα, σὰν τὸ ἀπάτητο χιόνι. Τὸ βλέμμα μου μονάχα μπορεῖ νὰ τὸ μολύνη, ἢ ἀναπνοὴ μου μπορεῖ νὰ τοῦ φέρῃ ἀρρώστεια. Εἶμαι ἢ λεπρὴ . . . Ὅμως μείνε ἡσυχος! Δὲ θὰ φίσω οὔτε τὸ βλέμμα μου νὰ πέση ἀπάνω της, οὔτε ἢ ἀναπνοὴ μου νὰ τὴν ἀγγίξῃ. Τάσσο, μὴ μὲ φοβάσαι. Ὁ φόβος σου μὲ ταπεινώνει. Ὁ φόβος σου μ' ἐξευτελίζει.

ΦΛΕΡΗΣ — Σκύβει καὶ τὴν φιλεῖ τὸ χέρι. Λέλα, Λέλα, ἦσουν καλὴ πάντα. Δὲν ξεχνῶ ποτὲ τὴν ἔκαμες γιὰ μένα. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι γεμάτη σεβασμὸ γιὰ τὴν ἀρετὴ σου.

ΛΕΛΑ — Σεβασμὸ γιὰ τὴν ἀρετὴ μου . . .

ΦΛΕΡΗΣ — Καὶ ἀγάπη, Λέλα. Δὲν τολμοῦσα πιά νὰ σου τὸ πῶ. Δὲν εἶχα τὸ θάρρος, ὕστερα ἀπ' τὴν διαγωγή μου πρὸς ἔσένα.

ΛΕΛΑ — Σηκώνεται ἀπάνω. Δὲ σημαίνει. Τίποτε δὲν ἔχει πιά σημασία. Ἄκουσέ με, Τάσσο, πρὶν φύγω ἀπὸ κοντὰ σου, θέλω νὰ σου πῶ τὸ σκοπὸ πρὸς μ' ἔφερε ἔδω πρὸς. Τότε θὰ μὲ συγχωρήσης γιὰ τὸ σου ἔδωκα μὲν ἐνόχληση κ' ἕνα φόβο, πρὸς δὲν ἔπρεπε νὰ σου τὸ δώσω. Καὶ θὰ μὲ λυπηθῆς ἴσως. Ἡ λύπη τοῦ κόσμου εἶναι ἢ τελευταία καλοσύνη του γιὰ τὴν γυναῖκες σὰν κ' ἔμένα.

ΦΛΕΡΗΣ — Λέλα!

ΛΕΛΑ — Ἄκουσέ με.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἄκουε βήματα. Ἄχ! θεέ μου, κάποιος ἔρχεται.

Στέκονται μιὰ στιγμή ταραγμένοι κ' οἱ δυό. Μπαίνει μέσα ὁ Μπαρμπ-
'Αργύρης .

ΣΚΗΝΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

Μ - ΑΡΓΥΡΗΣ καὶ οἱ παραπάνω.

Μ-ΑΡΓΥΡΗΣ — Ὅριζεις τίποτε, κύριε Τάσσο; Θὰ κατεβῶ ὡς κάτω
νὰ πάρω τὴν κυρία Δώρα. Μὲ τόνο δυνατώτερο, σὰ νὰ θέλῃ νὰ τὸ
θυμίσῃ στὸ Φλέρη. Ὅπου νᾶνε θὰ γυρίσῃ ἢ κυρία Δώρα . . .

ΦΛΕΡΗΣ — Πήγαινε, Ἄργυρη. Καλά. Ἄν θέλῃ νὰ μείνῃ ἀκόμα
ἢ κυρία Δώρα μὲ τὰ κορίτσια, πὲς τῆς πὼς εἶπα νὰ μείνῃ. Πρὸς
τὴ Λέλα. Δὲν ξέρετε, κυρία Λέλα, τὶ παράξενο κορίτσι πού εἶναι..
Δὲν ἔννοεῖ νὰ ξεκολλήσῃ ἀπὸ κοντά μου. Τρέχει ἀποπίσω μου.

ΛΕΛΑ — Θὰ εἶναι πιὰ μεγάλη κοπέλλα! Φαντάζομαι πὼς θὰ
τὴν καμαρώνετε.

ΦΛΕΡΗΣ — Κλείνει τὰ δεκαπέντε τὸν Σεπτέμβριο.

ΛΕΛΑ — Τόσο πολὺ. Τὴν ἔλεγα μικρότερη.

Ὁ Μ-Ἀργύρης φεύγει.

ΣΚΗΝΗ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

ΦΛΕΡΗΣ - ΛΕΛΑ

ΛΕΛΑ — Δὲν ἦτανε ἀνάγκη νάρθῃ αὐτὸς ὁ γέρος γιὰ νὰ μοῦ
θυμίσῃ νὰ φύγω. Δὲν εἶχα κανένα σκοπὸ νὰ μείνω περισσότερο.
Ἄκουσε, Τάσσο. Τὸ ξέρω. Ὅλα πρέπει νὰ τελειώσουν μεταξύ μας.

ΦΛΕΡΗΣ — Δὲν εἶπα ποτὲ τέτοιο λόγο ἐγώ. Μὴ μὲ παρεξηγῆς..

ΛΕΛΑ — Δὲ σημαίνει, τὸ καταλαβαίνω ἐγώ. Εἶσαι τώρα μὲ τὴν
κόρη σου. Μιὰ διαφορετικὴ ζωὴ ἀρχίζει γιὰ σένα. Ἐγὼ δὲν ἔχω
καμιὰ θέσῃ μεταξύ σας.

ΦΛΕΡΗΣ — Ἴσως γιὰ λίγο καιρὸ, Λέλα. Ὑστερα, ἀργότερα,
ὅταν παντρευθῇ ἢ Δώρα, ὅταν δὲ θᾶξω πιὰ ἀνάγκη ἀπὸ τὴ
γνώμη τοῦ κόσμου, ὅταν θὰ μπορῶ νὰ κανονίσω τὴ ζωὴ μου
χωρὶς νὰ ἐπηρεάσω τὴν εὐτυχία τοῦ κοριτσιοῦ αὐτοῦ . . . τότε
Λέλα. Δὲν εἶναι πρώτη φορὰ πού σοῦ τὸ λέω.

ΛΕΛΑ — Ὁχι, Τάσσο. Ὁχι. Ἐγὼ πῆρα τὴν ἀπόφασή μου. Δὲ
θὰ μπορέσω νὰ ζήσω κοντά σου καὶ μακριά σου τόσον καιρό.
Τώρα, ἀκόμα δὲν μπορῶ. Δὲν μπορῶ νὰ συνειθίσω στὴ ζωὴ αὐτῆ..
Ἐπῆρα τὴν ἀπόφασή μου. Θὰ φύγω μακριά. Θὰ σ' ἀφίσω ἐλεύ-
θερο νὰ ζήσῃς ὅπως θέλεις. Ἡ εὐτυχία σου θὰ εἶναι ἢ εὐτυχία

μου. Δὲ θέλω νὰ σοῦ εἶμαι ἐμπόδιο σὲ τίποτε. Δὲν μπορῶ, Τάσσο.
Αὐτὰ ἤθελα νὰ σοῦ πῶ. Καὶ γι' αὐτὸ ἤρθα.

ΦΛΕΡΗΣ — Λέλα, τὶ λόγια εἶναι αὐτά; Θὰ φύγῃς γιὰ πάντα,
εἶπες; Ὁχι. Δὲ θὰ τὸ κάμῃς αὐτό.

ΛΕΛΑ — Ὁχι, Τάσσο, δὲ θὰ μὲ πείσης. Ἦρθα νὰ σ' ἀποχαιρε-
τίσω. Ἦρθα νὰ σὲ ἰδῶ μιὰ φορὰ πρὶν φύγω. Νᾶξερές πόσο κακὸ
μοῦκανε ἢ ἰδέα πὼς μποροῦσες νὰ ὑποθέσῃς πὼς σὲ κυνηγῶ, πὼς
τρέχω ἀποπίσω σου, πὼς σοῦ γίνομαι φόρτωμα. Ὅταν μὲ πρω-
τοεῖδες ἐδῶ τρόμαξες, ταραχθῆκες, ἀγανάκτησες. Παρεξήγησες τὸ
κίνημά μου. Νᾶξερές τι ἦταν αὐτὴ ἢ στιγμή γιὰ μένα.

ΦΛΕΡΗΣ — Ὁχι, Λέλα, ποτὲ δὲν τὸ ὑπόθεσα. Ξέρω πόσο εἶσαι
περήφανη. Ἦτον ἀπλῶς ἓνας φόβος, ἓνας γελοῖος φόβος μήπως
ἔρθῃ ἢ Δώρα.

ΛΕΛΑ — Δὲ σοῦ ζητῶ ἀπολογία. Τώρα εἶμαι εὐτυχισμένη, πού
σοῦ εἶπα ὅτι εἶχα νὰ σοῦ πῶ. Τάσσο, χαῖρε! Τοῦ πᾶνει τὰ δυὸ χέρια.
Θυμίσου πὼς μιὰ γυναῖκα σ' ἀγάπησε καὶ θὰ σ' ἀγαπᾷ πάντα,
πάντα. Μὰ ἢ γυναῖκα αὐτῆ, μὲ λυγμούς, εἶναι μιὰ λεπρὴ, εἶναι
μιὰ λεπρὴ.

Ὁ Φλέρης τῆς ἀγκαλιάζει τὸ κεφάλι καὶ τῆς τὸ φιλεῖ ἐνῶ ἐκείνη τοῦ
φιλεῖ μὲ δάκρυα τὰ χέρια.

ΛΕΛΑ — Σὰ νὰ πέρῃ μιὰ ξαφνικὴ ἀπόφαση, ξεφεύγει ἀπ' τὰ χέρια του.
Ὅμως εἶναι καιρὸς νὰ τελειώσουμε. Ἡ κόρη σου μπορεῖ νάρθῃ
καὶ δὲν πρέπει νὰ μ' εὔρῃ ἐδῶ. Γειά σου, Τάσσο.

Τοῦ σφίγγει τὸ χέρι

ΦΛΕΡΗΣ — Σκέπτεσαι λοιπόν, νὰ φύγῃς ἀμέσως, Λέλα; Ἄν
ἤξερες. Μοῦ κάνει κακὸ νὰ τὸ σκέπτομαι.

ΛΕΛΑ — Τὰ πράγματα τῶφεραν ἔτσι. Πρέπει νὰ εἴμαστε γενναῖοι
στὴ ζωὴ. Ἐσὺ θὰ βρῆς τρόπο νὰ παρηγορηθῆς στὴν ἀγάπη τῆς
κόρης σου. Ἐγώ; Ἐγὼ εἶμαι μιὰ γυναῖκα συνειθισμένη στὶς περι-
πέτειες. Δὲν εἶναι ἢ πρώτη φορὰ. Θὰ φύγω μακριά, ποιὸς ξέρει
τὶ μὲ περιμένει! Ἄς μὴ τὰ συλλογιζόμαστε ὅμως, Τάσσο. Ἄς
εἴμαστε εὐθυμοὶ!

Ἐνα γέλοιο προσποιημένο χύνεται στὸ πρόσωπό της.

ΦΛΕΡΗΣ — Κρατῶντας πάντα τὸ χέρι της. Μπορεῖ νὰ εἶναι κανέ-
νας εὐθυμος, σὲ τέτοιες στιγμὲς; Φεύγεις λοιπόν ἀμέσως; Τὸ ἔχεις
ἀποφασισμένο;

ΛΕΛΑ — Φεύγω δηλαδὴ μὲ τὸ πρῶτο βαπόρι. Ἴσως αὔριο, ἴσως
μεθαύριο. Ἐννοεῖς ἂν συναντηθοῦμε ἀκόμη, θὰ εἶναι σὰ νὰ μὴ
γνωρίζομαστε. Κανένας φόβος σκανδάλου δὲν ὑπάρχει. Γι' αὐτὸ
νὰ εἶσαι βέβαιος.

ΦΛΕΡΗΣ — Λέλα, Λέλα, τι λόγια είναι αυτά;

ΛΕΛΑ — "Ας εΐμαστε εϋθυμοι. "Όταν χωρίζονται οί άνθρωποι πρέπει νά είναι εϋθυμοι. Τά κλάματα φέρνουν γρουσουζιά! Γεια σου, Τάσσο!

Τοϋ σφίγγει δυνατά τὸ χέρι καὶ πρὶν συνέλθῃ καλὰ - καλὰ ὁ Φλέρης, τρέχει ζωηρὰ πρὸς τὴ θύρα καὶ χάνεται. Ὁ Φλέρης στέκεται μιὰ στιγμὴ σὰ χαμένος, ὕστερα σὰ νὰ πέρνῃ μιὰ ξαφνικὴ ἀπόφαση, ὁρμάει πρὸς τὴ θύρα.

ΦΛΕΡΗΣ — Λέλα, Λέλα. Μὴ φεύγῃς, Λέλα. "Ακουσε . . . Στέκεται μιὰ στιγμὴ στὴ θύρα. "Εφυγε, πάει. Ποῦ πάει ἡ δυστυχισμένη; Γυρίζει θλιμένος στὴ σκάλα καὶ πέφτει ἀπάνω σὲ μιὰ πολυθρόνα, φέρνοντας τὸ μαντύλι στὰ μάτια του. Σὲ λίγο ἀπ' τὴ μεσιανὴ θύρα μπαίνει ἡ Δώρα καὶ προχωρεῖ μελαγχολικὴ μὲ ράθυμο βῆμα πρὸς τὸν πατέρα της.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ

ΦΛΕΡΗΣ - ΔΩΡΑ

ΦΛΕΡΗΣ — Προσπαθώντας νὰ φανῇ ζωηρός. "Εσύ, Δώρα; Τόσο γλίγωρα; Πῶς; Δὲν πήγατε μὲ τὴ βάρκα;

ΔΩΡΑ — "Ὡ, ναί, μπαμπᾶ μου. Πήγαμε. Ὁ κύριος Νίκος ἦτο τόσο καλός . . . Ὁμως ἔπεσε ὁ μπότης καὶ γυρίσαμε μπρὸς πίσω.

ΦΛΕΡΗΣ — Γι' αὐτὸ φαίνεσαι τόσο λυπημένη; "Ελα κοντά μου. Δὲ χάθηκε ὁ κόσμος. Αὔριο θὰ ξαναφύσῃ πάλι.

ΔΩΡΑ — Δὲν εἶναι αὐτὸ, μπαμπᾶ μου. Μά, δὲν ξέρετε, εἶδα κάτι τι τώρα ποῦ μοῦ χάλασε ὅλη τὴ διάθεση.

ΦΛΕΡΗΣ — "Ανίσυχος. Εἶδες κάτι τι; Τὶ εἶδες, παιδί μου;

ΔΩΡΑ — Τώρα ποῦ ἀνέβαινα τὴ σκάλα εἶδα μιὰ κυρία κάτω στὴν εἴσοδο. Κρατοῦσε τὸ μαντύλι στὸ πρόσωπό της καὶ προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ τὰ δάκρυά της. Φαινότανε πολὺ δυστυχισμένη. "Αν ξέρατε τὶ κακὸ ποῦ μοῦκανε.

ΦΛΕΡΗΣ — Προσπαθώντας νὰ κρύψῃ τὴν ταραχὴ του. Αἶ, παιδί μου! Ὑπάρχουνε πολλὲς δυστυχίες στὸν κόσμο. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κλαῖς γι' αὐτὸ. "Αν εἶχαμε νὰ κλαίμε γιὰ ὅλες τὶς συμφορὲς τοῦ κόσμου . . .

ΔΩΡΑ — "Αν ξέρατε, μπαμπᾶ μου, πόσο τὴν πόνεσα. Μιὰ στιγμὴ σήκωσε τὰ μάτια της ἐπάνω μου, πνιγμένα στὰ δάκρυα. Ἐκείνη ἡ ματιά της μοῦ φάνηκε πὸς μοῦ ζητοῦσε μιὰ βοήθεια, μιὰ παρηγοριά. Μοῦ ἤρθε μιὰ στιγμὴ νὰ πέσω στὴν ἀγκαλιά της, νὰ τὴ ρωτήσω τι ἔχει, νὰ τὴν παρηγορήσω . . .

ΦΛΕΡΗΣ — Πτωχὸ παιδί, δὲ θὰ μπορούσες νὰ τὴν παρηγορήσῃς ἐσύ. Δὲ θὰ μπορούσες νὰ τὴν παρηγορήσῃς . . .

ΔΩΡΑ — Γιατί, μπαμπᾶ μου; Κάθε συμπάθεια εἶναι παρηγοριά. Δὲν εἶναι;

ΦΛΕΡΗΣ — Ναί, βέβαια. Δὲ λέω. Μὰ ἦσουν καὶ σὺ τόσο συγκινημένη. "Ας τἀφίσωμε ὅμως αὐτά. "Ελα νὰ πᾶμε περίπατο, παιδί μου. "Ελα! Εἶναι ἀργά πιά. Ὁ ἥλιος κοντεύει νὰ βασιλέψῃ.

ΔΩΡΑ — Δὲν ξέρετε τὶ ὥραῖο βασίλευμα ποῦ εἶναι ἀπόψε. Ἀλήθεια. Εἶχα σκοπὸ νὰ σᾶς τὸ πῶ. Νὰ πᾶμε κάτω στὴ θάλασσα νὰ ἰδοῦμε τὸν ἥλιο ποῦ βασιλεύει. Εἶναι ἓνα βραχάκι κάτω στὴ θάλασσα, ποῦ τὸ ἀνακάλυψα σήμερα. Θὰ καθίσωμε οἱ δύο μας.

ΦΛΕΡΗΣ — Ὅπου θέλεις, παιδί μου. Μὰ καλύτερα πᾶμε στὸν κόσμο. Πᾶμε κάτω στὴν πλατεῖα. Ἡ ὥρα αὐτή, τὸ βασίλευμα, αὐτὰ τὰ φθινοπωρινὰ δειλινὰ εἶναι μελαγχολικά. Πᾶμε στὴν πλατεῖα. Αὔριο τὸ πρωτὶ θὰ σηκωθοῦμε τὴν ἀγῆ νὰ ἰδοῦμε τὴν ἀνατολή. Δὲν εἶπαμε; Θὰ πᾶμε τότε στὸ βραχάκι σου.

ΔΩΡΑ — "Α! ναί. Τὸ βρέχει ὀλόγυρα ἡ θάλασσα. Πρέπει νὰ πᾶμε, χωρὶς ἄλλο.

ΦΛΕΡΗΣ — Ὅπου θέλεις, παιδί μου. Ὅ,τι θέλεις. Ἡ ζωὴ μου εἶναι δική σου τώρα. "Ελα ὅμως. "Ελα. Πᾶμε κάτω. "Εδῶ μέσα εἶναι πληκτικά. Ἀρχίζει νὰ σκοτεινιάζῃ.

Τὴν ἀγκαλιάζει καὶ τὴ σέρνει πρὸς τὴ μεσιανὴ θύρα.

ΔΩΡΑ — Ἐνῶ φεύγουν. Ὅστε αὔριο, ἔχω τὸ λόγο σας. Θὰ πᾶμε νὰ ἰδοῦμε τὸν ἥλιο ποῦ θ' ἀνατείλῃ . . .

Φεύγουνε.

ΑΥΛΑΙΑ

"Ακολουθεῖ.

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΚΑΝΤ

Μύλησαν πολύ για τον Κάντ, πρό πάντων για τη μέθοδό του της ζωής. Άλλά για τη μέθοδο της σκέψης τίποτε, παρά κάτι άκρες μέσες και κείνες άόριστες. Παραδεκτό άς είνε μιá για πάντα: Ό Κάντ, ήτανε μεγάλος φιλόσοφος. Μένει να μάθουμε αν, ένας μεγάλος φιλόσοφος αυτού του είδους δέν είνε πρώτα απ' όλα ένας μεγάλος θεολόγος.

Τι είνε ένας θεολόγος; Ένας που λογικεύεται από τὰ πρίν. Τι είνε ό Κάντ; Ένας λογικεύόμενος από τὰ πρίν. Αυτό ήταν ό φιλόσοφος πρίν από τόν Πλάτωνα και τόν Buffon. Τώρα δέν είνε πιά αυτό. Ή φιλοσοφία του λογισμού από τὰ πρίν έπεσε τόσο σε άχρηστία όσο και ή δογματική θεολογία, ή εύχητολογική και ή μυστικιστική θεολογία.

Δέν πρόκειται πιά ν' άνεβαίνη κανείς μ' ένα χτύπημα τών φτερών στις κορυφές κι έπειτα σιγά να κατεβαίνη σ' ένα γήινο κόσμο καταφρονεμένο και άρνημένο. Πρέπει να φύγη κανείς από αυτόν τόν κόσμο άφοϋ πρώτα τότε μάθη. Έπειτα θ' άνεβή κανείς αιώνια, χωρίς ποτέ την κορυφή να φτάση. Δέν υπάρχει κορυφή. Ή στάση που ό Κάντ έπερνε στην κορυφή αυτού του άσπλου βουνού, του Άδολου Λογισμού, ήτανε θεατρική στάση. Ήταν αυταπάτη. Δέν υπάρχει άδολος λογισμός όπως δέν υπάρχουν και κρυσταλλένα βουνά. Τό λογικό, δέν είνε παρά μιá λέξη: έκφραση τών πιο καλόβολων τρόπων για να καταλάβη κανείς τις πολλαπλές σχέσεις που ένώνουν τὰ διάφορα στοιχεία της φύσεως. Τό λογικό δέν είνε παρά μονάδα μέτρου, μιá μονάδα χρήσιμη και χωρίς αυτή τόςες διαφορές θά ύπήρχανε στις γνώμες τών ανθρώπων ώστε καμιά κοινωνία δέν θά έστακε. Άλλά ή ανάγκη αυτή δέν είνε προγενέστερη από τη ζωή είνε μεταγενέστερη. Ότι είνε χρήσιμο, ότι είνε λογικό, είνε εκείνο που είνε. Άλλά και κάθε άλλος τρόπος του είναι, μιá και θά ήτανε, επίσης θά ήτανε χρήσιμος και λογικός.

Πέρνομε συνήθως για αίτια της ζωής τό κατατάτι αυτής. Θεωρούμε για άρχη που διευθύνει εκείνο που άλλο δέν είνε παρά τό αποτέλεσμα της παραδοσένας πείρας. Ή λογική είνε τό προϋόν γεγονότων και όχι ή παραγωγός γεγονότων. Άλλά τὰ γεγονότα δέν είνε όλα γνωστά, προπάντων σ' εκείνους που για επάγγελμά τους έχουν τη φιλοσοφία: μόνο τὰ πιο κοινά, εκείνα που άποχτούνται μ' ένα κάποιο βαθμό έπιμονής, είνε γνωστά στους ανθρώπους. Με μόνα αυτά τὰ γεγονότα έχουν χτίση τη γενική τους λογική. Έτσι όταν θέλουν να εφαρμόσουν αυτό τό εργαλείο στις θετικές επιστήμες, δέν είνε άξιο για τίποτα. Ή γενική λογική που γι' αυτή μεθούσε ό Κάντ είνε ολότελα άχρηστη σ' αυτές τις δυό επιστήμες π. χ. στη γλωσσολογία και τη βιολογία. Και νά, αυτό έξηγά τόν άπεριόριστο βαθμό τών άνοησιών που κάθε μέρα σεργίρουν οι έρασιτέχνες της βιολογίας καθ' οι έρασιτέχνες της γλωσσολογίας. Ή βιολογία είνε όλιγο προσιτή, ή γλωσσολογία που φαίνεται προσιτή σε κάθε άνθρωπο, που μιλεί, είνε ολότελα ρημαγμένη από τη γενική λογική. Κάθε φορά που θέλουν

να εφαρμόσουν τη γενική λογική για να έξηγήσουν τὰ συγκεκριμένα γεγονότα τὰ παρατηρούμενα από μιá από τις αισθήσεις μας, πέφτουν στο παραδοξο. Σε τι χρησιμεύει ή γενική λογική;

Ίσως για τίποτα άλλο παρά να χαλά τὰ μυαλά. Άραγε γιατί της λείπει ένα μέτρο, ένας οδηγός; Όχι. Δέ χρησιμεύει παρά να χώνη στο μυαλό αυτόν τόν παραδόξο άφορισμό: Αυτό είνε έτσι, γιατί αυτό πρέπει να είνε έτσι. Ό Κάντ δέ λογικεύεται διαφορετικά. Ήταν μιá ωραία μηχανή που εκοπάνιζε άέρα. Φανταστήτε ό άνθρωπος αυτός, που ποτέ του γυναίκα δέν πήρε ούτε έρωμένη, που πέθανε παρθένος και όπως λένε πέρασε μιá ζωή πραγματικά μηχανική, είχε τό θράσος να φιλολογίση πάνω στα ήθη! Άλλά πόσο ωραίος είνε ό τίτλος του βιβλίου του. Ή Μεταφυσική τών Ήθών! Οι άφορισμοί του είνε παραδόξοι.

«Έκείνο που πρέπει να κάμωμε, να τό μόνο πράμα που μπορεί να είμεθα βέβαιοι»

Άλλά πώς μπορεί κανείς να είνε βέβαιος για κείνο που πρέπει να κάμω, από τὰ πρίν, χωρίς πρώτα να ξετάση τις περιπτώσεις όπου παρουσιάζονται; Τι είνε αυτό τό καθήκον, αυτό καθ' έαυτό, αυτή ή πεποίθηση στον έαυτόν; Καθαρή θεολογία.

Ένα άλλο είνε σπουδαίο: «Ένέργα με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορείς να θέλεις ό γνώμονας της ενεργείας σου να γίνη παγκόσμιος νόμος». Φροντίζει είνε αλήθεια να μäs πη ότι μιá τέτοια άρχη δέν προέρχεται από την πείρα, αλλά ότι είνε προγενέστερη και άνώτερη από κάθε πείρα, πράμα που δέν έχει καμιά βάση έκτίμησης.

Ό Κάντ σεργιάνισε την μέθοδό του σε όλες τις σφαίρες. Έπειδή δέν έβάσιζε τὰ επιχειρήματά του σε τίποτα τό ελέγγιμο, εύκολα άπόδειξε την έλευθερία, την άθανασία της ψυχής, την ύπαρξη του Θεού, τό άπόλυτο της χριστιανικής ήθικής και γενικά κάθε τι που έπρεπε ν' άποδειξη για να είνε ένας έξοχος καθηγητής και φιλόσοφος. Ή θεωρία της αισθητικής του είνε από τις πιο για γλέντι: τό ωραίο υπάρχει αυτό καθ' έαυτό, είνε τό αντικείμενο αληθινής κρίσεως, συγκεντρώνεται σε μιá ιδιαίτερη αίσθηση όπου ανταμώνεται τό αίσθημα και ή νόηση. Αυτό φαίνεται λογικό και έν τούτοις είνε παιδικήσιο. Ή ιδέα του ωραίου όπως όλες οι ανθρώπινες ιδέες είνε τό προϋόν μακρυνής και πολυσύνθετης εξέλιξης: οι ρίζες της είνε γεννητήσιες χωρίς άμφιβολία. Είνε ωραίο πρό πάντων σε ένα γερό άνθρωπο εκείνο που παρουσιάζει στις αισθήσεις του την τελειότητα του φύλου του. Πώς από γεννητήσιο ή ιδέα του ωραίου γίνηκε ανεξάρτητη ιδέα, έδω δέν είνε τόπος για να τό ξετάσουμε. Ποτέ, σε κάθε περίπτωση, δέν είνε άδολη ή ιδέα είνε πάντοτε σφιχτοδεμένη με μιá έντύπωση και κάθε έντύπωση άντανακλά στο γεννητήσιο κέντρο, είτε για να τό ερεθίση είτε για να τό καθησυχάση.

Άλλά δέν πρόκειται να εκθέσωμε τις λεπτομέρειες της φιλοσοφίας του Κάντ. Έβιασε όλα τὰ ζητήματα της γνώσης και του αισθήματος, θεωρώντας τα από ψηλά, σαν σε φωτεινή προβολή. Μιá τέτοια φιλοσοφία δέν έχει πιά άξια. Μικρός είνε ό κίνδυνός της. Δέν την καταλαβαίνουν πιά και πιο πολύ δέν την αισθάνονται. Μäs χρειάζεται μιá φιλοσοφία δίχως άνεβοκατεβάσματα, άπλη και έπιστημονική, πάντοτε προσοφική, πάντοτε ύποταγμένη στο γεγονός που θά παρουσιαστή, μιá φιλοσοφία που να σχολιάζη τη ζωή, αλλά ολόκληρη τη ζωή. Ό άνθρωπος χωρισμένος

ἀπὸ τὸ ἐπίλοιπο τῆς φύσης εἶνε ἓνα πραγματικὸ μυστήριον. Γιὰ νὰ καταλάβωμε κάτι ἀπὸ μᾶς, πρέπει νὰ ριχτοῦμε, ταπεινά, στὸ ζωϊκὸ περιβάλλον ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ ἡ θρησκευτικὴ περηφάνεια μᾶς τράβηξε γιὰ νὰ νὰ μᾶς ὑπόσῃ στὴν ἀξιοπρέπεια καραγκιόζηδων τοῦ ἰδανικοῦ.

Μιά φιλοσοφία ὑπάρχει ἄξια γι' αὐτὸ τὸ ὄνομα: ἡ ἐπιστημονικὴ φιλοσοφία.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Β. Κ. Π.

REMY DE GOURMONT

Η ΠΕΠΟΙΚΙΛΜΕΝΗ

Εἶχα τάξιμο νὰ ὑπάγω στὴν Κεχριάν, νὰ ψάλω τὸ «Πεποικιλμένη», εἰς τὰ ἐννήμερα, τὴν 23 Αὐγούστου. Ἐπὶ δέκα χρόνον δὲν εἶχα ἐπισκεφθῆ τὴν Παναγίαν τὴν Κεχριάν. Δέκα χρόνια εἶχα ν' ἀσπασθῶ τὴν σεβασμίαν παλαιὰν Εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως, ὅπου εἶναι ζωγραφισμένη, ἐπάνω εἰς δύο ὑπερφᾶ ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ὁ ἱερός Κοσμάς, (αὐτὸς ὁ θεσπέσιος ποιητὴς τῆς Πεποικιλμένης) ὁ θεῖος Δαμασκηνός, τείνοντες δύο τόμους κάτω πρὸς τὴν σύνθεσιν τῆς Εἰκόνας, ἐφ' ὧν εἶναι γεγραμμένα δύο τροπάρια, τὸ «Γυναῖκά σε θνητὴν, ἀλλ' ὑπερφυῶς καὶ Μητέρα Θεοῦ», καὶ τὸ «Ἀξίως ὡς ἔμψυχόν σε οὐρανὸν ὑπεδέξαντο . . .» Καὶ δὲν εἶχα ἀγναντέψει οὔτε μακρόθεν τὸν περικαλλῆ θόλον τοῦ σεμνοῦ ναΐσκου, ὅπου ἀστράπτει εἰς τὸν ἥλιον ὅλος πεποικιλμένος ἀπὸ τὰ ὠραῖα παλαιὰ πινάκια, τὰ ἐγκολλημένα εἰς τὸ κτίριον ὡς ὄστρακα μαργαριτοφόρα.

Καὶ παρημέλησα τὸ τάξιμόν μου, καὶ δὲν ἀπεφάσιζα νὰ ὑπάγω. Ἐνύκτωσε, κ' ἐκαθόμουν ἔξωθεν τοῦ μαγαζίου τοῦ ἀγαπητοῦ νεαροῦ φίλου μου, τοῦ Κωστή τοῦ Τσαμασφόρου, πολλὰ ρεμβάζων, καὶ οὐδὲν σκεπτόμενος. Ὁ Κωστάκης μοῦ ἔφερε ποτήριον ρακίου, νὰ μὲ κεράσῃ, καὶ μοῦ εἶπε.

— Δὲν πῆγες, μπάρομπ' Ἀλέξανδρε, στὴν Παναγιά τὴν Κεχριά; Ἐγὼ θὰ πάω.

— Τώρα ποῦ νύκτωσε; Τὶ λές!

— Ἐχει φεγγαράκι.

— Ἐπια, κ' ἐπανῆλθε στὸ μαγαζὶ τοῦ κρατῶν τὸν δίσκον. Μόλις αὐτὸς εἰσῆλθε, καὶ πάραυτα εἰσώρησα μέχρι τοῦ κυλικείου, ὅπου ἀπέθετε τὸν δίσκον μὲ τὰ ποτά.

— Θὰ πᾶς σίγουρα, Κωσταντῆ; . . . Πῶς σοῦ ἦρθε; . . . ἔχεις σουντροφιᾶ;

— Ἐχω, ἂν δὲν με γελάσῃ.

— Ποιόν;

— Τὸν Ἀργύρη τὸν Τσαλαβούτη.

Ἐτροξεᾶ ἔξω. Ἐπῆγα εἰς ἓν ὑποδηματοποιεῖον, δύο ἢ τρεῖς πόρτες παρέκει, διὰ νὰ εὔρω τὸν μικρὸν ἀνεπιόν μου τὸν Διαμάντην, ἐργαζόμενον ὡς κάλφαν εἰς τὴν τέχνην αὐτήν. Δυστυχῶς τὸ ὑποδηματοποιεῖον εἶχε κλείσῃ. Ἐπλησίαζεν ὀγδόη ὥρα: δύο ὥρες νύκτα.

Ἐπέστρεψα πρὸς τοῦ Τσαμασφόρου.

— Κωσταντῆ, δὲν ἤῤα τὸν ἀνηψιό μου. Ὁ μᾶστορὴς του ἔκλεισε ἀπὸ ἄνωρίς. Ἦθελα νὰ τοῦ πῶ νὰ πῆ χαμπάρι στὸ σπίτι. Δὲν συμφέρει νὰ πάω ὁ ἴδιος ἐκεῖ. Θὰ φωνάζουν ἢ ἀδερφές μου. «Ποῦ θὰ πᾶς τέτοιαν ὥρα;» καὶ τὰ λοιπά. Μιζέριες γυναικῶν . . . Ἀκοῦς νὰ σοῦ πῶ;

— Λέγε.

— Ἀναλαμβάνεις νὰ στείλῃς εἶδησιν στὸ σπίτι μου, διὰ νὰ μὴ με γυρεύουν καὶ ἀνησυχοῦν ὀλη-νύχτα; Στείλε ἓναν, ὅποιον βρῆς, ἢ ἓνα παιδί . . . ἢ ἓνα πουλί.

— Καλά.

— Μὴν ξεχάσῃς.

— Ὅχι.

— Ἐγὼ θὰ πάω πεζός, καὶ μοναχός μου. Ἐσὺ ἔλα μὲ τ' ἄλογό σου, καὶ μὲ τὴν παρέα σου.

Θὰ πάρῃς καὶ κουμπάνια;

— Θὰ πάρω.

— Σὲ περιμένω στὸν Ἀἰ - Λιᾶ. Ἐκεῖ θὰ σμιζοῦμε.

— Καλά.

*
**

Ὁ Κωστής, ὁ νεαρός φίλος μου, μοῦ εἶχε κάμῃ ἀληθῆ ὑποβολήν, ἂν ὄχι ὑπόμνησιν τοῦ ταξίματός μου. Δὲν ἐκρατούμην, κ' ἐκίνησα πάραυτα. Τὸ φεγγάρι ἦτο ἐννέα ἢ δέκα ἡμερῶν. Ἐλογάριαζα μᾶς ὥρας ἀνήφορον ἕως τὸν Ἅγιον Ἡλίαν, μᾶς ὥρας συνάντησιν καὶ διατριβὴν μετὰ προχείρου δείπνου εἰς τὴν τοποθεσίαν αὐτήν, καὶ τριῶν τετάρτων περίπου κατήφορον ἕως τὴν Παναγίαν. Ἡ σελήνη θὰ μᾶς ἔφεγγεν ἀκριβῶς ἕως νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέρμα.

Ἐπῆρα τὸν ἀνήφορον, βαδίζων τὸν φράχτην-φράχτην ἐν μέσῳ ἀμπέλων καὶ ἐλαιῶνων, ἀνέβην εἰς τὸ Κωτρωνάκι, εἰς τοὺς «Σακαλάρους», ἔφθασα εἰς τοῦ Βαραντᾶ τὸ ρέμμα, ὅπου «ἐκρότιζεν» ὁ τόπος, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐκροτιζόμην· δὲν εἶχα εἰς τὸν νοῦν μου στοιχειὰ καὶ φαντάσματα, ἀλλὰ προαπῆλθον τὸ «πεποικιλμένη». Διέσχισα πέρα-πέρα τὸ ρέμμα, ἐμβῆκα εἰς τὸν Μεγάλον Ἀνήφορον, στὸ Ἐροβίλι, καὶ τέλος, μὲ πολὺ ἄσθμα καὶ ἰδρώτα, ἔφθασα εἰς τὸν

Ἄϊ-Λιᾶ. Ἀντικρὺ εἰς τὸ πελώριον κίριον, τὸ Κελλὶ τοῦ Παπᾶ-
Ἱερεμῖα, δύο ἢ τρία σκυλιὰ μ' ἐγαύγισαν, ἀλλ' ὅταν ἐπάτησα ἐπὶ
τοῦ ὄροπεδίου, ὅπου εἶνε ὁ ναῖσκος τοῦ Προφήτου, παραδόξως
ἐσιώπησαν, κ' ἐκρύβησαν εἰς δύο ἢ τρεῖς καλύβας, ὅπου ἐφαίνοντο
ἀνάμεσα εἰς τοὺς κήπους.

Ψυχὴν δὲν εἶχα συναντήσῃ. Γλυκὸς ζέφυρος ἐφύσα εἰς τοὺς πελω-
ρίους πλατάνους, τριγύρω εἰς τὴν Μεγάλην δίκρουνον βρύσιν, ὅπου
ἐκελάριζε τὰ νερά της στ' αὐλάκια, τὸ ρέμμα ρέμμα, τὸν κατήφορον.
Ἐκαμα τὸν σταυρόν μου, ἔξωθεν τοῦ παραθύρου, εἰς τὸ γλυκὺ
φῶς τῶν κωνδηλίων, ὅπου ἔφεγγον ἔμπρὸς εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν
Παναγίαν, καὶ τὸν Πρόδρομον, καὶ τὸν Προφήτην Ἠλίαν μετὰ τὴν
μάχαιραν καὶ μετὰ τὴν μηλωτήν. Ἐψαλα «Ὁ ἔνσαρκος ἄγγελος».
Ἐκάθισα ἐπὶ τῆς πεζούλας. Ἀγνάντευα, εἰς τὸ μελαγχολικὸν φῶς
τῆς σπηλῆνης, τὸ χωρίον μας κάτασπρον κτισμένον ἐπὶ δύο λόφων
καὶ μεσαζούσης κοιλάδος, παραθαλάσσιον, καὶ τὸν λιμένα τὸν τρί-
κολπον μετὰ τὰ τρυφερὰ κηπάκια, ὅπου φαίνονται ὡς νὰ «ἐγκαινί-
ζονται» εἰς τὰ φωσφορίζοντα νερά.

Μετὰ τέταρτον ὥρας ἤκουσα κρότον καὶ βᾶδισμα ἀλόγου. Ἐση-
κώθη. Ἦρχετο ὁ Κωσταντῆς.

- Ἐδῶ εἶσαι, μπάριμπ' Ἀλέξανδρε;
- Ἐδῶ. Μοναχὸς σου ἦρθες; ποῦ εἶναι ἡ παρῆα σου;
- Μ' ἐγάλασε... Μὴν τὰ ρωτᾷς, μπάριμπ' Ἀλέξανδρε. Ὅσα τρο-
πάρια ἤξερα... καὶ ξέρω πολλὰ ὀλίγα... ὅλα τὰ εἶπα στὸν δρόμο.
- Γιατί; Φοβήθηκες;
- Κρότιζε ὁ Τόπος. Ἐσένα δὲ σ' ἔμελε;
- Ὅχι τόσο. Ἄπ' τοῦ Βαραντᾶ ἦρθες;
- Ἄπ' τὸ Πετράλωνο. Ἐσύ, ἄπ' τοῦ Βαραντᾶ;
- Ναί.
- Δὲν ἐφοβήθηκες ἐκεῖ, στὸ ρέμμα;
- Δὲν ἔβαλα στὸ νοῦ μου... τίποτε.

*
**

Ἐπέλευσεν. Ἐξεφόρτωσε τὸ ζεμπίλι μετὰ τὰ τρόφιμα, καὶ τὴν φλά-
σκαν μετὰ τὸ κρασί. Ἐβγάλε ἀπὸ τὸ ζεμπίλι ἓν κηρίον σπαρματσέτο,
ἔτριψε πυρεῖον καὶ τὸ ἦναψεν. Ἐως νὰ καθίσωμεν πρὸς τὸ κατώφλιον
τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας, καὶ νὰ στρώσωμεν τὸ τραπέζι, ἠσθάνθημεν
ὅτι ὁ Μπαλῆς, τὸ ἄλογον, ὅπου τὸ εἶχε ἀφήσει λυτὸν ὁ Κωσταν-
τῆς, μᾶς ἔφυγε. Πρὶν κάμωμεν τὸν σταυρόν μας, ἐσηκώθηεν ὁ
Κωστῆς.

Ἀλλὰ τὸ ὑποζύγιον θὰ ἐπῆγεν ἐκεῖ, πρὸς ἀνατολάς, εἰς τὸ σύσκιον
μέρος, ἀνάμεσα εἰς λόχμας καὶ φράχτας καὶ δὲν τὸ ἐβλέπαμεν.
Ἀνάγκη νὰ τρέξῃ ὁ Κωστῆς, διὰ νὰ τὸ ἀνακαλύψῃ κάπου. Ἀλλὰ
θὰ ἦτο μεγαλειτέρα εὐκολία εἰς νὰ κρατῆ τὸ κηρίον, καὶ ἄλλος νὰ
ἔχη τὰς χεῖρας ἐλευθέρως, διὰ νὰ συλλάβῃ τὸ ζῶον, ἅμα θὰ τὸ
εὕρισκε. Ὁ Κωσταντῆς ἦτο ὁ μόνος ἀρμόδιος πρὸς τὸ τελευταῖον
τοῦτο, ἐγὼ εἰς τι ἄλλο θὰ ἐχρησίμευα, εἰμὴ διὰ νὰ κρατῶ τὸ κηρί;

Δυστυχῶς εἶχα βγάλῃ τὸ ὑπόδημά μου τὸ ἀριστερόν, πρὶν καθί-
σωμεν εἰς τὸ δεῖπνον, ἐπειδὴ μετὰ ἠνώχλει ὁ κάλος κατόπιν τῆς
ὀδοιπορίας, κ' εὐρέθην μονοπέδιλος τὴν ὥραν ὅπου εἶχε γίνῃ
ἄφαντον τὸ ζῶον. Καὶ ὅμως ἀνάγκη ἦτο νὰ συμμορφωθῶ. Ἐπῆγα
μαζὺ μετὰ τὸν Κωσταντῆν πολλὰ βήματα, πέραν τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐκκλη-
σίας, μετὰ ἓν ὑπόδημα, χλωαίων καὶ πατῶν ἐπὶ ἀκανθῶν. Εὐτυχῶς
ὁ Μπαλῆς δὲν εἶχεν ὑπάγει μακρὰν, ἦτο διακριτικὸν ἄλογον. Εἶχεν
ἀπομακρυνθῆ ἀπλῶς διὰ νὰ βοσκήσῃ, καὶ δὲν εἶχε βάλῃ κακὸν
μετὰ τὴν κεφαλὴν του.

Ὅταν ἐγυρίσαμεν πίσω, ἐγὼ κρατῶν τὸ κηρίον, ὁ Κωσταντῆς
σύρων τὸν Μπαλῆν, τὸν ὁποῖον καὶ ἔδρασε προχείρως εἰς τὴν ρίζαν
θάμνου ἀντικρὺ μας, ὁ Κωστῆς ἐξέχασε ποῦ εἶχε βάλῃ τὸ μαχαίρι,
καθὼς τὸ εἶχε βγάλῃ ἀπὸ τὸ ζεμπίλι, διὰ νὰ κόψῃ ψωμί—καὶ
ψωμί δὲν ἔκοψε, ἀλλ' ἐτρέξαμεν ἀποτόμως πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ
Μπαλῆ. Ὁ Κωστῆς τὸ ἀνεζήτησε τώρα εἰς τὸ ζεμπίλι, ἀλλ' εἰς τὸ
ζεμπίλι δὲν ἦτο, οὔτε ἐπήδησε μοναχόν του ὀπίσω, ἀφοῦ ἀπαξ τὸ
εἶχε βγάλῃ ἐκεῖθεν. Ἐψάξαμεν πολλὴν ὥραν μετὰ τὸ κηρί, τέλος τὸ
ἠύραμεν σιμὰ εἰς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ ἐκκλησιδίου, παρὰ
τὰς ἀνθοδόχας, ὅπου εὐωδιάζον ἐκεῖ, βασιλικά καὶ ρεσμαρῆ καὶ
δενδρολίβανα. Ἐψάγομεν τὸ λιτὸν δεῖπνόν μας, ἐπίομεν, ἐδευτερώ-
σαμεν, κ' ἐτριτώσαμεν μετὰ τὴν φλάσκαν.

— Ὅλα καλά, μπάριμπ' Ἀλέξανδρε; μὰ ἔλα ποῦ ξέχασα νὰ στεῖλω
χαμπάρι στὸ σπῆτι σας...

— Ἀλήθεια;... Ἐπόμενον ἦτο. Δὲν πειράζει, Κωσταντῆ.

Τὴν ἐπαύριον ἔμαθα ὅτι ἡ ἀδελφή μου ἡ νεωτέρα ἐπῆγε μεσάνυχτα,
μαζὺ μετὰ τὸν ἀνεψιόν μου, μ' ἓνα φανάρι, κ' ἐξύπνησε τὴν νεαρὰν γυ-
ναῖκα τοῦ Κωσταντῆ, ὅπου ἦτο ἔγκνος εἰς τὸν μὴνᾶ της, διὰ νὰ πλη-
ροφορηθῇ. Τέλος ἔμαθον ὅτι εἶχα ὑπάγει στὸ πανηγύρι, καὶ ἠσύχασαν.

— Σήκω τώρα νὰ πηγαίνουμε. Θὰ εἶνε παραπάνω ἀπὸ δέκα ἡ
ὥρα... Τὸ φεγγάρι ὅσον πάει καὶ γέρνει ἐκεῖ κάτω, καὶ θὰ τὰ βροῦμε
σκοῦρα τὸν κατήφορον, ἀνάμεσα στὰ ρέμματα καὶ στὸν ἐλαῖωνα.

— Πᾶμε, μπάριμπ' Ἀλέξανδρε.

— Ἐσηκώθη, κ' ἐφόρτωσε τὰ πράγματα εἰς τὸ ζῶον. Ἀλλὰ τὴν τε-

λευταίαν στιγμὴν ἀνεξήτει τὸ ψάθινο καπέλλο του, καὶ δὲν ἐνθυμεῖτο ποῦ τὸ εἶχε πετάξει. Τέλος τὸ ἤυραμεν, τῇ βοήθειᾳ τοῦ κηρίου (ἢ τοῦ Κυρίου).

Ἐγὼ εἶχα φορέσει τὸ ὑπόδημά μου. Ἐσβύσαμεν τὸ κηρί, καὶ τὸ ἔβαλα ἐγὼ στὴν τσέπη μου. Ἀνέβημεν τὸν μικρὸν ἀνηφορίζον ἕως τὸν ζυγὸν τῶν δύο βουνῶν, μεταξὺ τῶν δύο ὑψωμάτων τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου καὶ τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου. Ἐκεῖ ἐκατηφορίσαμεν, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν Κεχριάν.

Τὸ φεγγάρι, ἡμῖς καὶ κᾶτι, ἔγεργε πρὸς τὸν Ἀραδιᾶν τὸν δρυμῶνα, κ' ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνεν. Ἀντικρὺ εἰς τὸ Πήλιον ἔμελλε νὰ κρυφθῆ μετὰ μίαν ὥραν τὸ πολὺ, ἀλλὰ πρὶν νὰ κρυφθῆ, θὰ ἔχανε σχεδὸν τὸ φέγγος του, ὅσον θὰ ἐκοντοζύγωνεν εἰς τὸ μέγα βουνόν. Αἱ δρυές τοῦ Ἀραδιᾶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔρριπτον τὴν σκιάν των πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ τὸ φεγγάρι ἐθόλωνεν, ἐθόλωνε.

Ἐγὼ εἶχα τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Κωστής θὰ ἦξευρε καλλίτερον ἀπὸ ἐμὲ τὸν δρόμον, ὡς νέος, καὶ κατοικῶν διαρκῶς εἰς τὸν τόπον. Ἐκεῖνος ἐφρόνει ὅτι ἐγὼ θὰ ἐνθυμούμην καλλίτερα τὰ κατατόπια, ὡς παλαιός, καὶ ἀγαπῶν τὰ ἐξωκλήσια. Ἄλλ' εἶχα δέκα χρόνια νὰ ὑπάγω στὴν Κεχριάν, ὁ δὲ Κωστής, ἂν καὶ βαθυκτῆμων, δὲν εἶχεν ἔλαιῶνα πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος, καὶ δὲν ἐσύχαζεν. Οἱ δρομίσκοι τῆς ἐξοχῆς εἶνε σκαλιοὶ καὶ ἄτακτοι. Ἄλλος καταπατεῖ τοῦ γείτονος τὸ κτῆμα, ἢ τὸ δημοτικόν, ἢ τὸ μοναστηριακόν, καὶ ὠθεῖ τὸν δρόμον πάρα ἔξω, ἄλλος ἀνοίγει μονοπάτι ὅπου φθάσῃ, μέσα εἰς τοὺς ἀγρούς, καὶ συντομεύει τὸν δρόμον, ἄλλος κτίζει καλύβην, στρώνει ἄλωνα, καὶ κατασκευάζει φράκτην πρὸς τὸ συμφέρον του. Καὶ τὸ φεγγάρι ἐχαμήλωνε. Τέλος ἐχάσαμεν ὡς εἰκός, τὸν δρόμον. Ἐβγαλα τὸ σπάρματσέτον, καὶ τὸ ἦναρα. Ἐτρεπόμεθα δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐγυρίζαμεν ἀποδῶ κ' ἀποκει, ἐκεῖνος καβάλλα, ἐγὼ πεζός. (Ὁ Κωστής μοῦ ἐπρότεινε φιλοφρόνως νὰ κατέλθῃ καὶ νὰ ἱππεύσω, ἀλλ' ἐγὼ δὲν συνειθίζω ποτὲ τὸ τοιοῦτον εἰς τὴν μικρὰν νῆσόν μου).

Τέλος ὁ Κωσταντῆς κατῆλθεν ἐξ ὕψους τοῦ ὑποζυγίου του, μοῦ ἐπῆρε τὸ κηρί, κ' ἐκκύταξε νὰ εἶρῃ τὸν δρόμον. Ὑστερα εἶπεν ὅτι τὸν ἤυρε, ἔσβυσε τὸ κηρί, τὸ ἔβαλεν δὲν ἠξεύρω ποῦ, καὶ ἱππευσε πάλιν.

Καὶ πάλιν ἀπεπλανήθημεν. Ἐκοντεύαμεν ὡς τόσον νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν Παναγίαν. Μᾶς ἐφαίνετο ὅτι ἐβλέπαμεν κᾶτι ν' ἀσπρίζῃ κάτω ἔκει, εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος, κᾶτι ὡς κτίριον, ὡς ἐκκλησίαν, ὡς μοναστηράκι μίαν ἀκτίνα ὡσάν ἀπὸ πῦρ κατακλεισμοῦ ἀνθρώπων ἀγρυπνούντων ἀλλὰ τὸν δρόμον δὲν τὸν εὗρισκαμεν πῶς νὰ κατέλθωμεν ἐκεῖ; Ἡσθάνθημεν ὅτι ἐπέσαμεν δέκα πῆγεις κάτω ἀπὸ τὸ

ἐπίπεδον ὅπου ἦτο τὸ μικρὸν παλαιὸν μονύδριον. Ἐφθάσαμεν εἰς ἄβατον. Οὔτε ἐμπρὸς οὔτε πίσω. Ὁ Κωσταντῆς ἐπέξενε καὶ πάλιν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ παμμαρίου, καὶ μοῦ ἐζήτει τὸ κηρίον, διὰ ν' ἀνάψῃ νὰ βρῆ τὸν δρόμον. Ἄλλ' ἐγὼ ἐνθυμούμην ὅτι δὲν μοῦ εἶχε δώσει τὸ κηρίον. Τέλος ἔψαξεν εἰς τὸν κόρφο του, εἰς τῆς τσέπες του, εἰς τὸ ζεμπίλι, καὶ τὸ ἤυρε δὲν εἰξεύρω ποῦ. Ἐτριψεν ἐν πυρεῖον, δύο, τρία, πέντε, ἀλλὰ τοιοῦτον ἀεράκι, ἀπόγειον, ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ βουνόν, ὥστε τὰ σπύρα ἔσβυναν πρὶν ν' ἀνάψουν. Τέλος κατώρθωσε ν' ἀνάψῃ τὸ κηρί, ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμὴν τὸ ἔσβυσε τὸ ἀεράκι.

Τέλος ὁ Παπᾶς — τοιοῦτον παρατσούκλι ἔφερον εἰς κηπουρός, ὅστις ἦτο εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, δὲν εἰξεύρω διατὶ ὁ αὐτὸς ἐκαλεῖτο καὶ Σκαρλάτος, ἀλλὰ τὸ καθαυτὸ ὄνομά του δὲν κατώρθωσα νὰ τὸ μάθω — μᾶς ἠσθάνθη ὅτι εὗρισκόμεθα πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ ἦλθεν εἰς βοήθειάν μας προτοῦ νὰ φωνάξωμεν — διότι ἐντρεπόμεθα νὰ φωνάξωμεν. ἦλθε καὶ μᾶς ἀνέβασε πρὸς τὰ ἐπάνω, καὶ μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κεχριάν.

* * *

Ὁ Γούμενος, νεαρὸς ρασοφόρος τὸν ὅποιον εἶχε στείλῃ ὁ νεοχειροτόνητος Ἐπίσκοπος, εἶχε κοιμηθῆ, ἀφοῦ εἶχε κάμη ἔσπερινόν, διαρκέσαντα ἕως τὴν δεκάτην ὥραν. Ἦτο παρὰ μικρὸν μεσάνυχτα, ὅταν ἐφθάσαμεν. Ὁ Γούμενος δὲν ἐγνώριζε τὰ παλαιὰ ἔθιμά μας, καὶ δὲν τὰ ἠσπάζετο. Τὰ κελία κατερειπωμένα, ἐν μόνον εἶχεν ἀνακαινισθῆ ἔσχατως, δαπάνη ἐνὸς κοσμικοῦ χριστιανοῦ. Ὁ ὀλίγος κόσμος, ὅστις εἶχεν ὁδοιπορήσῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ διὰ νὰ εορτάσῃ τὰ Ἐννημέρα τῆς Παναγίας — τριάντα περίπου εὐβλαβεῖς οἰκοκυράδες, καὶ ἄνδρες δέκα ἢ δεκαπέντε καὶ ἄλλα τόσα παιδιὰ εἶχαν ὑπάγῃ διὰ ν' ἀγρυπνήσουν — ἄλλως, ποῖος θὰ ἐκόμιζε ροῦχα διὰ νὰ κοιμηθῆ; Καὶ ποῖος θὰ ἐπήγαινε διὰ νὰ κοιμηθῆ ἐν ὑπαίθρῳ; Ὁ Γούμενος εἶχε κοιμηθῆ στὸ κελί.

Ὁ Γιώργης τὸ Μπονακάκι, ψάλτης, ὅστις εἶχεν ὑπάγει ἀφ' ἐσπέρας, μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ πάτερ Γεράσιμος εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ σηκωθῆ μετὰ μίαν ὥραν καὶ ν' ἀρχίσῃ τὸν ὄρθρον. Καλά. Σημείωσις ὅτι τὸ παλαιὸν μονύδριον τῆς Κεχριάς ἦτο προσκολλημένον ὡς Μετόχι εἰς τὸ πάλαι ποτὲ σεβάσιμον κοινόβιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, κ' ἐκεῖθεν εἶχεν ἔλθῃ διὰ νὰ τελειώσῃ τὴν πανίγυρον ὁ παπα-Γεράσιμος.

Φωτιά ἦτον ἀναμμένη εἰς τὸ προαίλιον. Γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐθερμαίνοντο εἰς τὸ πῦρ. Ἐκαμνε ψύχραν.

— Πέτε μας καμμιὰν ἱστορία γιὰ κανένα στοιχειό, χριστιανοί,

εἶπα ἐγώ, κ' ἐκάθησα πλησίον εἰς τὸ πῦρ. Ἐδῶ στὸ ρέμμα, τὸν κατήφορο, πόσα στοιχεῖα ἔβλεπα, τὸν παλαιὸν καιρὸν. Ποῦ κείνα τὰ χρόνια!

Ἄρχισε τὸ Μαριὼ τοῦ Μουσαδοῦ, κ' ἡ γρηὰ Ἀγάλλαινα, κ' ἡ παπαδιά τοῦ Μπονάκη ἡ χήρα, ἡ μήτηρ τοῦ ἱεροψάλτη, νὰ μᾶς διηγῶνται διὰ στοιχεῖα. Ἀλλὰ διεφώνησεν ὁ κύρ Μενέλαος, ὅστις δὲν λείπει ἀπ' ὅλα τὰ πανηγύρια, κ' ὁ Στέργιος τῆς Καλαματίνας, λέγοντες ὅτι αὐτοὶ δὲν πιστεύουν τὰ στοιχεῖα.

Παντοῦ παρουσιάζονται Ρωμηοὶ διὰ συζήτησιν περὶ τοῦ ἄν ὑπάρχουν στοιχεῖα. Ἐγὼ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ἂν εἶχα ἐξουσίαν, θὰ ἔθετα φύμωτρον.

Ἐγείνε δύο ἡ ὥρα, κ' ὁ Γούμενος ἐκοιμᾶτο, κ' ὁ κόσμος ἐκρύωνε. Ὁ Γιώργης τὸ Μπονακόπουλο μοῦ προσεφέρθη νὰ υπάγη νὰ ξυπνήσῃ τὸν Ἡγούμενον.

— Ὅχι, μὴν τὸν ξυπνᾶς. Δὲν ἔχωμε θάρρος στὸν ἄνθρωπον. Πᾶμε μέσα, κ' ἐγὼ θ' ἀρχίσω τὸν Πολυέλεον, διὰ νὰ πάρω τὴν μπόρα..... δηλαδή, διὰ ν' ἀναλάβω τὴν εὐθύνην. Καὶ σύ, ἄνοιξε τὸ βιβλίον σου τὸ μουσικό, καὶ κελάδει το. Ἐγὼ θ' ἀρχίσω τὸ «Δοῦλοι Κύριον». Κατόπιν ἐσὺ ἀρχινᾶς τὸ «Λόγον ἀγαθόν».. Ἐγὼ δὲν ἤρθα διὰ τὸν Πολυέλεον ἤρθα διὰ τὸ Πεποικιλμένῃ.

*
**

Εἰσήλθομεν εἰς τὸν σεπτὸν ναῖσκον—Βυζαντινόν, μὲ χιβάδας, καὶ μὲ τοιχογραφίας, καὶ ἀρχίσαμεν τὸν Πολυέλεον. Ὁ κόσμος ἔτρεξε κατόπιν μας, ἀναιψαν πολλὰ κηρία αἱ γυναῖκες, κ' ἠύραμεν θάλπος καὶ παραμυθίαν.

Μετὰ εἴκοσιν λεπτά ὁ Ἡγούμενος ἐπαρουσιάσθη. Εἶτε ἡ ψαλμωδία μας τὸν ἐξύπνησεν, ἢ ἠθέλησε νὰ ἐξυπνήσῃ. Ἐπλησίασα πρὸς τὴν πύλην τοῦ ἱεροῦ τὴν βορείαν καὶ τοῦ ἐξηγήθην.

— Πάτερ, διὰ νὰ μαζωχθῇ ὁ κόσμος, καὶ νὰ ζεσταθῇ, ἐκρίναμεν καλὸν ν' ἀρχίσωμεν τὸν Πολυέλεον, χωρὶς νὰ σᾶς βιάσωμεν εἰς τίποτε.

Πιστεύω ὅτι δὲν ἠνωγήθητε.

— Καλά, καλά.

Τέλος, ἠξιώθην νὰ ψάλω τὸ «Πεποικιλμένῃ», καὶ τοῦτο ἀρκεῖ. Ὅταν ἐξήλθομεν ἀπὸ τὴν λειτουργίαν, περὶ τὸ λυκαυγές, ὁ Ἡγούμενος μειδιῶν, μᾶς προσέφερεν ἐπὶ τῆς πεζούλας ἔξω τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐκαθίσταμεν, ροδάκινα καὶ ραζί, εὐλογίαν τοῦ Μοναστηρίου. Εἶχα ἀποποιηθῆ νὰ πῶ καφέν, ὅταν μοῦ ἐπρόσφεραν αἱ γυναῖκες αἱ πανηγυρίστριαι, ἀλλ' ὅταν ὁ Ἡγούμενος ἔστειλε τὸν πάτερ Παφιώτιον,

πρόην ὑπενωματάρχη, ὅστις εἶχε καλογηρέσει εἰς τὸ κελλί, καὶ μοῦ ἔφερε μεγάλην κούπαν καφέ, μοναστηριακὸν θαυμάσιον, δὲν ἠδυνήθην ν' ἀρνηθῶ.

Ἐστερον ἔμαθα ὅτι, τὴν ὥραν ποῦ εἶχε κατεβῆ «μαχμουρλής» ὁ Γούμενος ἀπὸ τὸ κελλίον, μία τῶν γυναικῶν, ἡ ρηθεῖσα Μαριὼ τοῦ Μουσαδοῦ, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε.

— Γέροντα, νὰ μοῦ κάμης μιὰ παράκλησι, σὰν ἀπολύση ἡ λειτουργία.

— Δὲν λὲς αὐτουνοῦ ποῦ εἶνε μέσα νὰ σοῦ τὴν κάμη; ἀπήντησεν ὁ Γούμενος.

Ἐννοοῦσεν ἐμέ.

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΡΟΔΟΥ

Ο ΠΡΟΣΦΥΡΗΣ¹

Κάτω ἔς τὰ Γεροσόλυμα κ' εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφο μιὰ γρηῖτσα ἔγέννησεν παιδί κ' ἐβγάλαν το Προσφύρη.

Ἄπο ὅσπερ² ἔγεννήθη κ' ὀλονυχτῆς γυρίζει, καὶ μέσα τῆς βαθείαις ἀυγαῖς ψωμί ζητᾶ νὰ φάη.

Ἐδώκαν το ἄμισθον ψωμί κ' ἐκοποκύλισεν³ το.

Ἐφτὰ φορνιαῖς ψωμιὰ ἔφαε καὶ δέκα μάντρας γάλα,

ἀλάφιν κ' ἀλαφόπουλον καὶ τ' ἀλαφιῶ τὴ μάνα,

γουροῦνι δυὸ ἄμισθον φελιά⁴ μέσ' τὸ τηγάνι,

ἔφτὰ πρασιαῖς ἔπο σέλινον, ἔπο σεῦκλον, ἔπο ρεπάνι,

Κι' ἀκόμα δὲν ἐχόρτασεν, τὸ μάερα⁵ τὰ λέει,

κ' ὁ μάερας ἔφοβήθη κεν, τὸ βασιλεῦν τὰ λέει:

«Ἄφέντ' ἀφέντη βασιλεῦ, κ' ἀφέντ' ἀφέντη ρήγα!

Κάτω ἔς τὰ Γεροσόλυμα κ' εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφο

μιὰ γρηῖτσα ἔγέννησεν παιδί κ' ἐβγάλαν το Προσφύρη.

¹ Προσφύρης=Πορφύριος ὡς προσφύρα=πορφύρα.

² ἀπο σπερῆς=ἀφ' ἐσπέρας.

³ ἐκοποκύλισεν=ἀπέριψε μετὰ περιφρονήσεως.

⁴ φελιά=τεμάχια.

⁵ μάερα=μάγειρος.

Ἐπὶ ἄνω ἡ γεννήθηκεν καὶ ὄλονυχτις γυρίζει,
καὶ μέσα τῆς βαθείαις ἀυγαῖς ψωμί ζητᾷ νὰ φάη.
Ἐδώκαν τὸ ἕμισό ψωμί καὶ ἐκοποκύλισέν το.
Ἐφτὰ φορηταῖς ψωμιὰ ἴφασε καὶ δέκα μάντρες γάλα,
ἀλάφιν καὶ ἀλαφρόπουλον καὶ τ' ἀλαφιουτὴ μάνα,
γουροῦνι δυὸ ἕμισυ χρονῶ φελιά μέσ' τὸ τηγάνι.
Ὁ βασιλεὺς ὅταν τ' ἀκουσεν πολλὰ τὸν ἱακοφάνη.
Ἐπιασε καὶ ἐδιαλάλησε στὴ γῆ ἔς τὴν οἰκουμένη
— «Ποῖος εἶνεν ἄξιος δυνατὸς νὰ πᾶ νὰ μὲ τὸν πιάσῃ».
Εὐρέθηκεν τὸ πιά μικρόν, τὸ Μικροκωσταντάκι.
— «Ἐγὼ ἴμαι ἄξιος, δυνατός, νὰ πάω νὰ τὸν φέρω,
μὰ θέλω γίλιους ἀποῦ ἔμπρὸς καὶ χίλιους ἀπ' ἀπίσω,
καὶ χίλιους ποῦ τὴ μιὰ μεριὰν καὶ χίλιους ποῦ τὴν ἄλλη».
Βάλλει του χίλιους ἀποῦ ἔμπρὸς καὶ χίλιους ἀπ' ἀπίσω,
καὶ χίλιους ποῦ τὴ μιὰ μεριὰν καὶ χίλιους ποῦ τὴν ἄλλη.
στοὺς κάμπους ἐκατέβηκαν καὶ πᾶν καὶ τὸν εὐρίσκουν.
Ἐτοῦτος ἔν ἐχόρτανε, χοιροβοσκὸς ἐγένη.
— «Ὡρα καλή, χοιροβοσκέ, δὸς μας ψωμὶν νὰ φάμε».
— «Ἐσὺ τὸν τόπον ἀποῦ βρίσκουμαι, ψωμὶν καὶ ποῦ νὰ τὸ βρω;
Μὰ γὼ γιὰ τὸ χατηρί σ' αὐτὸ ψωμί θὲ νὰ σᾶς βγάλω».
Ἐτίναξεν τὴ γούριαν¹ του, ποῦ μείναν τὰ ποφῆλια,
καὶ ἐφάαν καὶ ἐχορτάσασιν καὶ ἐμείναν δυὸ κοφίνια.
— «Ἐλα, μωρὲ χοιροβοσκέ, δὸς μας νερόν νὰ πιοῦμε».
— «Ἐσὺ τὸ μέρος ἀποῦ βρίσκουμαι νερόν ποῦ θὲ νὰ τὸ βρω;
Μὰ γὼ γιὰ τὸ χατηρί σ' αὐτὸ νερὸ θὲ νὰ σᾶς βγάλω».
Δίνει τὴ ρώτσα² μιὰν κλωτσιὰν καὶ ἀνοῖξαν πέντε βρύσαις,
καὶ ἤπιασιν καὶ ἤχορτάσασιν καὶ ἐγίμωσεν καὶ ὁ κάμπος.
— «Ποῦ τὰ σημάδια ποῦ θωροῦ ἐσὺ ἴσαι ὁ Προσφύρης».
— «Ποῦ τὰ σημάδια ποῦ θωρεῖς ἐγὼ ἴμαι ὁ Προσφύρης»
Ἐδέσασιν τὰ χέρια του τρεῖς βότταις³ ἀλυσίδα,
Κι' ἐρράψασιν τὰ ἴματα του μ' ἐφτὰ κάτια μπρισίμι⁴
καὶ ἐβάλλαν καὶ εἰς τὴ ράχη του τοῦ μύλου τὰ λιθάρια.
— «Ἐσὺ οὐῶλλον τὸν κόσμον πάρτε με, παντοῦ γυρίσετέ με
ποῦ ὄξω ποῦ τῆς ἀγαπῶς μὴ καὶ περάσετέ με.
Κι' ἐτοῦτοι ποῦ πεισματικὸν ποῦ ὄξω τὸν περνοῦσι
ἐμπρόβαλεν καὶ ἡ λιερὴ γιὰ νὰ τὸν πεισματώσῃ

¹ γούρια=δεσμῆτινος σάκκος.

² ρώτσα=βράχος.

³ βότταις=βόλιτες, στροφαί.

— «Προσφύρη, δὲν σὲ τὸ ἄλα μὴν τὸ πολυκαυχέσαι
καὶ ἔχει ἀεράκια¹ ὁ βασιλεὺς καὶ στέλλει καὶ σὲ πιάνουν;
Θέλεις ἀποῦ τὸ φόβον του, θέλεις ποῦ τὴν ντροπὴν του
ἐδάκρυωσαν τὰ ἴματα του, καὶ ἐκόπη τὸ μπρισίμι,
ἐπαιξαν καὶ τὰ χέρια του καὶ ἐκόπη ἡ ἀλυσίδα
καὶ ἔσεισεν καὶ τῆς πλάτες του καὶ ἐπέσαν τὰ λιθάρια.
Ἐσὺ τὸ ἔμπα² χίλιους ἔκοψε, ὅ τὸ ἔβγα τρεῖς χιλιάδαις,
καὶ εἰς τὸ ξαναδευτέρωμα μὴ ἤρε, μὴ ἐπῆρε³.
Εἰς τὴ δεξιὰν του τὴν μεριὰν τὸν Κωνσταντῆν εὐρίσκει.
— «Γιὰ βάρδα βάρδα, Κωνσταντῆ, μὴ σὲ βαρῶ⁴ καὶ ἄνενα.
Ἄμε νὰ πῆς τὸ βασιλεῖ, ἄμε χαιρέτα μέ τον,
ἂν ἔχη καὶ ἄλλα πρόβατα, νὰ στεῖλ' ἀ τὰ κουρέψω.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΗΝ
Δ. ΔΕΣΠΟΤΑ

ΑΠΟ ΤΑ “ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ” ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἐχει ὁμορφιές ποῦ χάνονται, καὶ ἔχει ποῦ μένουν
καὶ πλημυράνε ὅσο βραδιάζει
Κάβε! μὲ τὰ κατσάβραχα σπαρμένα γύρω
τὶς θαλασσιές ποῦ σὲ ξεπλένουν . . .

Μὲ κάθε κυματόσκασμα μυρίζει ἀρμύρα,
καὶ οἱ ἀφροὶ ποῦ ἀσπρίζουν στὸ μπουγάτσι,
μιὰ φέρνουν τὶς ἐνθύμησες, καὶ μιὰ τὶς πέρνουν
πέρα, στὸ πέλαο ποῦ βραδιάζει.

Μὲ γέλια καὶ τρεχιά στὸ περιγιαλί
λούζονται οἱ κοπελιές στὴν ἀκρὴ
καὶ χαῖδογαγαλιζει ἡ μιὰ τὴν ἄλλη.

Καὶ ὁ ἥλιος ποῦ ὁ μισὸς στὰ νερὰ ἐκρύβη,
πορφύρωσεν ἀπὸ τὰ μάκρη
τὶς ὁμορφιές, καὶ λιγωμένους σκύβει . . .

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ

¹ ἀεράκια=ιέρακας.

² Ἐσὺ τὸ ἔμπα.. ἔς τὸ ἔβγα=Εἰς τὴν πρώτην ἐπίθεσιν ... δευτέραν ἐπίθεσιν.

³ μὴ εὔρε—δὲν εὔρε

⁴ βαρῶ=κτυπῶ.

*Από τὸν πολυκόρο τόμο «Ecce Homo» τοῦ Νίτσε, δημοσιεύουμε μετὰ φράση τοῦ «Πρόλογου», ὃχι μόνο γιατί εἶναι χαρακτηριστικό κομμάτι τῆς νιτσεικῆς τεχντροπίας, ἀλλὰ καὶ γιατί ἐκθέτει — πολύτιμα ὑπογραμμισμένες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Νίτσε—τις γενικὲς ἀρχὲς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ δημιουργοῦ τοῦ «Zarathustra».

Τώρα τελευταία μιὰ μακρυνὴ καὶ ἀδύνατη ἀπήχηση τῆς ιδεολογίας αὐτῆς φτάνει ἕως τῆ ρωμηοσύνης, ὃχι βέβαια γιὰ νὰ ἐπιδράσῃ ἄμεσα στὸν πρακτικὸ βίον, παρὰ μόνο ὡς θέμα φιλολογικῆς περιέργειας. Ἀλλὰ ἂν ἡ ἀποκλειστικὰ φιλολογικὴ αὐτὴ περιέργεια δικαιολογῆται ἀπὸ τὸ λυρισμὸ τὸν ὑπέροχο τοῦ ἔργου, δὲν πρέπει νὰ παραβλέπουμε πῶς, σὲ πρωτότυπο καὶ ζωντανὸ σύστημα ἐκφρασεως, ὁ λυρισμὸς καὶ ἡ καλαισθητικὴ φράση σφιχτὰ ἀγκαλιάζον καὶ ζωογονοῦν τὸ φιλοσοφικὸ ἐπιχείρημα, τὸ συλλογισμὸ τὸν ἄρτιο, τὸ συμπεράσμα τὸ πειστικόν.—Κατάντησε στὴ Ρωμείκη φιλολογία κοινοτοπία ἀδιαφιλονείκητη πῶς ὁ Νίτσε δὲν εἶναι φιλόσοφος παρὰ μόνο μέγας λυρικός. Καὶ ὁμως ἡ μελέτη ὄλου τοῦ ἔργου του—ὃχι μόνο τοῦ ἠθικολυρικοῦ μέρους—παρουσιάζει στὴν ἀντίληψη ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρτιότερα συστήματα ζωῆς ποῦ διατύπωσε τὸ ἀνθρώπινο μυαλό, χωρὶς νὰ στηριχθῆ σὲ αὐθαίρετες μεταφυσικὲς βάσεις: ἡ ὅπως περιεκτικὰ λέγει ὁ Νίτσε: Ὁ Διόνυσος κατάντικρα στὸν Ἑσταυρωμένο.

I

Μὲ τὴν πρόβλεψη πῶς σὲ λίγο καιρὸ θὰ ὑποβάλλω τὴν ἀνθρωπότητα σὲ μιὰν ἀπαίτηση πῶς σκληρὴ ἀπ' ὅσες τῆς ἐπιβλήθησαν ποτέ, μοῦ φαίνεται ἀπαραίτητο νὰ πῶ ἔδῳ ποιὸς εἶμαι. Κατὰ βάθος εἶναι ὅλοι σὲ θέση νὰ τὸ ξέρουν, γιατί δὲν παράλειψα νὰ μαρτυρήσω ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ μου. Ἀλλὰ ἡ ἀσυμφωνία ἀναμεταξὺ τοῦ μεγαλείου τοῦ σκοποῦ μου καὶ τῆς προστιχησῆς τῶν σύγχρονών μου φανερώθηκε ἀπὸ τὸ ὅτι οὔτε με εἶδαν αὐτοὶ οὔτε κἂν μὲ ἔννοιωσαν. Ζῶ μὲ τὴν πίστωση ποῦ ἔχω κάμει ἐγὼ στὸν ἑαυτό μου, καὶ τὸ ὅτι ἀκόμα πιστεύω πῶς ζῶ ἴσως νᾶναι ἀπλὰ καὶ μόνο μιὰ πρόληψη!... Μ' αὐτὴ τὴν κατάστασι ἔχω ἓνα καθήκον, ἐναντίον τοῦ ὁποῖο ἐξεγείρεται σύρριζα ἡ συνειδησιμένη ἐπιφυλακτικότητά μου, καὶ ἀκόμη περισσότερο ἡ ὑπερηφάνεια τῶν ἐνστικτων μου: εἶναι τὸ καθήκον τοῦ νὰ πῶ: Ἀκοῦστε με, γιατί εἶμαι ὁ τάδε. Προπάντων μὴ μὲ ἀνακατέψετε μὲ κανέναν ἄλλο.

Δὲν εἶμαι, γιὰ παράδειγμα, ἓνα σκιάχτρο, ἓνα τέρας ἠθικόν—εἶμαι μάλιστα φύση ἀντίθετη στὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἕως σήμερα ἐλατρεύθηκαν ὡς ὑποδείγματα ἀρετῆς.—Ἀνάμεσό μας, νομίζω ὅτι τοῦτο ἴσα ἴσα μπορεῖ νᾶναι γιὰ μένα λόγος ὑπερηφάνειας. Εἶμαι ἀπόστολος τοῦ φιλοσόφου Διονύσου καὶ θὰ προτιμοῦσα ἀκόμη νὰ μὲ πάρουν γιὰ σάτυρο παρὰ γιὰ ἅγιο. Ἄς διαβαστῆ τὸ λοιπὸν αὐτὸ τὸ ἔργο! Ἴσως ἐπίτυχα νὰ ἐκφράσω αὐτὴ τὴν ἀντίθεση μὲ τρόπο ἡσυχο καὶ καλόν, ἴσως ὅταν τὸ ἔγραφα νὰ μὴν εἶχα ἄλλη βλέψη. Τὸ τελευταῖο πρᾶγμα ποῦ θὰ ὑποσχόμενα εἶναι τὸ νὰ ζητῶ νὰ κάμω «καλύτερη» τὴν ἀνθρωπότητα. Δὲν στήνω καινούργια εἰδῶλα ἄς μάθουν λοιπὸν τὰ ἀρχαῖα εἰδῶλα τί θὰ πῆ νᾶχουν γύφισα πόδια!—Νὰ γκρεμίσω εἰδῶλα—ἔτσι ὀνομάζω κάθε εἶδος ιδεώδους—αὐτὸ εἶναι περισσότερο δουλειά μου. Στὸ βαθμὸ ποῦ οἱ ἀνθρωποὶ ἐφαντάστηκαν, μὲ ἓνα ψέμμα, τὸν κόσμον τοῦ ιδεώδους, στὸν ἴδιο βαθμὸ ἀφαίρεσαν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τὴν ἀξία της, τὴν ἔννοια της, τὴν ἀληθινότητά της... Ὁ «κόσμος-ἀλήθεια» ὁ «φαινομενικὸς κόσμος» μεταφράσετε: ὁ ἐφευρημένος κόσμος καὶ ἡ πραγματικότητα... Τὸ ψέμμα τοῦ ιδεώδους ἕως σήμερα, ἦταν ἡ κατάρα ἢ κρεμασμένη ἀπάνω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρωπότητα μὲ τὸ νὰ κυλιέται σ' ἐτοῦτο τὸ ψέμμα, σρεβλώθηκε καὶ παραχαράχθηκε ὅσαμὲ τὰ πῶς βαθεῖα ἔνστικτά της, ὅσαμὲ τὴ λατρεία ἀξιών ἀντίθετων σ' ἐκεῖνες ποῦ θὰ ἀσφάλιζαν τὴν ἀνάπτυξη, τὸ μέλλον, τὸ ἀνώτερο δικαίωμα στὸ μέλλον.

III

Ὅποιος ξέρει ν' ἀναπνέει τὴν ἀτμόσφαιρα ποῦ γεμίζει τὸ ἔργο μου, γνωρίζει πῶς εἶναι ἀτμόσφαιρα τῶν κορυφῶν καὶ ὅτι ὁ ἀέρας της εἶναι ζωηρός. Πρέπει νᾶναι κανεὶς καμωμένος γι αὐτὴν ἀλλοιώτικα ἔχει φόβο νὰ κρυολογήσῃ. Τὰ χιόνια εἶναι σιμά, ἢ μοναξιά εἶναι ὑπέρμετρη—ἀλλὰ ἰδέτε μὲ ποιὰν ἡσυχία ὅλα ἀναπαύονται στὸ φῶς! Ἰδέτε πῶς ἀναπνέει κανεὶς ἐλεύθερα! πόσα πράγματα αἰσθάνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του.

Ἡ φιλοσοφία, ὅπως ἐγὼ τὴν ἔζησα, ἔτσι ποῦ τὴν κατάλαβα ἕως τώρα, εἶναι ἡ θεληματικὴ διαβίωσι μέσα στοὺς φάγους καὶ στὰ ἀψηλά βουνά—ἡ ἀναζήτησι ὅτι παράξενον καὶ προβληματικὸν ὑπάρχει στὴ ζωῆ, ὅτι πράγματις ἐξωρίστηκε μέχρι σήμερα ἀπὸ τὴν ἠθικὴ. Μιὰ μεγάλη πείρα ποῦ κρατῶ ἀπὸ τὸ ταξεῖδι αὐτὸ στὰ

ἀπαγορευμένα μου ἔμαθε νὰ βλέπω μὲ τρόπο ἄλλο ἀπὸ τὸν ἐπιθυμητὸ τὶς αἰτίες ποῦ μᾶς ὤθησαν μέχρι σήμερα εἰς τὸ νὰ ἠθικοποιούμε καὶ νὰ ἐξιδανικευθοῦμε. Ἡ κρυφὴ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, ἡ ψυχολογία τῶν μεγάλων ὀνομάτων ποῦ τὴν ἐδόξασαν, ἀποκαλύφθηκαν σ' ἐμένα. Ὁ βαθμὸς τῆς ἀλήθειας ποῦ ἓνα πνεῦμα μπορεῖ νὰ βαστάξῃ, ἡ δόση τῆς ἀλήθειας ποῦ μπορεῖ νὰ τολμήσῃ ἓνα πνεῦμα, αὐτὰ μ' ἐβοήθησαν, τὸ περισσότερο, νὰ ὀρίσω τὸ ἀληθινὸ μέτρο τῆς ἀξίας. Ἡ πλάνη (δηλαδὴ ἡ πίστη στὸ ἰδεῶδες) δὲν εἶναι ἀποτύφλωση. Ἡ πλάνη εἶναι δειλία... Κάθε κατὰκτηση, κάθε βῆμα πρὸς τὰ μπροστὰ εἰς τὴ χώρα τῆς γνώσης, ἔχει τὴν πηγὴ τῆς εἰς τὸ θάρρος, εἰς τὴν σκληράδα πρὸς τὸν ἑαυτὸ μας, εἰς τὴν εἰλικρίνεια ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας.—Δὲν ἀντικρούω ἓνα ἰδεῶδες, ἀρκοῦμαι, μπροστὰ του, νὰ βάζω τὰ γάντια μου... Nitimur in vetitum, μ' αὐτὸ τὸ ἔμβλημα ἡ φιλοσοφία μου θὰ γίνῃ νικήτρια μιὰ μέρα, γιατί ὡς τώρα, κατ' ἀρχὴν, δὲν ἀπαγόρευσαν παρὰ τὴν ἀλήθεια.

IV

Σ' ὄλο μου τὸ ἔργο ὁ Ζαρατούστρας μου κρατεῖ ξεχωριστὴ θέση. Μ' αὐτὸν ἔκαμα στὴν ἀνθρωπότητα τὸ ὠραιότερο δῶρο ποῦ τῆς ἔγινε ποτέ. Αὐτὸ τὸ βιβλίον, μὲ τὸν ἦχο τῆς φωνῆς του, ποῦ κυριαρχεῖ σὲ χιλιάδες χρόνια, δὲν εἶναι μονάχα τὸ ἀψηλότερο βιβλίον ποῦ ὑπάρχει, τὸ ἀληθινὸ βιβλίον τῶν κορυφῶν—τὸ σύνολο τῶν γεγονότων ποῦ ἀποτελοῦν τὸν «ἄνθρωπο» εἶναι ἀπὸ κάτω του σὲ μεγίστη ἀπόσταση—εἶναι ἀκόμα τὸ βαθύτερο βιβλίον, ποῦ ἐγεννήθηκε ἀπὸ τὴν πιὸ κρυφὴ ἀφθονία ἀλήθειας, πηγὰδι ἀκένωτο ὅπου κανένας κάδος δὲν κατεβαίνει χωρὶς νὰ γυρίσῃ στὴν ἐπιφάνεια ξεχειλισμένος ἀπὸ χρυσάφι καὶ καλοσύνη. Ἐδῶ δὲν μιλεῖ ἓνας «προφήτης» ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐρμαφρόδιτα ὄντα, τὰ σχηματισμένα ἀπὸ ἀρρώστεια καὶ θέληση δύναμης, καὶ ποῦ τὰ ὀνομάζουν ἰδρυτὲς θρησκειῶν. Πρέπει πρὸ πάντων νὰ νοιώθῃς χωρὶς νὰ γελιέσαι τὸν ἦχο ποῦ βγαίνει ἀπ' αὐτὸ τὸ στόμα—ἓναν ἀλκωνόνιο ἦχο—γιὰ νὰ μὴ παραγνωρίσῃς ἕλεεινὰ τὴν ἔννοια τῆς σοφίας του.

Τὰ σιγαλὰ λόγια εἶναι ποῦ φέρνουν τὴν τρικυμία: σκέψεις ποῦ ἔρχονται μὲ περιστερένια πόδια διοικοῦνε τὸν κόσμον.

Τὰ σῦκα πέφτουν ἀπ' τὸ δέντρο· εἶναι καλὰ καὶ γλυκὰ καὶ ὅταν πέφτουν σκάζει τὸ φλοῦδι τους τὸ κόκκινο.

Εἶμαι βορεινὸ ἀγέρι γιὰ τὰ ὄρμα σῦκα.

Ἔτσι, ὅμοιες μὲ σῦκα, οἱ διδασκαλίαι μου πέφτουν σ' ἐσᾶς· ρουφήξτε λοιπὸν τὸ χυμὸν τους καὶ τὴν ἀπαλὴ σάρκα τους!

Γύρω μᾶς εἶναι τὸ φθινόπωρον, τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἀγνότητα καὶ τοῦ δειλινοῦ.

Δὲν μιλεῖ ἔδῶ ἓνας φανατικὸς· ἔδῶ δὲν «κατηχοῦνε» ἔδῶ δὲν ἀπαιτοῦνε πίστη. Ἀπὸ ἀπειρη πληθώρα φωτὸς, ἀπὸ ἄβυσσο εὐτυχίας, ὁ λόγος πέφτει σταγόνα σταγόνα. Μιὰ ἀπαλὴ βραδύτητα εἶναι ἡ ὁρμὴ τοῦ λόγου αὐτοῦ. Τέτοια πράγματα δὲν φτάνουν παρὰ στὰ αὐτὰ τῶν πιὸ ἐκλεκτῶν. Εἶναι προνόμιο χωρὶς ταῖρι νὰ μπορεῖς ν' ἀκούης ἔδῶ: κανεὶς δὲν εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐννοῇ τὸν Ζαρατούστρα...

... Ἀλλὰ μήπως ὁ Ζαρατούστρας εἶνε κανεὶς διαφοροεᾶς;... Τὶ λοιπὸν ἔλεγε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὅταν γύρισε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ μοναξιά του; Τὸ ἀντίθετο ἴσα ἴσα ἀπὸ ὅτι θᾶλεγε σὲ ὅμοια περίσταση, ἓνας «σοφὸς» ἓνας «ἅγιος» ἓνας «Σωτήρας τοῦ Κόσμου» ἢ κάθε ἄλλος ἔκφυλος. Ὅχι μόνο μιλεῖ διαφορετικὰ ἀλλὰ εἶναι καὶ διαφορετικὸς:

Φεύγω μόνος τώρα ὁπαδοί μου! Καὶ σεῖς τὸ ἴδιο νὰ φύγετε μόνοι. Ἔτσι τὸ θέλω ἐγώ.

Ἀλήθεια σᾶς τὸ συμβουλεύω: Ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ ἐμένα, ὑπερασπισθεῖτε τὸν ἑαυτὸ σας ἀπὸ τὸ Ζαρατούστρα! Καὶ ἀκόμα καλύτερα: ἐντραπήτε γι' αὐτὸν! Ἴσως νὰ σᾶς γέλασε.

Ὁ ἄνθρωπος ποῦ ζητᾷ τὴ γνώση δὲν πρέπει μονάχα νὰ ξέρῃ ν' ἀγαπᾷ τοὺς ἐχθροὺς του ἀλλὰ καὶ νὰ ἐχθρεύεται τοὺς φίλους του.

Ὀλίγη εὐγνωμοσύνη ἔχει κανεὶς γιὰ τὸ δάσκαλό του, ὅταν μένει πάντα μαθητῆς. Καὶ γιατί δὲν θέλετε νὰ ξεσχίσετε τὸ στεφάνι μου;

Μὲ σέβετε; Τὶ θ' ἀπογίνει ὅμως ἂν μιὰ μέρα γεμιστῇ ὁ σεβασμὸς σας; Φυλαχτῆτε μήπως σᾶς σοτώση κανένα ἄγαλμα!

Λέγετε πῶς πιστεύετε στὸ Ζαρατούστρα; Ἀλλὰ τί σημαίνει ὁ Ζαρατούστρας! Εἰσθε οἱ πιστοὶ μου; Ἀλλὰ τί σημαίνουν ὅλοι οἱ πιστοὶ!

Δὲν εἶχατε ἀκόμη ζητήσῃ τὸν ἑαυτὸ σας: τότε μ' εὐρήκατε. Ἔτσι κάνουν ὅλοι οἱ πιστοὶ, γιὰ τοῦτο ἡ πίστη εἶνε τιποτένιο πράγμα.

Τώρα σᾶς διατάζω νὰ μὲ χάσετε καὶ νὰ εὔρετε τὸν ἑαυτὸ σας: καὶ μόνο ὅταν ὅλοι σας μ' ἀπαρνηθῆτε, τότε θὰ ξαναγυρίσω ἀνάμεσὸ σας.

*
**

Σ' αὐτὴ τὴν τέλεια ἡμέρα, ποῦ ὅλα ἔφτασαν σὲ ὀριμότητα, ὅπου τὸ σταφύλι δὲν χρυσίζει ὀλομόναχο, μιὰ ἀχτίδα ἡλιοῦ πέφτει στὴ ζωὴ μου. Εἶδα πίσω μου, εἶδα ἔμπρὸς μου καὶ ποτέ μου δὲν εἶδα τόσα καλὰ πράγματα μαζεμμένα. Δὲν ἔθαψα μάταια τὸν τεσσαρακοστὸ τέταρτο χρόνο μου, γιατί εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ τὸν θάψω—ὅτι σ' αὐτὸν ἦταν βιώσιμο μπόρεσε καὶ σώθηκε, ἔγινε ἀθάνατο. Τὸ πρῶτο βιβλίον τῆς «Μετατροπῆς ὅλων τῶν ἀξιών» τὰ «Ἄσματα τοῦ Ζαρατούστρας» τὸ «Βασίλειμα τῶν Εἰδῶλων» ἡ δοκιμὴ μου νὰ φιλοσοφήσω μὲ τὸ σφύρι—ὅλα αὐτὰ εἶναι δῶρα ποῦ μοῦκαμε ὁ χρόνος αὐτός, καὶ μάλιστα ἡ τελευταία τριμηνία αὐτοῦ τοῦ χρόνου. Γιατί νὰ μὴ χρεωστῶ εὐγνωμοσύνη στὴ ζωὴ μου ἀλάκαιρη;

Γιὰ τοῦτο δηγοῦμαι σ' ἐμένα τὴ ζωὴ μου.

ΠΥΓΟΛΑΜΠΙΔΑ

ΣΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ ΜΟΥ ΜΗΤΣΟ ΧΕΛΜΗ

Μέσα σ' άγνωστους άγνωστος,
 ένῶ βαθύ με κυκλώνει τὸ σκοτάδι,
 ένα δρόμο γυρεύω νάβρω,
 τὸ σκοπό μου—ένα φῶς.

Ξάφνου ξανοίγω ένα δρόμο
 καὶ στήν άκρη του ένα φῶς,
 —Τάχα οἱ άγνωστοί μου δὲν τὸ βλέπουν;—
 Μὴν εἶν' ὁ δρόμος μου, μὴ ὁ σκοπός μου;

Πῆρα τὸ δρόμο, κ' ὅταν ἔφθασα στήν άκρη,
 τὸ φῶς εἶχε σβυστή κ' ἡ άκρη ἦτανε καμπή.
 "Άλλες άκρες ξανοίγω κ' άλλα φῶτα, κ' ὅταν ἔφθανα
 τὰ φῶτα ἦταν σβυστὰ κ' οἱ άκρες ἦτανε καμπές.

Σκοντάφτω μέσα στὸ σκοτάδι, πέφτω,
 ἐπλήγωσαν τὰ πόδια μου, λιγοψυχάω,
 κ' ὅσο προχωρῶ σβύνονται τὰ φῶτα
 κ' ὁ δρόμος μου δὲν ἔχει τέλος.

Ἄπελπισμένος πειά, ἀποκαμωμένος, πίσω γυρίζω,
 άλλο δὲν ἔχω νὰ κάμῶ παρὰ νὰ πέσω
 καὶ νὰ μοῦ γίνη τάφος ὁ σκοτεινὸς ὁ τόπος
 ποῦ ἔφαντάσθηκα πῶς ἀπ' αὐτὸν θὰ ξεκινούσα.

Μέσα στὴ φρίκη τοῦ θανάτου νέο φῶς ξανοίγω,
 σηκώνομαι με άγῶνα, προχωρῶ παραπατώντας
 καὶ με λαχτάρα τὸ βρίσκω ἀναμμένο. Τὸ φῶς ἦτανε πυγολαμπίδα
 κ' άλλος δρόμος πειὰ δὲν μοῦμενε ἀνοιχτός.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΩΝ ΣΚΙΩΝ

. . . Καὶ σβύνουν οἱ σκιές,
 σβύνουν οἱ σκιές τῶν δέντρων,
 σβύνουν οἱ σκιές τῶν φύλλων,
 σβύνουν ὅλες οἱ ζωές.

"Όλες ἐνώνονται σὲ μία μόνη,
 κάθε σκιά γίνεται θάνατος
 καὶ κάθε ζωῆς ἀνοίγει τάφος,
 ένας ὅλες γίνονται θάνατος.

"Όταν αὔριο θὰ γεννηθοῦν
 οἱ σκιές δὲν θά'νε οἱ ἴδιες,
 οἱ σημερινές σκιές ἐπέθαναν,
 δὲν θά'νε αὔριο οἱ ἴδιες.

Πεθαίνουν ὅλες οἱ σκιές,
 μέσα στὸ δάσος οἱ ζωές τῶν σκιῶν σβύνουν,
 σὲ λίγο μιὰ σκιά μόνη θ' ἀπλωθῆ,
 ἡ μεγάλη τοῦ σκοταδιοῦ σκιά.

Κ' εἶνε ἡ μεγάλη ἡ σκιά χαμὸς
 κ' εἶνε νεκρὴ ἡ σκιά ἡ ἴδια
 γιατί θάνατος καὶ ζωὴ πειὰ δὲν ξεχωρίζουνε,
 γιατί δὲν ὑπάρχει πειὰ ὁ θάνατός της — τὸ φῶς.

Παρόμοια χαρούμενες πολλές ζωές
 χάνονται μέσα στὴ ζωὴ τὴ μεγάλη
 καὶ κανεὶς δὲν ὑπάρχει θαυμαστής
 γιατί ἔτσι λείπει τῆς ζωῆς ὁ άγῶνας.

ΣΤΑΘΗΣ ΚΑΡΑΒΙΑΣ

ΣΥΝΤΟΜΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙ

Η σύγχρονη νεοελληνική ποίηση. — Να ένα θέμα πού αξίζει για μελέτη, μελέτη όμως πού θ'άθελε σελίδες, και σελίδες, για να ξετιλυχτεί πλατειά και συστηματικά. — Ἐμεῖς ἐδῶ, με τὶς λίγες καὶ σύντομες αὐτὲς γραμμές, θὰ προσπαθήσομε νὰ χαράξομε τὰ κύρια καὶ γενικά μόνον σημεῖα τῆς τέτοιας μελέτης, δίνοντας ἔτσι μιὰ κάποιαν ἰδέα, ὅσο μπορούμε πιὸ συγκεκριμένη, τοῦ εἶδους αὐτοῦ τῆς φιλολογίας, πού, ὁμολογουμένως, ἀνέβηκε τώρα τελευταῖα, σ' ἓνα ὕψος ἀρκετὰ σημαντικό.—

Εἶνε μιὰ πρόληψι στοὺς πολλούς:—ὅτι δὲν ἔχομε φιλολογία, ὅτι δὲν ἔχομε οὔτε ποίηση, οὔτε διήγημα, οὔτε δράμα, οὔτε κριτικὴ τῆς προκοπῆς—ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶνε, ὅτι, μ' ὅλη τὴν ἀδικαιολόγητην αὐτὴ περιφρόνησι, ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία ἐσημείωσε, στὰ τελευταῖα μάλιστα χρόνια, ἀρκετὴ πρόοδο, τόσην ὥστε νὰ μπορεῖ σήμερα τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα ν' ἀμιλλᾶται, μέσα στὴν παγκόσμια δράσι τοῦ πνεύματος, μ' ἐπιτυχία, σχετικὴ πάντα, ἱκανοποιητικὴ ὅμως γιὰ ἔθνος πού ἀριθμεῖ ζωὴ ἐνενηντα μόνον χρόνων.—Ἀπὸ τὴ φιλολογία πάλιν, ἡ ποίησι εἶνε τὸ εἶδος ἐκεῖνο, πού ξεχωρίζει περισσότερο, πού ὑψώθηκε στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ, καὶ πού μᾶς ἔδωκεν ἴσα με σήμερα τὰ πιὸ τέλεια δημιουργήματα τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος.—

Τὴν ἀνάγκη τῆς δημιουργίας τὴν αἰσθάνθηκε σήμερα ἡ Ἑλληνικὴ σκέψι, σὰν μιὰν ἀνάγκην ὑπέρτερη, σὰν μιὰν ἐπιβεβλημένην ἐκδήλωσι τῆς ὑπάρξεώς της, τοῦ Ἐγὼ της καλύτερα,—ἐνὸς Ἐγὼ Ἑλληνικοῦ, αὐθυπάρκτου ὡς μόριον, μέσα στὸ μεγάλο παγκόσμιον Ἐγὼ, με ἰδικὸ του ὄργανισμὸ καὶ με ἰδικὸ του ρυθμὸ.—Καὶ ἡ πολυτροπὴ καὶ ποικιλόμορφη ἐκδήλωσι τοῦ Ἐγὼ αὐτοῦ, πού ἐδείχτηκεν ἴσα με σήμερα στὰ ἔργα τῶν συγχρόνων μας ποιητῶν, συγκεντρῶνει εὐτυχῶς τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τῆς ζωῆς, πού ἀπαιτοῦνται γιὰ νὰ ζήσει ἓνα ἔργο μιὰ ζωὴ μέσα στὴν αἰωνιότητα.—Κι ἀκόμα ἡ ποιητικὴ συνείδησι, ὁ ἐσωτερικισμὸς δηλαδὴ ἐνὸς ποιήματος, τὸ κύριον αὐτὸ καὶ οὐσιωδέστατον στοιχεῖον τῆς δημιουργίας πού θερμαίνει καὶ κάμνει νὰ πᾶλλουν τὰ ἔργα τῆς τέχνης καὶ ἡ γενικότης

τῆς ἐμπνεύσεως, αὐτὴ, πού ἀνοίγει ἀτέλειωτους τοὺς ὀρίζοντας τῆς σκέψεως, πού ἀφίνει τὴν ψυχὴν ἐλεύτερη στὴ δύναμί της νὰ φτάσει τὴν ὑψηλότερην ἰδέα, νὰ συλλάβει τὴ λεπτότερην ἔννοια, χαρακτηρίζει μᾶζυ με μιὰ συνολικὴν ἁρμονίαν ὅλων τῶν ποιητικῶν στοιχείων, σὲ διάφορον ἐννοεῖται βαθμῷ, τὴ σύγχρονη Νεοελληνικὴ ποίησι.—

Ἐκεῖνος πού ἐπεβλήθη καὶ συνετέλεσε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο στὸν προσανατολισμὸ τῶν νέων ποιητικῶν τάσεων καὶ πού ἀνεδείχθη ὁ καθ'αὐτὸ ἀρχηγὸς τῆς νέας σχολῆς εἶνε ὁ ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Γύρω ἀπ' αὐτόν, ὁ Γρυπάρης με τὰ δυνατὰ του σονέττα, ὁ Πορφύρας με τὴ μουσικότητα τοῦ στίχου του, κι ἄλλοι ἀκόμα, σὰν τὸν Μαρτζώκη καὶ τὸν Μαλακάση, ἐβोधήθησαν στὸν προσανατολισμὸν αὐτόν, καὶ ἀνοῖξαν με τόλμην νέους ποιητικοὺς δρόμους.—

Ἄλλὰ πρὶν ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ὁ Κερκυραῖος ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ—ἐνός λεπτότατος λυρικοῦ ποιητῆς—ἔμενε, γύρω στὸ ἔλεεινὸν ὄργασμα τῆς Παρασχικῆς τεχνοτροπίας, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἀθηναϊνῆς ποιήσεως.—Δὲν θέλομε βέβαια μ' αὐτὸ νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Μαρκορᾶς ἦτο δυνατὸς ποιητῆς, ἀφοῦ οὔτε μπορεῖ κ' ἂν νὰ συγκριθεῖ με μερικὸς νεωτέρους.—Ἀπλῶς μόνον, ἦτο ἓνας ἡρεμὸς ποιητῆς τοῦ αἰσθήματος, με πολλὴν εἰλικρίνειαν.—Ἐνας ποιητῆς τοῦ ὁποίου τὸ ἔργο χαρακτηρίζεται γενικὰ ἀπὸ μιὰ μουσικότητα μορφῆς καὶ ἰδέας κι ἀπὸ ἓνα εὐγενικὸ καὶ ἀπαλώτατον ἄρωμα.—Ἄλλὰ, γιὰ τὴν ἐποχὴ του—μιὰν ἐποχὴ τελείως ἀντιποιητικὴ—ὁ Μαρκορᾶς ἦτο μεγάλος, κι ἂν θέλετε μάλιστα, γιὰ ἓνα ἀρκετὸν καιρὸ, ἐκπροσωποῦσε μόνος αὐτός, τὴν ὑψηλότερην ἐξέλιξι τῆς Νεοελληνικῆς ποιήσεως.—Ἐπειτα ἦρθεν ὁ Παλαμᾶς.—Τὰ «Μᾶτια τῆς ψυχῆς», ἡ τρίτη του συλλογὴ—ἀφίνομεν τὰ «Τραγούδια τῆς Πατρίδος» καὶ τὸν «Ὑμνον εἰς τὴν Ἀθηναῖν»—με τὸν πολεμικὸν τὸν πρόλογο, τὴν θερμὴν ἐκείνην ἀπολογία τοῦ Συμβολισμοῦ, ἐσημείωσε τοὺς πρώτους ἀκροβολισμοὺς τῆς νέας σχολῆς.—Τὸ βιβλίον ὅμως ἐκεῖνο πού μᾶς δίνει γιὰ πρώτη φορὰ συγκεντρωμένον τὸ ἄλαντο τοῦ Παλαμᾶ, εἶνε οἱ «Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι». Μέσ' ἀπ' τὸν ἰσχυρὸν ρυθμὸ τῶν ποιημάτων αὐτῶν περνοῦν διαυγέστατες οἱ ἰδέες, με ἁρμονία σοφῆν, δλύμπιες καὶ γαληνότητες.—Τίποτε δὲν ξαφνίζει ἐδῶ, καὶ τὴν δυνατὴ πνοὴ τῆς Τέχνης τὴν αἰσθάνεται κανεὶς ἡρεμώτατα, νὰ εἰσδύει βαθύτατα ἴσα με τὸ πιὸ ἀπομακρυσμένον μόριον τῆς ὑπάρξεως του.—Ὁ «Τάφος», τὸ βιβλίον πού ἐφάνηκεν ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τοὺς «Ἰάμβους καὶ Ἀναπαιστους», τὸ εὐωδιασμένον ἀπὸ τὸν πόνο πού τοῦ ἐπροξένησεν

ὁ θάνατος τοῦ Ἄλκη του, τὸν πόνον ἐκείνο ποῦ «ἔγινε θρησκεία» στὸν ποιητὴ μας, ἐστερέωσε τὴν ξεχωριστὴ θέσι τοῦ Παλαμᾶ στὴ νεώτερη Τέχνη.—

Τώρα εἴμαστε στὴν ἐποχὴ τῆς «Τέχνης»—ἀλλ' ὅμως κ' ἐνωρίτερα, στὴν «Ἐστία», στὰ τελευταῖα τῆς ἐννοεῖται χρόνια, καὶ σὲ διάφορες ξεχωριστὲς ἐκδόσεις, φαίνεται ἡ ποιητικὴ ἐξέλιξι σ' ἕνα βαθμὸν ἀρκετὰ ὑψηλόν. Εἶχαν φανεῖ οἱ «Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακότες» καὶ τὰ «Ἰντερμέδια» τοῦ Γρυπάρη, τὰ «Σονέττα» τοῦ Μαρτζώκη, τὰ «Συντρίμματα» τοῦ Μαλακάση, οἱ «Ἀντίλαοι» τοῦ Πασαγιάννη, τὰ λίγα μὰ διαλεχτὰ σονέττα τοῦ Μαβίλη, οἱ στροφές τοῦ Πορφύρα καὶ τοῦ Βλαχογιάννη, τὰ «Πολεμικὰ Τραγούδια» τοῦ Παπαντωνίου καὶ ὀλίγον ἀργότερα τὰ «Ποιήματα» τοῦ Στεφάνου Μαρτζώκη.*—Κάπως ὅμως ἐνωρίτερα ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν φανεῖ ὁ Δροσίνης, ὁ Προβελέγγιος καὶ ὁ Πολέμης, τρεῖς ποιηταὶ τῆς ἰδίας σχεδὸν τεχνοτροπίας, ἀδύνατοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ οἱ ὅποιοι μετρομημένες φορὲς ἠδυνήθησαν νὰ ὑψωθοῦν ὑπὲρ τὸ μέτριον.—Ὁ Δροσίνης κάτι εἶχε δεῖξει στὴν ἀρχή, μιὰ τάσι πρὸς τὰ ὑψηλ' ἀνεβάσματα καὶ εἶχε δώσει μερικὸς στίχους μὲ ὀλίγη δόσι ζωῆς, ἀλλὰ δὲν εἶχε, φαίνεται, τὴ δύναμι ν' ἀκολουθήσει τὴν Τέχνην στὴν ὀρμητικὴ τῆς ἐξέλιξι.—Ὁ Πολέμης, κ' αὐτός, σπανίως ὅμως, στὶς καλύτερες στιγμὲς τῆς ἐμπνεύσεώς του, κατώρθωσε μ' ὅλη τὴν ἐπιτήδευσι τοῦ στίχου του νὰ δώσει λίγες στροφές ἀπλές καὶ εὐκρινεῖς, συνδυαστικὲς μερικῶν ποιητικῶν ἀρετῶν.—Γενικὰ ὅμως, τὸ ἔργο καὶ τῶν τριῶν ὀλόκληρο, ἴσα μὲ σήμερα, δὲν ἔχει νὰ δεῖξει τίποτε τὸ ξεχωριστὸ καὶ μὲ ὄλο τὸν ὄγκο του, δὲν συνεισέφερε τίποτα σχεδὸν στὴ Νεοελληνικὴ ποίησι.—

Καὶ τώρα ἐρχόμαστε πάλιν—ἔπειτ' ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν αὐτὴ παρέκβασι—στὴν ἐξέτασι τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Παλαμᾶ.—Ἦστερ' ἀπὸ τὴν «Ἡλιογέννητη», ποῦ ἀνατυπώθηκεν ἀπὸ τὸ «Περιοδικὸ μας», ἐβγήκε τὸ 1904 ἡ «Ἀσάλευτη Ζωή», ἡ συλλογὴ ποῦ μᾶς δείχνει τὴν πρὸ πολύτροπην ἐκδήλωσι τῆς τέχνης τοῦ Παλαμᾶ.—Ἀπὸ τὸν μεγάλωπρεπο πρόλογον ἴσα μὲ τὸν λυρικότατον ἐκείνον ἐπίλογον, περνᾷ σὲ μιὰ θαυμαστὴν ἀφθονίαν μέτρων καὶ ρυθμῶν ἕνας ὀλόκληρος «κόσμος ἰδεῶν».—Καὶ πρῶτα—πρῶτα οἱ «Πατρίδες», τὰ μοναδικὰ ἐκεῖνα σονέττα, μέσ' ἀπ' τὰ ὅποια διαβαίνουν σ' ἕνα λαμπρότατον ὄραμα οἱ Ἑλλάδες, οἱ «Πατρίδες» ὅπως τὶς λέγει ὁ ποιητής,

(*) Γιὰ τὸν Κρυστάλλη καὶ τὸν Καμπύση δὲν γράφομε τίποτε στὶς γραμμὲς αὐτῆς τὸ ἔργο τους ὅσο κ' ὅποιο, συμπληρωμένο πεῖα, ἀξίζει μελέτη συστηματικὴ κ' ὄχι σύντομη χρονολογικὴ σημείωσι.

ἔπειτα,—ὁ «Γυρισμός», μιὰ σειρά ποιημάτων, στὰ ὁποῖα ἡ ὠραία σκέψι ρυθμίζεται σ' ἕνα ἀπολύτως ἐσωτερικὸ ρυθμὸ—τὰ «κοιμήματα ἀπὸ τὸ Τραγοῦδι τοῦ «Ἡλιου», διθύραμβοι πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ φωτός, ὕμνοι πρὸς τὸν Ἥλιον Δημιουργόν—οἱ «στίχοι σὲ γνωστὸν ἦχο» μὲ τὴν ὑποβλητικὴν τους μελωδίαν—ἡ «Φοινικιά» ἕνα μεγάλο ποίημα τὸ ὁποῖον διαπνέεται ἀπὸ θερμὴν λατρείαν πρὸς τὴν αἰωνίαν βλάστησι—οἱ «Ἐκατὸ φωνές τῆς λύρας» τῶν ὁποίων ἡ ἀπλότης δὲν ἀποκλείει καθόλου τὸ βάθος—οἱ «Ὑμνοι καὶ θυμοὶ» μὲ τὸν ξεχωριστὸν καὶ μεγάλωπρον «Ὑμνο τῶν Ἀνδρείων» — τὰ «Μεγάλα Ὁράματα» μὲ τὴν ἄπειρη ρυθμικὴν τους μεγαλοπρέπεια—καὶ τέλος τὰ «κάποια τραγούδια» μὲ τὰ ὁποῖα κλείεται ἡ συλλογὴ—δείχνουν μιὰ τελείαν ἁρμονικὴν συνύπαρξιν τῶν ποιητικῶν στοιχείων, μιὰν εὐρείαν ἀντίληψιν τῆς Τέχνης, κ' ἀκόμα μιὰ θαυμαστὴ γενικότητα ἐμπνεύσεως.—Ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» τὸ ποίημα ποῦ ἐφάνηκεν ὀλόκληρο σὲ βιβλίον, τώρα τελευταῖα, ἐσημείωσεν ἕνα σταθμὸν στὴν ἐξέλιξι τῆς συγχρόνου μας ποιήσεως.—Ἡ σκέψι ἐδῶ ἀνεβαίνει πρὸς πλέον ὑψηλὸς κορυφές, μὲ ἤρεμο καὶ μεγαλοπρεπὲς ἀνέβασμα, χωρὶς νὰ ξεφεύγει, καὶ σ' αὐτὴ τὴν ὑπέροχτην ἔντασί τῆς, ἀπὸ τὴν ὀλύμπια γαλήνη τῶν ρυθμῶν, ἡ ἰδέα διαφαίνεται ἰσχυρὰ καὶ διανήγῃ, μ' ὄλον τὸ συμβολισμόν ποῦ τὴ διαπνέει, καὶ γενικὰ ὅλες οἱ ποιητικὲς ἀρετὲς σὲ ἀνάλογον ἔντασι χαρακτηρίζουν τὸ μεγάλωπρον αὐτὸ ποίημα γιὰ τὸ ὁποῖον, ὠρισμένως, εἶνε πολὺ δύσκολο νὰ γράφει κανεὶς μὲ λίγες γραμμὲς, ἀφοῦ κ' αὐτὲς ἀκόμα οἱ λεπτότερες λεπτομέρειες ἀπαιτοῦν πλατεῖαν ἀνάλυσι.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς τέσσερες αὐτὲς συλλογὰς ποῦ ἀναφέραμε μ' ὄλην τὴν δυνατὴ συντομίαν, ἔχει ἀκόμα νὰ ἐπιδείξει ὁ Παλαμᾶς ἕνα πλοῦτον ἐργασίας—«τοὺς Παράδεισους», «τὴ Φλογέρα τοῦ Βασιληᾶ», «τοὺς Καῦμοὺς τῆς λιμνοθάλασσης»—διασκορπισμένης ὅμως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σὲ διάφορες ἐφημερίδες καὶ περιοδικά.—

Καὶ ἡ ἀνέκδοτη αὐτὴ ἐργασία τοῦ Παλαμᾶ, ἡ ἀξία πολλῆς μελέτης καὶ γνωστῆ μόνον ἀπὸ διάφορ' ἀποσπάσματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μπορούμε νὰ συλλάβομε τὸ ὕψος καὶ τὴ δύναμι τοῦ ὅλου των, ἀποτελεῖ μασὺ μὲ τὴν ἐκδοθεῖσαν ἤδη, ἕνα σύνολον ἰσχυρὸ τὸ ὁποῖον θὰ μπορέσει ν' ἀντικρύσει μὲ θάρρος, ἕνα μεγάλον ἀριθμὸν ἐτῶν, παραμένοντας πάντοτε ὡς τὸ ἐξοχώτερον ποιητικὸν ἔργον μᾶς ἐποχῆς.—

Ἀπὸ ἐκείνους τώρα, ποῦ, ἔπειτ' ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ, συνετέλεσαν περισσότερο στὴν ἐξέλιξι τῆς συγχρόνου ποιήσεως εἶνε καὶ ὁ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ. Τὸ ἔργο του, τὸ ὁποῖον ὅμως δυστυχῶς εἶνε διασκορπισμένον ἐδῶ κ' ἐκεῖ, χαρακτηρίζεται γενικά, ἀπὸ μιὰν ἀσυνείδηστη δύναμι ἰδέας καὶ μορφῆς μαζί, κ' ἀπὸ μιὰν εὐρωστην ἁρμονίαν ποῦ ἀναβρῦζει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐσωτέραν ἔννοιαν τοῦ ποιήματος.—Τὰ «Ἰντερμέδια» καὶ τὰ τελευταῖα σονέττα του, τὰ τελειότερα δημιουργήματά του, μὲ τὶς αὐστηρῆς γραμμὲς τῆς Δωρικῆς τοὺς ἀρχιτεκτονικῆς εἶνε δείγματα διανοῦς καὶ ἁρμονικῆς σκέψεως, λεπτῆς καὶ ἰσχυρᾶς τέχνης. — Καὶ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο, γι' αὐτὴν τὴ διαύγεια καὶ τὴν ἁρμονία τῆς σκέψεως μπορεῖ κι ἕνας οἰοσδήποτε φιλαναγνώστης νὰ εὔρει ἕνα κάποιον βιάδος στὴν ποίησι τοῦ Γρυπάρη, στὴν ὁποίαν, ὁ διψασμένος ἀπὸ σκέψι μελετητῆς, ἔξανοίγει ὀλόκληρους κύκλους ἰδεῶν.—Ἀκόμα, μιὰ ἀρκετὴ μεταφραστικὴ ἐργασία, ἰδίως τῶν ἔργων τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Γκαίτε, ποῦ ἐγγίζει πλέον τὴ δημιουργία, γιὰ τὴν πιστότατην ἀπόδοσι στὴ γλῶσσα τῆς ζωῆς, ὄχι τῶν λέξεων, ἀλλ' αὐτῆς τῆς ἐννοίας, συμπληρῶνει ἴσα μὲ σήμερα τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ μας.

Ὁ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ ἔχει νὰ παρουσιάσει κ' αὐτὸς ἕνα ἀρκετὰ ἐπιβλητικὸν ἔργο, ποῦ, ὠρισμένως, θὰ ἦτο περισσότερο ἐπιβλητικὸ ἂν δὲν ἔπνιγε κάπου-κάπου τὴ σκέψι του ὁ ποιητῆς, σὲ μιὰν ἀκατάσχετην ἐκδήλωσι πόνου. Διότι παραδεχόμεθα καὶ αἰσθανόμεθα βαθύτατα, τὸν Πόνον-Δημιουργόν, ὄχι ὅταν ξεχύνεται ἀκράτητος σὲ ὑστερικῆς φωνές, ἀλλ' ὅταν ἐκσπᾶ σὲ βουβὸ λυγμὸ μὲ στωϊκὴν καὶ ὀλύμπια γαλήνη μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινον Ἐγὼ καὶ τὸ πλημμυρίζει καὶ τὸ συντρίβει ὀλόκληρο· τότε μόνον, ὅταν μπορέσει καὶ τὸ συλλάβει κανεὶς, στὴν εὐγενέστατην αὐτὴν ἐκδήλωσι, μπορεῖ νὰ τὸν μεταδόσει καὶ νὰ κάνει καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὸν αἰσθανθοῦν.—Καὶ στὸ ἔργο τοῦ Μαρτζώκη, τὸ γεννημένον ὀλόκληρο σχεδὸν ἀπὸ τὸν πόνον, ὑπάρχουν στροφές μὲς' στίς ὁποῖες σπαράζει βουβὴ καὶ ἀμίλητη ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ, ποῦ ἀνεβάζουν πρὸς τὴ σκέψι καὶ ποῦ γεννοῦν τὴν ἀληθινὴ καὶ βαθειὰ συγκίνησι τῆς τέχνης.—Καὶ οἱ τέτοιες στροφές, συγκεντρωμένες σ' ἕνα σύνολον ἀποτελοῦν ἕνα ἔργον ἐπιβλητικὸ καθὼς εἴπαμε καὶ παραπάνω, ἄξιο ν' ἀπασχολήσει τὴ σκέψι καὶ νὰ διεκδικήσει δικαιώματα ζωῆς καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀκόμα.—

Ὁ ΠΟΡΦΥΡΑΣ καὶ ὁ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ μ' ὄλο ποῦ δείχνουν κάποια ξεχωριστὴ φροντίδα γιὰ τὴν ἔξωτερικὴ μορφή τοῦ στίχου των, κατορθώνουν ἐν τούτοις καὶ μένουν σ' ἕνα ἐπίπεδο σκέψεως ἀρκετὰ ὑψηλό.—Ἀπὸ τοὺς δυὸ τώρα, ὁ Πορφύρας, μὲ τὴν ὑποβλητικὴ μουσικὴ τῆς τέχνης του, μέσα στὴν ὁποίαν ἤρεμα καὶ μὲ χάρι λικνίζεται ἀπαλὴ καὶ κομψὴ ἡ ἰδέα, ἡ ὁποία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

φέγγεται ἀπὸ ἕνα λεπτότατον καὶ εὐγενικὸν πόνον, δείχνει μιὰν ἐργασία, περισσότερο κατεργασμένη στὴ μορφή παρὰ στὴν ἰδέα. Στίς «Ἀνεμόνες στὸν ἄνεμο» λόγου χάρι, ἐκεῖνο ποῦ αἰχμαλωτίζει καὶ μαγεύει εἶνε ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ἁρμονία, ἡ ἰδέα ἔρχεται ἔπειτα, δὲν προηγείται, ὅπως στὸν Γρυπάρη, ὁ ὁποῖος ὑποτάσει ὅλα στὴν ἰδέα.—Καὶ ὅμως ἡ ποίησι τοῦ Πορφύρα πάλαι καὶ ζεῖ μιὰ ζωὴν ἀδύνατην ἴσως, ἀλλὰ πάντα ζωὴν, κ' ἔχει παλμόν ποῦ σὲ ξεχωριστῆς στιγμῆς, στὸν «Προσκυνητῆ» ἔξαφνα, ἀντρειεύεται καὶ δείχνει μιὰ τελειάν πλέον ἰσοροπίαν μεταξὺ ἐσωτερικῆς καὶ ἔξωτερικῆς ἁρμονίας.—Ὁ Μαλακάσης πάλιν, ἐν συγκρίσει πάντοτε πρὸς τὸν Πορφύρα, φαίνεται ὅτι κατεργάζεται περισσότερο τὴν ἰδέα, ἀφίνοντας τὴν ἁρμονία στὴν πρώτη τῆς σύλληψι.—Στὸ «Δάσος» του, τὸ μικρὸν αὐτὸ ἀριστούργημα, ὅπου ὑψώνεται μὲ τόλμην ἀσυνείδηστην, ἐπικίνδυνην ἀκόμα, καὶ ἀντικρύζει ἕνα αἰώνιον πρόβλημα, ἐκεῖνο ποῦ τὸν ἀπασχολεῖ εἶνε ἡ ἰδέα—γιὰ τὴν μορφή ἐνδιαφέρεται ὀλιγώτερον.—Στὸ «Σολωμό», τὸν λυρικώτατον αὐτὸν ὕμνον πρὸς τὸν μεγάλον ποιητῆ, ἡ φράσις, παρὰ τὴν μουσικὴ τῆς διάπλασι, φεύγει κ' ἐκεῖ ὡς ἰδέα.

Μοναδικὸ φαινόμενο ποιητικῆς πρωτοτυπίας στὴ σύγχρονη ποίησι ἀποτελεῖ ὁ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΒΑΦΗΣ.—Διότι ἂν ὅλοι οἱ σημερινοὶ μας ποιηταὶ ἔχουν κάποια κοινὰ σημεῖα, μοιάζουν δηλαδὴ ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ, ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον, ὁ Καβάφης κατώρθωσε, μένοντας ὅλως διόλου ξένος ἀπὸ τὴν γενικὴν ἐπίδρασι, νὰ συγκεντρωθῆ σὲ μιὰ καθαρὸν δική του αἰσθητικὴ καὶ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ νέα τεχντροπία, ἀποκρουστικὴν κάπως ἐκ πρώτης ὄψεως, βαθύτατα ὅμως ἐσωτερικὴ καὶ καθολοκληρικὴν πρωτότυπη.—Τὴν τέχνη τοῦ Καβάφη πρέπει νὰ ζητήσῃ κανεὶς κάτω ἀπ' τὴν βαρύτητα τῶν λέξεων, ἐκεῖ θὰ τὴν εὔρει τελείως ἐπεξεργασμένη σὲ τόσον ἀπλῆς γραμμῆς, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ τὴν συγκρατεῖ διαρκῶς.—Ἄς πάρομε ἕνα οἰοδήποτε ποίημα του—τὸν «Γέρο»—ὁποῖος τὸν διαβάσει καὶ κατορθώσῃ νὰ «μπεῖ στὸ νόημα» του, τελείωσε.—θὰ ἔχει πάντοτε δυνατὴ στὸ νοῦ του τὴν ἐντύπωσι μιᾶς ζωῆς παραμορφωμένης φρικωδῶς ἀπὸ τὴ σχολαστικὴν ἀντίληψι τῆς φρονήσεως.—

Ἡ «Παγὰ Λαλέουσα» τοῦ ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ μὲ τὴν γραμμικὴ τῆς ὁμορφιά ἦρθεν ἀπροσδόκητα κάπως, ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, νὰ συγκινήσῃ τοὺς φιλολογικοὺς μας κύκλους.—Ὁ ποιητῆς τῆς, ὁ ὁποῖος ἔξεδήλωσεν ἕνα πολὺτροπο τάλαντο σ' ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου, μποροῦμε νὰ πῶμε ὅτι ἐπέτυχε περισσότερο στὴν ποίησι.—Μέσα στίς τέσσερες γραμμῆς τῶν ποιημάτων αὐτῶν, προβάλλον, ζωγραφίζονται, χίνονται, σκέψεις διανγεῖς, φεγγερῆς ζωγραφιῆς, ἀρχαιοπρεπῆ

ἀνάγλυφα, μὲ τέχνην τόσον ἀπλή καὶ σοφὴ — πῶς ἄλλοιῶς νὰ τὴν χαρακτηρίσωμε—ποῦ μάταια θὰ ζητήσῃ κανεὶς νὰ τῆς εὔρῃ ψεγάδι.

Μιὰ ξεχωριστὴ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα ὁ ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ χάνεται δυστυχῶς σήμερα σὲ χρονογραφικὰς ἐντυπώσεις. Στὸ λίγόν καὶ σκορπισμένον τοῦ ἔργου δείχεται φωτεινὴ καὶ συνετὴ ἡ ἔντασις τῆς σκέψεως καὶ βαθύτατος ὁ ἀτομικισμὸς, προτερήματα καὶ τὰ δύο τόσον ἀνεπτυγμένα, ποῦ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸν κατατάξῃ, ἐὰν εἶχε ἐργασία περισσοτέραν εἰς ποσόν, εὐθὺς ἔπειτ' ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸν Γρυπάρη. — Ἰδίως ἡ ἔκφρασις τῆς ἰδέας στὸν Παπαντωνίου εἶνε κάτι τέλειον· εἶνε ἡ μόνη ἔκφρασις, δὲν μπορεῖ δηλαδὴ κανεὶς, τὴν ἴδιαν ἰδέαν νὰ τὴν ἐξωτερικεύσῃ κομψότερα, αἰσθητικώτερα, καλύτερα γενικῶς, μὲ κανέναν ἀπολύτως ἄλλον τρόπο. Καὶ εἶνε ἀτύχημα γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην τὸ ὅτι ὁ Παπαντωνίου δὲν ἐπεδόθη συστηματικὰ εἰς τὴν ποίησιν εἰς τὴν ὁποίαν ὀρισμένως θὰ ἠμπορούσε νὰ μᾶς δόσει ἀριστουργήματα.

Τὸ τραγοῦδι τοῦ ΑΛΕΞΑΝΤΡΟΥ ΠΑΛΛΗ τὸ δροσερὸν καὶ διάφανον ξεχωρίζει ἀρκετὰ στὴ σύγχρονον ποίησιν.—Σύντομον, ἀβίαστο καὶ φυσικὸ χύνεται μὲ τὴν δυνατὴν ἐκείνην ἀπλότητα, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ λεπτότητα τέχνης ὅλως διόλου ξεχωριστή.—Τῇ σκέψῃ, εἶνε ἀλήθεια, δὲν τὴν προκαλεῖ, τὴν ξεκουράζει ὅμως, σ' ἓνα τέτοιον βάθος διαυγείας τὸ ὁποῖον ἐξουδετερώνει κάθε ἄλλη ποιητικὴν ἔλλειψιν.—Ἄλλὰ τὴ θέσει τῇ μεγάλῃ ποῦ κατέχει καὶ ποῦ θὰ κατέχει ὁ Πάλλης στὴν Ἑλληνικὴν γενικῶς φιλολογία τὴν χρωστᾷ στὴ μοναδικὴν μετάφρασιν τῆς «Ἰλιάδας» εἰς τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ δόσει ὅλο τὸ μεγαλεῖο καὶ ὅλη τὴν τέχνην τοῦ πρωτοτύπου, καὶ ἡ ὁποία ὑψώνεται σὰν ἓνα ἔργο δημιουργικῆς πλέον ἀξίας.

Γιὰ τὸν Κερκυραῖον ΛΑΥΡΕΝΤΙΟ ΜΑΒΙΛΗ, τὸν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟ καὶ τὸ ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ θὰ ἠθέλαμε νὰ γράφαμε μὲ περισσότερες γραμμάς. Ἄλλὰ τόσον ὀλίγον εἰς ποσόν εἶνε τὸ ἔργο ποῦ μᾶς ἔδωσαν, ποῦ ἐδημοσίευσαν καλύτερα, ὥστε θὰ ἦτο ἴσως ἀδικία νὰ τοὺς ἐχαρακτηρίζαμεν ἀπὸ αὐτὸ καὶ μόνο.—Διότι ἀπὸ τὰ λιγοστὰ καὶ ψιλοδουλεμένα ἐκεῖνα σονέττα τοῦ Μαβίλη, ποῦ περιλαμβάνουν σφιχτὰ ὅλη τὴν ἰδέαν ποῦ ἠθέλησε νὰ ἐκδηλώσῃ ὁ ποιητὴς, μαντεύομεν ἓνα φθονητὸν πλοῦτον ἐργασίας—ἀπὸ τὴν πλαστικότητα πάλιν τῶν πέντε ποιημάτων ποῦ ἠδύοκῃσε νὰ μᾶς δόσει στὰ ἑλληνικά ὁ Χρηστομάνος, φανταζόμεθα τὴν ἐξωτικὴν ὁμορφίαν τῶν «Ὀρφικῶν Τραγοιδιῶν» ἀποδοσμένων στὴ Δημοτικὴν μᾶς γλῶσσαν—καὶ ἀπὸ τὴ δύναμιν τοῦ στίχου τοῦ Βλαχογιάννη, ὑποθέτομεν μίαν συστηματικώτερην ἐργασίαν μὲ τὴν ὁποία θὰ μᾶς ἐκπλήξῃ αὔριον ὁ ξεχωριστὸς μᾶς λογογράφος.

—Τοὺς ἀναφέρομεν μονάχα ἐδῶ μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς γρήγορα θ' ἀπολαύσωμε συγκεντρωμένο τὸ ἔργο τους.

Ἄκόμα ἓνας ἀριθμὸς ποιητῶν σὰν τὸν Α. Σημηριώτη, τὸ Σ. Πασαγιάννη, τὸ Βουτυριδῆ, τὸν Ἀστέρη καὶ μερικοὺς ἄλλους, ἀμιλλᾷται μαζὺ μὲ αὐτοὺς ποῦ ἀναφέραμε, μὲ ἐπιτυχίαν, ὀλιγώτερη πάντοτε, μὲ προσπάθειαν ὅμως ποῦ, ἂν ἀξίζει γενικὰ τὸν ἔπαινον, ἐπιβάλλεται καὶ πολλὰς φορὰς τόσον, ὥστε νὰ προκαλεῖ καὶ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν θαυμασμό μας.

Τὸ ποιητικὸν ἔργο τῶν ΝΕΩΝ θὰ ἔπρεπεν νὰ μᾶς ἀπασχολοῦσε περισσότερο.—Ὁ Ἑρμονας, ὁ Σικελιανός, ὁ Αὐγένης, ὁ Καμπάνης, ὁ Σκίτης, ὁ Μελάς, ὁ Καρβούνης, ἡ Αἰμιλία Κούρτελη, ὁ Σεφειριάδης, ὁ Φωτιάδης—καὶ παίρνομε τοὺς κυριωτέρους μονάχα—ἔχουν νὰ δεῖξουν ἓνα τέτοιον πλοῦτον ἐργασίας, ἡ ὁποία ὅσον καὶ ἂν πειράξῃ τὸν κ. Πέτρο Βασιλικό, ἀγκαλιάζει μὲ δύναμιν τὴν Ζωὴν σὲ ὅλες τὰς ποικίλας τῆς ἐκδηλώσεις, καὶ ὑψώνεται θριαμβευτικὰ πρὸς τὴν Τέχνην.—Σήμερα τοὺς ἀναφέρομε μόνο μὲ τὸν θαυμασμό ποῦ τοὺς πρέπει, σὲ προσεχὲς δὲ φυλλάδιον τῆς «Νέας Ζωῆς» θὰ προσπαθήσωμε νὰ δώσωμε μίαν ἰδέαν τοῦ ἔργου των—τὸ ὁποῖον ὁμολογουμένως ἀξίζει κάθε προσοχὴν καὶ κάθε ἐκτίμησιν.

ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΑΜΙΕΛ

20 Ἰουλίου 1848 — Βερολίνο. — Νὰ κρίνει κανεὶς τὴν ἐποχὴν μᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν παγκόσμιαν ἱστορίαν, τὴν ἱστορίαν ἐν σχέσει πρὸς τὰς γεωλογικὰς περιόδους, τὴν γεωλογία ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀστρονομίαν, εἶνε μιὰ ἀπελευθέρωσις γιὰ τὴν σκέψιν. Ὅταν ἡ διάρκειά τῆς ζωῆς ἐνός ἀνθρώπου ἢ ἐνός λαοῦ μᾶς παρουσιάζεται μικροσκοπικὴ σὰν ζωὴ μυγίτσας, καὶ ἀντίστροφα, ἡ ζωὴ ἐνός ἐφημέρου ἀπειρῆ σὰν ἡ ζωὴ οὐρανίου σώματος μὲ ὅλη τὴν σκόνην τῶν ἐθνῶν του, αἰσθανόμεθα τοὺς ἑαυτοὺς μᾶς πολὺ μικροὺς καὶ πολὺ μεγάλους, καὶ μπορούμε νὰ δεσπόζομε ἀπὸ ὅλο τὸ ὕψος τῶν σφαιρῶν τὴν ἰδικὴν μᾶς ὑπαρξίν, καὶ τοὺς μικροὺς στροβίλους ποῦ συγκλονοῦν τὴν μικρὴν μᾶς Εὐρώπην.

Κατὰ βάθος ἓνα μόνον ἀνιχνεύομεν μελέτης ὑπάρχει: ἡ μορφή

καὶ ἡ μεταμορφώσεις τοῦ πνεύματος. Ὅλα τὰλλα ἀντικείμενα ἀνα-
γονται σ' ἐκεῖνο ὅλες ἢ ἄλλες μελέτες ξαναφέρνουν σ' αὐτὴ τὴ μελέτη.

2 Ἀπριλίου 1852. Τὶ ὥραϊος περίπατος! Οὐρανὸς καθαρὸς, ἀνα-
τολὴ τοῦ ἡλίου, τόνοι ὀλοζώηροι, διαγράμματα διαυγέστατα, ἡ λί-
μνη μονάχα γλυκὰ ὀμυγλώδης καὶ ἀτέλειωτη. Δροσπάχνη ἐσκόνιζε
τὰ λειβάδια δίνοντας στοὺς θάμνινους φράχτες μιὰ μεταλλικὴ
ζωηρότητα, καὶ σ' ὄλο τὸ τοπεῖον ἀκόμη χωρὶς φύλλα, μιὰ ἀπό-
χρωσι ζωηρᾶς ὑγείας, νεότητος καὶ δροσερότητος! «Κολύμπησε,
ὦ μαθητὴ τὸ ἀπληστο σπῆθός σου στὴ δροσιὰ τῆς αὐγῆς», λέγει
ὁ Φάουστ, κ' ἔχει δίκιο. Ὁ πρωῖνὸς ἀέρας φουσᾷ μιὰ νέα καὶ
γελαστή ἐνέργεια στὲς φλέβες καὶ τοὺς μυελούς. Ἄν κάθε μέρα
εἶνε μιὰ ἐπανάληψις τῆς ζωῆς, κάθε αὐγὴ ὑπογράφει μὲ τὴν
ὑπαρξίαν σὰν ἓνα νέο συμβόλαιον. Τὴν αὐγὴν, τὸ κάθε τι εἶνε δρο-
σερό, εὐκόλο, ἐλαφρό, ὅπως γιὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Τὴν αὐγὴν,
ἡ πνευματικὴ ἀλήθεια εἶνε σὰν τὴν ἀτμόσφαιρα, πειὸ διαυγῆς, καὶ
τὰ ὄργανα σὰν τὰ νεαρὰ φύλλα, ἀπορροφοῦν πειὸ ἀπληστα τὸ φῶς,
ἀναπνεύουν περισσότερο αἰθέρα καὶ ὀλιγώτερο γῆϊνα στοιχεῖα. Ἄν ἡ
νύχτα καὶ ὁ ἕναστρος οὐρανὸς μιλοῦν στὸ ρεμβασμὸ γιὰ τὸ Θεό,
τὴν αἰωνιότητα, τὸ ἄπειρο, ἡ αὐγὴ εἶνε ἡ ὥρα τῶν σχεδίων, τῶν
θειλήσεων, τῶν δράσεων πού ἀρχίζουν! Ἐνῶ ἡ σιγὴ καὶ ἡ «σκυ-
θροπὴ γαλήνη τοῦ γαλάζιου θόλου» παρακινοῦν τὴν ψυχὴ στὴν
αὐτοπερισυλλογὴν, τὸ σφριγὸς καὶ ἡ χαρὰ τῆς φύσεως μεταγίζονται
στὴν καρδιά καὶ τὴν σπρώχνουν πρὸς τὴν ζωὴν.

— Νὰ ἡ ἀνοιξις. Ἡράνθημα καὶ μενεξέδες ἐγιόρτασαν τὸν ἐρχομὸ
τῆς. Ἡ δαμασκηνὴς ἀνοιξαν τὰ ἀπερίσκεπτα ἄνθη τους. Τὰ φουσκω-
μένα μπουμπούκια τῶν ἀπιδιῶν καὶ τῶν πασχάλιων ἀναγγέλλουν
τὸ προσεχῆς τους ἀνοιγμα. Τ' ἀγιοκλίματα εἶνε πειὸ πρᾶσινα.

31 Ὀκτωβρίου 1852. Περίπατος μισῆς ὥρας στὸν κήπο
κάτω ἀπὸ ψιλὴ βροχὴ. Τοπεῖον φθινοπωρινό. Οὐρανὸς σταχερὸς
μὲ διάφορες ἀποχρώσεις, καταχνιὰ πού σέρονται στὰ βουνὰ τοῦ ὀρί-
ζοντος· φύσις μελαγχολικὴ. Τὰ φύλλα ἔπεφταν ἀπὸ παντοῦ σὰν ἡ
τελευταῖες χίμαιρες τῆς νύκτος ὑπὸ τὰ δάκρυα ἀγιάτρευτων πόνων.
Νεοσιὰ φλυάρων πουλιῶν πού τότε τρομάζουν στὰ συμπλέγματα
τῶν δένδρων, καὶ τότε παίζουν κάτω ἀπὸ τὰ κλαδιὰ σὰν μαθηταὶ
στριμωγμένοι καὶ χριμμένοι σὲ κανένα κίόσκον. Τὸ χῶμα σπαρμένο
φύλλα καφεδιά, κίτρινα καὶ κοκινωπά. Τὰ δένδρα μισόγυμνα, ἄλλα
πειὸ πολὺ, ἄλλα πειὸ λίγο, μὲ ξεθωριασμένο χρῶμα, ξανθό, λεμο-

νίσιο, ἀμαράντινο. Τὰ πυκνώματα τῶν δένδρων καὶ τὰ χαμόκλαδα
κοκινωπά· ἀκόμη μερικὰ ἄνθη: τριαντάφυλλα, καπουτσῖνοι, ντάλιες
μὲ πέταλα πού στάζουν· τὰ χωράφια γυμνά, οἱ φράχτες φτωχοί· ἡ
ἐλάτη, μονάχη αὐτὴ σφριγηλή, πρᾶσινη, στωϊκὴ, αἰώνια νεότης πού
ἀψηφᾷ τὴν παρακμὴν.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἀπειράριθμα καὶ θαυμάσια σύμβολα πού ἡ μορφὴ,
τὰ χρώματα, τὰ φυτὰ, τὰ ζωντανὰ ὄντα, ἡ γῆ, ὁ οὐρανὸς παρέχουν
κάθε ὥρα στὸ μάτι πού ξεύρει νὰ τὰ ἰδεῖ, μού ἐφαίνοντο γοητευ-
τικὰ καὶ συγκινητικὰ. Κρατοῦσα τὴν ποιητικὴν ράβδον, καὶ ἀκοῦσε
νὰ γκίξω ἓνα φαινόμενο γιὰ νὰ μού διηγηθεῖ τὴν ἠθικὴν του ση-
μασίαν. Ἐνα τοπεῖον ὁποιοδήποτε εἶνε μιὰ ψυχικὴ κατάστασις, καὶ
ὁποῖος διαβάσει καὶ στὰ δυό, παραξενεύεται γιὰ τὴν ὁμοιότητα πού
εὐρίσκει σὲ κάθε λεπτομέρεια. Ἡ ἀληθινὴ ποίησις εἶνε πειὸ ἀλη-
θινὴ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, γιὰτὶ εἶνε συνθετικὴ, καὶ κατέχει εὐθύς ἐξ
ἀρχῆς ἐκεῖνο πού ὁ συνδυασμὸς ὄλων μαζί τῶν ἐπιστημῶν θὰ
μπορέσει τὸ πολὺ-πολὺ μιὰ φορὰ νὰ ἐπιτύχει ὡς ἀποτέλεσμα. Ἡ
ψυχὴ τῆς φύσεως προφητεύεται ἀπὸ τὸν ποιητὴ· ὁ ἐπιστήμων συσ-
σωρεῖ μιὰν ἀπὸ τὰ ὑλικά πρὸς ἀπόδειξιν τῆς.

14 Μαΐου 1853 . . . Μπόρεσα νὰ συγκρίνω τοὺς δυὸ διδασκά-
λους, ἡ ἀτομικότης των μού ἐφωτίσθη: ὁ Μοζάρ, εἶνε ἡ χάρις, ἡ
ἐλευθερία, ἡ σταθερὴ, ἀδέσμευτη καὶ καθαρὴ μορφὴ, ἡ ἐξαιρετὴ καὶ
ἀριστοκρατικὴ ὠραιότης, ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς, ἡ ὑγεία καὶ τὸ
τάλαντον εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς μεγαλοφυΐας.

Ὁ Μπετόβεν πειὸ παθητικὸς, πειὸ περιπαθὴς, πειὸ σπαρα-
κτικὸς, πειὸ πυκνός, πειὸ βαθύς, ὀλιγώτερο τέλειος, πειὸ δοῦλος τῆς
μεγαλοφυΐας του, πειὸ ἐξημμένος ἀπὸ τὴν φαντασία του καὶ ἀπὸ τὸ
πάθος του, πειὸ συγκινητικὸς καὶ πειὸ θεῖος ἀπὸ τὸν Μοζάρ. Ὁ
Μοζάρ σὰς παλινορθώνει ὅπως οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος, σὰς σέβε-
ται, σὰς ἀποκαλύπτει τὴ δύναμίν σου, σὰς δίνει τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν
ἰσορροπίαν. Ὁ Μπετόβεν σὰς συναρπάζει, εἶνε τραγικώτερος καὶ
ρητορικώτερος, ἐνῶ ὁ Μοζάρ εἶνε ἀφιλοκερδέστερος καὶ ποιητικώ-
τερος. Ὁ Μοζάρ εἶνε πειὸ ἕλλην, καὶ ὁ Μπετόβεν πειὸ χριστιανός.
Ὁ ἓνας εἶνε γαλήνιος, ὁ ἄλλος εἶνε σοβαρός. Ὁ πρῶτος εἶνε
δυνατότερος τῆς εἰμαρμένης γιὰτὶ πέρνει τὴ ζωὴ ὀλιγώτερο βαθειά·
ὁ δεύτερος εἶνε ὀλιγώτερο δυνατός, γιὰτὶ ἐμετροῦθηκε μὲ μεγαλει-
τερες λύπες· τὸ τάλαντον του εἶνε πάντοτε ἴσον μὲ τὴν μεγαλοφυΐαν
του, καὶ ἡ παθητικότης του εἶνε τὸ κύριον χαρακτηριστικόν του,
ὅπως ἡ τελειότης εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ Μοζάρ. Εἰς τὸν

Μοζάρ τὸ πᾶν εἶνε ἰσορροπημένο καὶ ἡ τέχνη θριαμβεύει. Εἰς τὸν Μπετόβεν τὸ αἰσθημα ὑπερισχύει, καὶ ἡ συγκίνησις διαταράττει τὴν τέχνη ἐνῶ τὴν ἐμβαθύνει.

11 Ἰανουαρίου 1867 — Γενεύη.

Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni . . .

Στάλες στάλες νοιώθω νὰ πέφτουν ἡ μέρες τῆς ζωῆς μου μέσ' στὸ ἀχόρταγο βάραθρο τῆς αἰωνιότητος. Νοιώθω τὲς μέρες τῆς ζωῆς μου νὰ φεύγουν μπρὸς στὸ θάνατο. Ὅ,τι μοῦ ὑπολείπεται ἀπὸ ἑβδομάδες, μῆνες, ἢ καὶ χρόνια, νὰ ρουφήξω ἀπὸ φῶς τοῦ ἡλίου, μοῦ φαίνεται σὰν μιὰ νύχτα μονάχα, νύχτα καλοκαιριοῦ ποὺ δὲν λογαριάζει, γιατί θὰ τελειώσει κι' αὐτή.

Ὁ θάνατος! ἡ σιγή! ἡ ἄβυσσος!—Τρομακτικὰ μυστήρια γιὰ τὸ ὄν ποὺ διψᾷ ἀθανασίαν, εὐτυχία, τελειότητα! Ποῦ θὰ εἶμαι αὔριο, σὲ λίγο καιρό, ὅταν δὲν θ' ἀναπνέω πειά; Ποῦ θὰ εἶνε ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαπῶ; Ποῦ πηγαίνομε; τί εἴμεθα; Τὰ αἰώνια προβλήματα ὀρθώνονται πάντοτε ἐμπρὸς μας μετὰ τὴν ἀδιάλλακτη ἐπισημότητά τους. Μυστήρια ἀπὸ παντοῦ! Ἡ πίστις γιὰ μόνον ἄστρο σ' αὐτὰ τὰ σκότη τῆς ἀβεβαιότητος . . .

Ἄδιάφορον! ἀρκεῖ μόνον ὁ κόσμος νὰ εἶνε τὸ δημιουργήμα τοῦ Καλοῦ καὶ ἡ συνείδησις τοῦ καθήκοντος νὰ μὴ μᾶς ἐγέλασε.—Νὰ δίνει κανεὶς εὐτυχία καὶ νὰ κάνει τὸ καλὸ, ἰδοὺ ὁ νόμος μας, ἡ ἄγκυρα τῆς σωτηρίας μας, ὁ φάρος μας, ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεώς μας. Ὅλες ἡ θρησκείες μποροῦν νὰ καταρρεύσουν· ἐφ' ὅσον ὅμως ἐκεῖνη ὑφίσταται, ἔχομε ἀκόμη κάποιον ἰδανικόν, καὶ ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ζεῖ κανεὶς.

Ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης, τῆς ἀφιλοκερδείας, τῆς ἀφοσιώσεως, θὰ κάμει τὸν ἄνθρωπον ἀξιοπρεπέστερον ἐφ' ὅσον οἱ βωμοὶ τῆς δὲν θὰ ἐγκαταλείπονται, καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ σοῦ τοὺς καταστρέψει ἐφ' ὅσον αἰσθάνεσαι τὴ δύναμιν νὰ ἀγαπᾷς.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

Π. Α. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ: ΜΑΡΙΑ ΠΕΝΤΑΓΙΩΤΙΣΣΑ

ΑΦΟΡΜΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΣΤΗ "ΝΕΑ ΖΩΗ"

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα, ἴσως τὸ πιὸ δύσκολο καὶ τὸ πιὸ σπουδαῖο στὸ συγγραφέα, εἶναι νὰ ξέρει νὰ διαλέγει τὸ θέμα τοῦ σύμφωνα μετὰ τὸν ὀργανισμό του. Εἶναι πολὺ δύσκολο γιατί χιλιάδες ὥραϊα πράγματα ἀποτραβοῦνε μας στὴ ζωὴ καὶ πάντα ἡ ἔντασις τῶν πόθων μας εἶναι πολὺ πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν ἔντασις τῆς δυνάμεώς μας. Καὶ μάλιστα ὅσο περισσότερα ὥραϊα πράγματα μποροῦν τὰ μάτια μας νὰ βλέπουν, τόσο καὶ πληθαίνουν οἱ κίνητοι νὰ παραστρατήσομε, νὰ ξεφύγομε ἀπὸ τὸ ἀπαραίτητο χαλινόμα τοῦ καλλιτεχνικοῦ μας ὀργανισμοῦ καὶ ν' ἀνατεντωθοῦμε σὲ θέματα ἄφταστα γιὰ τὰ δικὰ μας τὰ χέρια.

Καὶ γι' αὐτὸ βλέπομε συγγραφεῖς πολὺ μεγάλους νὰ δημιουργοῦνε κάποτε ἔργα πολὺ μικρά. Μισερὰ. Ἡ καλὰ δὲν ἀδραξαν τὴν ἰδέαν ἢ ἀδραξαν καλὰ τὴν ἰδέαν μὰ δὲν μπορέσανε καλὰ νὰ τὴν ἐχτελέσουν. Δὲν εἶτανε δυνατόν: Ἡ ψυχὴ τοὺς ἀνόρεξα καὶ ἀνίκανα ἀγκάλιασε καὶ τὸ παιδί γεννήθηκε ἑφταμηνίτικο καὶ μισερὸ.

Ἔτσι ἐξηγεῖται—γιὰ νὰ μὴ φέρομε παραδείγματα ἀπὸ ξένες φιλολογίαις— γιατί ὁ Χρηστομάνος νὰ εἶναι τόσο νευροπαθὴς καὶ ξαπολυμένος ἀπὸ κάθε Τέχνης συγκρατημὸ στὴν «Κερένια τοῦ Κούκλα» καὶ τόσο ὑπέροχος κάποτε στὴν «Αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ» καὶ στὶς θαυμασιότατες παρῆνθεσες τῶν «Τριῶν τοῦ Φιλίων».

Γιὰ κεῖνον ὁ Καρκαβίτσας εἶναι ἄφταστος, ἀληθινὰ μεγάλος, στὰ Διηγῆματά του καὶ στὰ «Λόγια τῆς Πλώρης» του, ὅπου τόσο θεϊκῶς δημιουργικὰ φουσᾷ «πνεῦμα ζωῆς» στὴ θάλασσα, στὰ καρᾶβια, στὰ φαντάσματα, στὶς τρικυμίες καὶ στὶς ἀτόρνευτες καὶ ἀπλοϊκῆς ψυχῆς τῶν ναυτῶν. Κ' εἶναι πάλι πολὺ μετριότατος ἀλληγοριστὴς στὸν «Ἀρχαιολόγος» του, ὅπου ξεφεύγοντας πᾶ ἀπὸ τὴ faculté maitresse του, θέλει νὰ σύρει τὸ «χορὸ τῶν ἰδεῶν» καὶ νὰ ὑψώσει σὲ σύμβολα νεκρὰ καὶ πολυφανερωμένα καὶ ἀναμικὰ τοὺς γεμάτους αἶμα καὶ ζωὴ ἀνθρώπους του.

Γιὰ κεῖνον καὶ ὁ Νιρβάνας τόσο πέτυχε στὸν «Ἀρχιτέκτονα Μάρθα» του, ὅπου τόσο ἀρρωστιάριχα μὰ καὶ ἀρχιτεχτονικὰ ὑψώνει τὸ οἰκοδόμημα τῆς ὥραιόπαθης ζωῆς του καὶ τόσο ἀπότυχε στὴ «Μαρία Πενταγιωτίσσα» του:

Τὸ θέμα ποὺ διάλεξε τέλεια ἀντίθετο εἶτανε ἀπὸ τὸν Καλλιτεχνικὸν τοῦ ὀργανισμοῦ.

*
**

Τὸ θέμα ποὺ διάλεξε ὁ κ. Νιρβάνας θέλει ἓνα βάρβαρο δημιουργόν. Κάποιον ποὺ νὰ κλεῖ μέσα του τίς πρωτόγονες ὁρμὲς ἐνὸς λαοῦ ποὺ τότε μεθᾶ—χωρὶς σκέρισα mondains καὶ φρασεολογίαις ποιητικῆς—ἢ Σάρκα, ἢ Σάρκα ἢ αὐτοκρατορίσσαν τῆς Γυναίκας.

Οἱ λίγοι στίχοι, οἱ λιτότατοι, τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ φέρουν

δλόρηθ μπροστά μας μιὰ Μαρία, ἄγρια σάν τὸ νόμο τὸ φυσικό και σκληρὴ ὡσάν αὐτόν, μιὰ ἀπὸ τίς τραγικές ἐκείνες κάποτε ἐμφάνισες τῆς Μοίρας πὸν ξεκληρίζουν γενεές και βάζουνε φωτιά στὰ τίμια σπίτια. Μιὰ Ἐλένη. Κυτάξετε μετὶ τὴ ἀπλότητα, μετὶ τὴ βαθυστοχάστη και πολυσήμαντη παρομοίωση και σχεδὸν συνταύτιση ἀρνηϊῶν και παληκαριῶν μυρολογάται τὸ τραγοῦδι τὰ κάλλη τῆς Μαρίας:

Στὰ Σάλωνα σφάζουν ἀρνιά
Και στὸ Χρυσὸ κριάρια
Και στῆς Μαρίας τὴν ποδιά
Σφάζονται παληκάρια.

Τὶ σεμνολαλοῦσα ἀπλότητα κ' ὑποταγὴ στὸ Γραφτό, πὸν μᾶς κάνει νὰ σκύφουμε ὄλοι μπροστά στὴν Ὀμορφιά και νὰ τῆς τὰ συχωροῦμε ὄλα! Πόσο ὠραία ἢ κραυγὴ αὐτὴ ἢ κλασσικότητα σεμνὴ και συμαζεμένη σμίγει μετὰ τὰ λόγια πὸν κάποτε—τώρα και τριάντα αἰῶνες—εἶπανε οἱ γέροιο τῆς Τροίας στὴν Ἐλένη ὅταν τὴν εἶδαν νὰ περπατεῖ ἀπάνω στὰ μπεντένια, ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια πόλεμο και σφαγὴ γιὰ τὸ γλυκὸ κορμὶ τῆς:

Οὐ νέμεσις

Τουῆδε ἀμφὶ γυναικί, πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν!»

Μετὸν ἴδιο τόνο και ὁ Χριστὸς κυτάζοντας τὴν ὠραία ἀμαρτωλὴ τῆνε συχώρεσε «ὅτι ἠγάπησε πολὺ». Μετὴν ἴδια ἐξταση κ' ἐπιήκεια και τὸ δημοτικό μας τραγοῦδι, χωρὶς κανένα λόγο πικρὸ νὰ λείπει γιὰ τὴν ἀντροσφάχτρα Ὀμορφιά, πέφτει λιγωμένο κ' εὐτυχημένο και καλοπόταγο ἀπάνω στὴν ποδιά τὴν κόκκινη τῆς Μαρίας και στὰ ξεστά τῆς τὰ γόνατα.

Τέτοια, μὸν φαίνεται, εἶναι ἢ βαθύτερη σημασία τῶν τραγοῦδιοῦ πὸν διάλεξε γιὰ θέμα του ὁ κ. Νιρβάνας—στενεύοντάς το ὅμως μετὶ τῆς προχειρῆς Κρίσης τὴν ἀψυχολόγητη ἀντίληψη. Ἔτσι μὸν φαίνεται. Θὰ εἶτανε γνήσια ἑλληνικό και θὰ γιοφύρωνε τέλεια ὄλη τὴν ἀπόσταση πὸν μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Τροίας ὡς τίς βρύσες μετὶ τίς ὄριες κοπέλες τοῦ νεώτερου χωριοῦ—ἂν τοῦδινε τὴ σημασία πὸν νομίζω πὸς ἔχει. Θὰ εἶτανε τότε ἢ ἴδια ἀντίληψη πὸν ἐσπρωξε τὸν κ. Παλαμᾶ νὰ δημοσιορρήσει τὸν ἑλληνικότατο και ἀθάνατο «Θάνατο τοῦ Παληκαριοῦ» τὸν. Ἡ Ὀμορφιά ἀπάνω ἀπὸ τὴ ζωὴ και ἀπὸ τὸ καθῆκον και ἀπ' ὄλα. Ἡ καλήτερα: Ἡ Ὀμορφιά μόνον εἶναι ἢ ζωὴ και τὸ καθῆκον και ὄλα.

Ἄν ἐνοιωθε ἔτσι τὸ Δημοτικό τραγοῦδι ὁ κ. Νιρβάνας, θᾶδινε τότε στὴ Μαρία τὴ θεϊκὰ μάσκα τοῦ Μοιραίου, πὸν ἀνήξερά τῆς θὰ τὴ φοροῦσε ἐκεῖνη και θᾶδειχνε πόσο ἢ Μοῖρα κυριαρχεῖ μας ὄλους και σέρνει μας, δυνατοὺς και ἀδύνατους, ἄσκημους και ὁμορφους, Σπανοβαγγέληδες και Ποθητοὺς, σέρνει μας στὰ ξόβεργα τῆς, ὅπου ὑποσυνείδητα και μεθησμένα, χωρὶς παράπονα και θλίψη, ἀρχίζομε και τραγοῦδοῦμε τὸ ξόδι (τὸ ξόδι ἢ τὸ ψῆκι;) τοῦ γλυκὸτατου θανάτου μας.

*
**

Μὰ ἀφοῦ ὁ κ. Νιρβάνας δὲ θέλησε ἔτσι νὰ νοιώσει τὸ δημοτικό τραγοῦδι και ἀφῆκε νὰ τοῦ ξεφύγει μιὰ τραγικὸτατη σύλληψη τοῦ ρόλου πὸν

παίξει ἐδῶ στὸν ἀπάνω κόσμο ἢ Ὀμορφιά, τότε πὸς φαντάστηκε τὴ Μαρία του; Ἀπλουστάτα. Μιὰ γυναῖκα πολὺ ὁμορφη πὸν γίνηκε αἰτία νὰ σκοτωθοῦν πολλοὶ γιὰ τὴν ὁμορφιά τῆς και τῆνε βρίζουνε και τὴν κατατρέχουν ὄλοι τῆς οἱ χωριοῖο.

Ἡ ἰδέα στενότερη, χαμηλότερη, πολυσυνθησμένη. Μὰ κ' ἔτσι ὡς εἶναι, δὲν εἶτανε δυνατόν τὰ χέρια τ' ἀστενικά και ἀριστοκρατικότατα τοῦ κ. Νιρβάνου νὰ τὴν ἐκτελέσουν. Ξεφεύγει ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς δυνάμεις του, ὄχι γιὰτὶ ὁ κύκλος αὐτὸς εἶναι στενοσύννορος, μὰ γιὰτὶ ἀγκαλιάζει ἄλλες, τέλεια διαφορετικές, ἀντίληψεις τῆς Τέχνης. Ὁραίες ταναγραῖες κόρες μποροῦνε νὰ μᾶς πλάσουνε τὰ δάχτυλα τοῦ κ. Νιρβάνου. Ἀπαιτοῦν οἱ κόρες αὐτὲς γοῦστο, εὐγενικότητα, ἀριστοκρατικότητα, «θηλυότητα», μιὰ λύτση ὠραιομανῆ, ἕνα συγκρατημένο (περιώδυνο και περιπαθέστατο) μυστικό—και ὄλα αὐτὰ τὰ ἔχει ὁ κ. Νιρβάνας.

Ποτὲ μεγάλα ἀγάματα. Μῆτε Δία Ὀλύμπιο, μῆτε κἂν Ἀφροδίτη τῆς Μήλου. Αὐτὰ ἀπαιτοῦν ὑγεία, πίστη, κάτι τι τὸ πρωτόγονο, τὸ αὐθόρημο, τὸ δυνατό—και αὐτὰ δὲν τὰ ἔχει ὁ κ. Νιρβάνας.

Κι ὄχι μόνον δὲν τὰ ἔχει αὐτὰ μὰ και τὰ προτερήματα ὄλα πὸν ἔχει τὰ ποιητικότατα εὐγενικά και μαραζάρικα γενήκωνε ἐλαττώματα στὴ Μαρία τὴν Πενταγώτισσα. Χλωμὸ ὄλο τὸ ἔργο. Ἀπ' ὄλους τοὺς χαρακτήρες δυνατώτερα ξεπετιέται ὁ χαρακτήρας τοῦ Μάρμπα-Θύμιου. Ἡ Θεῖα ἢ Βασιλικὴ ἄτεχνα και ἀπότομα τόσο συθέμελα ἀλλάζει ἀπὸ τὴν ἀ'. στὴν γ'. πράξη. Ὁ Ποθητός, ὁ Θανάσης, ὁ Σπανοβαγγέλης ἀναμικκοι σαλεύουνε.

Και ἢ Μαρία; Ἡ Μαρία δὲν εἶναι τὸ ἔσυχτο τὸ σκληρὸ και ἀχόρταγο πὸν ὅταν μαλώνουνε δυὸ ἄντρες στέκεται και περιμένει: ποῖος εἶναι ὁ ποῖο δυνατός, ποῖος θὰ νικήσει, γιὰ νὰ τοῦ δοθεῖ. Οὔτε κἂν εἶναι ἢ εὐγενικότατη Τρισευγενὴ τοῦ κ. Παλαμᾶ. Τὶ διαφορὰ! Τοῦτῃ ἢ Μαρία ἀσυχώρετα φιλάρεσκη (I, σκ. δ'. ὅταν βάζει τὸ θανάση νὰ θέσει τὸ χέρι του στὰ στήθια τῆς νὰ δεῖ πὸς χτυπᾶ ἢ καρδιά τῆς), ἀγαπᾶ τίς κομψὲς φράσεις, τίς ποιητικὲς κ' ἡρεμες σκηνοῦλες τοῦ κάμπου (I, η'). Ἀδικαιολόγητα ξετσιπωτῆ—δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος ὠραιοσύνης νὰ λούζεται στὸν ποταμὸ και νὰ τὴ βλέπουν οἱ βοσκοὶ κ' οἱ στρατολάτες. Πότε ὁ κ. Νιρβάνας θέλει νὰ παραστήσει μιὰ Μαρία ἀληθινὰ Πενταγώτισσα και πότε μιὰ Μαρία, Μαίρη ἢ Marie πὸν ἀγαπᾶ τίς τορνευτὲς φράσεις—κάτι ἄνευρο, μικρόπνοο, ὠραῖο, ποιητικό, κάτι πὸν ἀγαπᾶ τὸ «ξανθὸ σιτάρι» και θᾶδελε στὸν κάμπο ἕνα στάχι νᾶτανε και ἀπὸ τὰ στέφανα τοῦ γάμου καλήτερά ἔχει τὰ στέφανα τοῦ Ἀπρίλη! Κι ὅ,τι στὸ «Χελιδόνι» δὲ μᾶς ἔκαμε ἐκπληξη, γιὰτὶ ταιριάζει μετὰ τὸ περιβάλλον, ὅ,τι στὸν «Ἀρχιτέχτονα Μάρθα» μᾶς ἄρεσε γιὰτὶ εἶτανε ἀπαραίτητο στὴν ψυχολογία τῶν προσώπων, ἐδῶ μᾶς ξαφνιαίνει και μᾶς ἀναταράζει, γιὰτὶ καθόλου μῆτε φράσεις κομψὲς, μῆτε ποιητικὸτατες και ρομαντισμοὶ ταιριάζανε. Ἀκούσετε μιὰ ταυτεταῖα φριχτὴ σκηνὴ (III, δ'): Ἡ Μαρία ἀγωνιώντας μὴ σκοτώθηκε ὁ Ἀγαπητικός τῆς, κάθηται στὸ παράθυρο και τότε προσμένει. Ὁ λαμὸς τῆς πλανταγμένος θᾶτανε ἀπὸ τοὺς ἀνυπόμονους λυγμοὺς. Θᾶρθε; Δὲ θᾶρθε; Μὴ μὸν τότε σκοτώσανε; Αὐτὸ θᾶετανε φυσικό. Και τί κάνει νομίζετε; Τραγοῦδεῖ! Ἀκουμπᾶ στὸ παράθυρο και τραγοῦδεῖ. Κ' ἔπειτα ξάφνου (ἀκριβῶς ἅμα τελείωσε τὸ τραγοῦδι) γριμιάται ὁ Ποθητός νᾶρχεται. — «Εἶσαι μόνη σου, Μαρία;» Τὶ εἶτανε τώρα τὸ φυσικό νὰ γίνε; Νὰ φωνάζει ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς μέσα ἢ Μαρία και νὰ μπῆξει μὴ φωνὴ ἀγαλλίσης

καὶ θρίαμβου. Καὶ τί κάνει; Κάνει λογοπαίγνιο:—« Δὲν εἶμαι μοναχὴ. Σὰν πάντα εἶμαι μαζί σου. Ἔλα μέσα ». Μὰ ὁ Ποθητὸς ἀντὶ νὰ πεταχτεὶ γρήγορα μέσα καὶ νὰ φιλήσει ἀπάνω στὸ στόμα τὴν Ἀγαπητικιά του, στέκεται στὸ δρόμο καὶ ρωτᾷ. Ρωτᾷ νὰ τοῦ λύσει ἡ Μαρία τὸ ἐξῆς δίλημμα ποῦ τότε ταράζει:—« Εἶν' ἡ φωνούλα σου ποῦ κάνει τὰ γλυκόλογα, γιὰ εἶναι τὰ λόγια ποῦ γλυκαίνουν τὴ φωνή σου; » Δηλαδή. Τὰ λόγια σου ἐπειδὴ εἶναι γλυκά, γλυκαίνουν καὶ τὴ φωνή σου ἢ ἐπειδὴ ἡ φωνή σου αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι γλυκεῖα, κάνει γλυκά καὶ τὰ λόγια σου; « Πές μου Μαρία ».

Εἶναι φριχτό. Καμιά ἄλλη λέξη ἀγανάκτησης δὲν ἀνεβαίνει στὰ χεῖλη μου. Αὐτὴ τὴ σκηνή, πῶς νὰ τὴ γράφει ὁ κ. Νιρβάνας; Σὰ νὰ εἶχε κουραστεῖ παλεύοντας τόση ὥρα μὲ θέμα ποῦ δὲν τοῦ γέμιζε τὴν ψυχὴ. Κ' ἡ κούραση τέλεια δείχνεται σ' ὄλο τὸ τέλος τὸ αἰσθηματικὸ καὶ ἀπροσδόκητο: Ἄρχισε μὲ μιὰ Μαρία παιχιδιάρη, δυνατὴ, κάπως σὰν τὴ Μαρία τοῦ τραγουδιοῦ ποῦ στὴν ποδιὰ τῆς σφάζονται παληκάρια. Καὶ θάτανε πὺδ σύμφωνο μὲ ὄλο τῆς τὸ χαραχτήρα καὶ πὺδ ἀρμονικὸ, ἔτσι νὰ τὴν ἐξακολουθήσει καὶ νὰ δώσει τότε στὸ τέλος μιὰ λύση κάπως ἀνάλογη μὲ τὴ « Φλωρεντινὴ Τραγωδία » τοῦ Ὁσκάρ Wilde. Μιὰ Μαρία τέτοια δὲν εἶτανε δυνατόν νὰ πεθάνει ἔτσι—σὰν οἰαδήποτε γλυκεῖα γυναικούλα—μὲ ρομαντικότητες, μὲ ρουκέτες, μὲ βεγγαλικὰ καὶ μὲ κούπτες ἀσημένιες καὶ μὲ ἀγκυλίσματα περιστερένιας τρυφεράδας. Ἡ, ἀφοῦ ἔτσι πέθανε, δὲν ἔπρεπε ἔτσι ν' ἀρχίσει.

Καὶ θυμοῦμαι τώρα, ἄθελα, κάποιες σκηνές τοῦ D'Annunzio σὲ θέμα ἀνάλογο μὲ κείνο ποῦ διάλεξε ὁ κ. Νιρβάνας καὶ βλέπω τὴ φρικώδη διαφορὰ: Στὴν « Κόρη τοῦ Γιόριο », κάποιον θεριστάδες κινηγοῦνε μιὰ γυναίκα μεθυσμένοι ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸ μεσημεριάτικο καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία. Καὶ νοιώθεις μέσα ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ δραματικοῦ ὄχι μόνον τὸ λαχάνιασμα τῆς στιγμῆς ἐκείνης τοῦ σαρκοκνηγητοῦ, μὰ τὸ λαχάνιασμα ποῦ χιλιάδες τώρα αἰῶνες ἀπὸ τίς καλύβες τῶν προϊστορικῶν λιμνῶν ὡς τὰ σαλόνια τὰ μυρωμένα τῆς σύγχρονης ζωῆς, ἀγκάλιασε, κινήγησε, ἔρηξε κάτω καὶ πλάνταζε τὴ γυναίκα σάρκα.

Εἶναι μεγάλη ἡ ἀπαιτήση νὰ ζητοῦμε Ντανουντσιανὴ ἐχτέλεση στὰ δημοτικὰ μᾶς τραγούδια; Δὲν ξέρω. Μὰ τότε γιατί νὰ τ' ἀγγίζουμε τὰ τραγούδια μᾶς δραματοποιώντας τα, ἀφοῦ, ἀντὶ νὰ τὰ πλατύνουμε καὶ νὰ τὰ βαθύνουμε, τὰ στενεύουμε καὶ τὰ γδύνουμε ἀπὸ τὴ φρίκη τοῦ τραγικοῦ ποῦ μὲ τόση ἀπλότητα ξεπετιέται ἀπὸ κάθε τους λέξη; Καὶ πρὸ πάντων γιατί ἕνας τόσο διαλεχτὸς τεχνίτης μᾶς νὰ παραστρατίζει τόσο ἀπὸ τὸν προορισμὸ του καὶ ν' ἀφήνει τὸ ὠραϊότατο μονοπάτι του καὶ νὰ ρίχνεται στὶς κακοβολιές τῶν βάρβαρων βουνῶν; Βλέπετε τὸ παραστράτισμά του αὐτό, τὸν ἔριξε ἀπὸ γκεμὸ σὲ γκεμὸ: Δὲν ἐνοιωσε, ἔτσι μοῦ φαίνεται, τὴ βαθειὰ σημασία τοῦ τραγουδιοῦ. Ὡς νὰ τὸ ἀγγίσει τὸ λεπτὸ του τὸ χέρι, τὸ μίκρανε. Μὰ κ' ἔτσι ποῦ τὸ μίκρανε δὲν μπόρεσε ὄλο νὰ τὸ σφιχταγκυλίσει. Κ' ὕστερα ἀπὸ μερικὰ τενώματα, τηδήματα καὶ τρικλίσματα, ἀναγκάστηκε πάλι νὰ γυρίσει πίσω στὸ ὠραῖο του μονοπάτι, ὅπου τόσο ὠραῖα περπατεῖ, κυρίαρχος.

Ἐγὼ ἅμα ποδιάβασα τὸ δράμα τοῦ κ. Νιρβάνη προσπάθησα σύμφωνα μ' αὐτὸ νὰ συλλάβω μέσα στὸ νοῦ μου ὅλη τὴ φριχτὴ κ' ἡδονικώτατη τραγωδία, ποῦ θὰ ξέσπασε κάποτε σὲ κανένα μικρὸ, λευκὸ χωριουδάκι μᾶς καὶ ποῦ σὰν ἀντίλαλος μᾶς ἔρχεται, σβημένος καὶ παθητικώτατος, σὲ δυὸ

τρεῖς στίχους. Μὰ δὲ μπόρεσα. Τὸ δράμα μοῦ στένευε τὴν τραγωδία. Καὶ προσπάθησα τότε νὰ τὸ ξεχάσω. Κ' εἶπα πάλι ἀπομέσα μου, τὰ ἀπλά, τὰ τραγικώτατα, τὰ ὄρασιμαντὴ λόγια τοῦ δημοτικοῦ μᾶς τραγουδιοῦ:

Στὰ Σάλωνα σφάζουν ἀρνιά
Καὶ στὸ Χρυσὸ κριάρια
Καὶ στῆς Μαρίας τὴν ποδιὰ
Σφάζονται παληκάρια.

Καὶ τότε—τότε μόνον, ἐνοιωσα τὴν πύρα ποῦ θάχανε τὰ ξεστὰ καὶ ἀμαρτωλὰ γόνατα τῆς Μαρίας τῆς Πενταγιώτισσας.

ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ: ΜΕΛΑΧΡΑ

Τώρα ποῦ τυπώθηκε τὸ νέο δράμα τοῦ κ. Χόρν μποροῦμε πὺδ συστηματικὰ καὶ προσεχτικὰ νὰ τὸ κρίνομε. Εἶναι ὁ καλύτερος δραματικὸς μᾶς τεχνίτης ὁ κ. Χόρν κ' εἶναι νέος σὲ μιὰν κρίσιμη στιγμὴ καλλιτεχνικοῦ ξετυλιγμοῦ, ὅπου ἀνάγκη ἔχομε πὺδ μεγάλη ἀπὸ τὴν πειθαρχία καὶ ἀπὸ τὴ φροτεινὴ ἐπισκόπηση τοῦ ψυχικοῦ μᾶς συνόλου. Σ' αὐτὴ τὴ στιγμῇ, τὴν τόσο κρίσιμη, πρέπει γρήγορα νὰ ψάξομε καὶ νὰ βροῦμε τὰ ἐλαττώματά μᾶς καὶ νὰ τὰ μικράνομε καὶ τὰ προτερήματά μᾶς γιὰ νὰ τὰ τενώσομε ὅσο μποροῦμε πὺδ ἀρμονικὰ καὶ πὺδ ἀψηλά.

Μόνον ὅταν μπορέσομε ἔτσι—εἴτε μόνον μᾶς, εἴτε καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἄλλων—νὰ γνωρίσομε τοὺς ἑαυτοὺς μᾶς, θὰ προχωρήσομε πὺδ σίγουρα καὶ πὺδ συνειδητὰ, γνωρίζοντας τί εἴμαστε κ' ἐπομένως καὶ ποῖο δρόμο πρέπει νὰ πάρομε καὶ ποιά Κορφή νὰ λαχταροῦμε.

Ἐμεῖς οἱ Νέοι ἔτσι πρέπει νὰ προχωροῦμε. Κι ἂν κάποτε κανεὶς μᾶς παραστρατήσῃ, ἐμεῖς νὰ τοῦ φωνάζομε ἀπὸ μακριὰ καὶ νὰ τοῦ δείχομε σημάδια γιὰ νὰ ξαναῖρει τὴ χαμένη του τὴ στράτα.

Εἶναι καιρὸς πᾶ ν' ἀνεβαίνομε πειθαρχημένοι τὸ Βουνὸ τῆς Τέχνης, ἀφήνοντας τὴν περασμένη γενεὰ τῶν « Λογίων » νὰ στέκεται μεσοστρατὶς νὰ βρίζει καὶ νὰ βρίζεται καὶ νὰ ἀσχημονεῖ.

*
**

Κ' ἔσκυψα γι' αὐτὸ μὲ περισσὴ ἀγάπη ἀπάνω στὸ ἔργο τοῦ κ. Χόρν, νοιώθοντας σφιχτότερα μαζί του τὸ συναγωνιστικὸ δεσμό.

Δυστυχῶς ἡ « Μελάχρα » δὲν εἶναι ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσ γιὰ τὸ συγγραφέα τῶν « Πετροχάρηδων ». Εἶναι ὀπισθοδρομηση. Ἐδῶ πολλὰ τὰ περιττά. Καὶ σκηνές καὶ λόγια καὶ πρόσωπα. Λείπει ἡ ἀπλότητα τοῦ μύθου ποῦ δίνει τόσο τραγικὴ ἐπιβολὴ στοὺς « Πετροχάρηδες ». Καταντὰ νὰ μοιάζει ἡ πλοκὴ τῆς « Μελάχρας » μὲ μυθιστόρημα τὸ Ponson de Terrail: Ἀγάπες ἀλληλοκνηγοῦνται καὶ δὲν πιάνονται: Ὁ Γιάσαρης ἀγαπᾷ τὴν Περουζέ, ἡ Περουζέ τὸ Νέδο, ὁ Νέδος τὴ Μελάχρα. Κι ὁ

Ἄγκούπης ἀγαπᾷ τὴν Περουζέ, καὶ ὁ Γιάσουρης κάποτε ἀγαπᾷ τὴ Μελάχρα καὶ ὁ Νέδος μιὰ φορὰ ἀγαποῦσε τὴν Περουζέ. Παλεύουνε, σμίγουνε, χωρίζονται, θορυβοῦνε σὲ συμπλέγματα ἀνόμοια καὶ παρτάιρα. Σταίνουνε παγίδες ἀντὶ νὰ πέσει ὁ ἕνας, πέφτει ὁ ἄλλος, ἀντὶ νὰ χορεύει ἡ μιὰ, χορεύει ἡ ἄλλη. Τὸ δρᾶμα γίνεται φάρσα. Αἰσθήματα μεσογεννοῦνται καὶ ὡς ν' ἀρχίσουν νὰ μᾶς συγκινοῦνε, ἔρχεται μιὰ παρεξήγηση, μιὰ πολύπλοκη πλοκή καὶ στρέφει ἄλλοῦ τὸν νοῦ μας καὶ ὡς ν' ἀντιληφτοῦμε περὶ τίνος πρόκειται καὶ ν' ἀρχίσει νὰ γεννιέται ἡ συγκίνηση, ἄλλη περιπέτεια ἔρχεται πάλι καὶ μᾶς τήνε ξαναπνίγει. Τίποτα τὸ ἄρτιο, τὸ καθάριο, τὸ ἀλάκαιο.

Ἐνα ἀπὸ τὰ δυό: Ἦ θ' ἀντιληφτεῖ ὁ θεατὴς τὴ δαιδαλώδη πλοκή, καταβάλλοντας τόσο κόπον πὺν ξοδεύει πιά κάθε δύναμη γιὰ καλλιτεχνικὴ συγκίνηση, ἢ δὲ θὰ τὴν ἀντιληφτεῖ καὶ στενοχωριέται καὶ ἀναχατῆ, βλέποντας γύρω του ἕνα στρόβιλο ἀδιαπέραστο ἀπὸ γεγονότα καὶ λέξεις, ἀπὸ ὄνειρο καὶ πραγματικότητα, ἀπὸ ρεαλισμὸ καὶ ποίηση. Ποῦ ἡ ἀπλότητα ἢ κλασικὴ, ἢ σεμνή, ἢ σφιχτοδεμένη τῶν Πετροχάρηδων! Ἦ « Μελάχρα » παραδέροντας ἀπὸ τὸ Παραμῦθι στὴν Ἀλήθεια δὲν εἶναι δυνατόν καμιὰ μέσα μας συγκίνηση νὰ γενήσῃ: μήτε φόβο, μήτε ἔλεο.

Δὲ θέλω ἐδῶ νὰ φιλολογήσω δείχνοντας τι ἐπίδρασες κάποτε ὁ κ. Χόρν ἔχει ἀπὸ ξένες φιλολογίες. Μὰ δὲ μπορῶ παρὰ νὰ τοῦ σημειώσω πὺν πάρα πολὺ κάποτε (I, σκ η'. καὶ θ'.) διακρίνεται πίσω ἀπὸ τὸν ὄμο τῆς Μελάχρας καὶ πίσω ἀπὸ τὰ παιχνιδιάρικα σκέρτσα τῆς καὶ τὰ λόγια τῆς τ' ἀνάμεσα ὕπνου καὶ ξύπνου, ἢ Hilde τοῦ Ἰψεν στὸν « Ἀρχιτέχτονα Σόλνες ».

Ἐγὼ σὲ ἄλλο σημεῖο -- γενικότερο -- ἤθελα σήμερα νὰ ἐπιμείνω. Θὰ παρακαλοῦσα τὸν κ. Χόρν νὰ μοῦ ἐπιτρέψει νὰ τοῦ πῶ νὰ μὴ χάνει τὴ δυνατὴ του προσωπικότητα, ἔξανεμίζοντάς τινε σὲ ἄσαρκα καὶ πτωματώδη σύμβολα. Νὰ μὴ παθαίνει ὅ,τι ἔπαθε ὁ κ. Καρκαρίτσας στὸν « Ἀρχαιολόγο » του. Νὰ μὴ θαμπῶνει τὰ ζωντανά, ἠλιολουσμένα πλάσματά του μὲ τῆς βόρειας θολούρας τὸν ἀνήλιο συμβολισμό.

Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾷ ὁ κ. Χόρν ὅτι ἕνα κομμάτι ζωῆ, πιστὰ καὶ σπαρταριστὰ ἀντιγραμμένη, ἔχει μεγαλύτερη σημασία ἀπ' ὅ,τι φαίνεται. Εἶναι ἕνα κομμάτι παγκόσμια ζωῆ καὶ ἂν τύχει κ' ἐκφράζει πάθη καὶ πόθους βαθεῖς, τότε ξεφρίζουνε καὶ ξεχειλίζουνε οἱ πόθοι αὐτοὶ καὶ τὰ πάθη ἀπὸ τὴ στενὴ μήτρα τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς διαβατάριχης στιγμῆς καὶ γίνονται — ipso jure — σύμβολα καὶ τύποι γενικοὶ, νικῶντας τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο.

Ὅποιοι βαθιά, ἀπὸ κοντὰ ἀπὸ τὴ ρίζα τῆς ἀγκαλιάζει τὴ ζωῆ, ἀγκαλιάζει σύγκαιρα καὶ τὴν ιδέα καὶ τὸ σύμβολο. Γιατὶ ἡ ιδέα καὶ τὸ σύμβολο τίποτα ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ διακλάδωση τοῦ κορμοῦ τῆς ζωῆς. Κ' οἱ ιδέες ἀλλάζουνε πάντα μὲ τὸν καιρὸ (τὰ κλαδιά τῆς ζωῆς χίλια λουλούδια βγάζουνε τὸ χρόνο) μὰ ὁ κορμὸς μένει πάντα ὁ ἴδιος. Τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς πάντα μένουνε ἀσάλευτα, ὡσὰν τὰ βᾶθη ἐνὸς φουρτουνασμένου Ὀκειανοῦ.

Νὰ γιατί τὰ δράματά μας τ' ἀρχαῖα εἶναι πάντα καινούργια κ' αἰώνια καὶ γιατί τὰ δράματα π. χ. τοῦ Ἰψεν τὰ περισσότερα πεθάνανε μὲ ὅλη τους τὴν ἀρχιτεκτονικὴ, λογικὴ τελειότητα. Ἦ ζωῆ εἶναι πλατύτερη ἀπὸ τὸ σύμβολο. Ἦ ζωῆ ὅταν βαθιά ἐκφραστῆ ἔχει μέσα τῆς « δύναμι » ὅλα τὰ σπέρματα τῶν συμβόλων πὺν θές: Ὁ Σοφοκλῆς στὸν Οἰδίποδα, θέλει νὰ συμβολίσῃ τίποτα; Καὶ τί; Καθένας πίσω ἀπὸ τὴν τραγικὴ προσωπίδα τοῦ Οἰδίποδα βάζει ὅ,τι σύμβολο θέλει. Οἱ σοφοὶ λέν πὺν

ὁ Σοφοκλῆς ἤθελε νὰ συμβολίσῃ πὺν παιδικήσῃα καὶ μάταια ἢ ἀντίστασὴ μας στὸ γραφτὸ τῆς Μοίρας. Ἄλλοι, πὺν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ συναισθησὴ τῆς ἀθωότητάς του καὶ τοῦ ἀκαταλόγιστου μπορεῖ καὶ σπώντας καὶ πεθαίνοντας νὰ ὑψώσει περιήφανο τὸ μέτωπό του μπροστὰ στὴ βάρβαρη καὶ παντοδύναμη Μοῖρα πὺν τόνε σκοτώνει. Κάτι παρόμοιο μὲ τὸ ἀνθρώπινο καλᾶμι τοῦ Pascal πὺν σπᾷ, μὰ ξέρει πὺν σπᾷ. Ἄλλοι πὺν ὁ Οἰδίποδας συμβολίζει ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα πὺν θέλει νὰ μάθει, νὰ βρεῖ τὸ μυστικὸ τῆς γέννησῆς καὶ τὸ μυστικὸ τοῦ θανάτου, παραβιάζοντας τὴν ἱερὰ γύμνια τῆς Μάνας—Φύσῆς καὶ ὡς δεῖ τὴν ἀλήθεια—τὴ φριχτὴν ἀλήθεια—τυφλώνεται. . . .

Κάθε ἄτομο, κάθε ἐποχὴ βάζει πίσω ἀπὸ τὴ μάσκα τοῦ Οἰδίποδα ὅ,τι σύμβολο μπορεῖ. Τὰ εἶχε ὅλα αὐτὰ στὸ νοῦ του ὁ Σοφοκλῆς; Βέβαια ὄχι. Μὰ ἀντίγραφε κάτι πολὺ βαθὺ ἀπὸ τὴν αἰώνια ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μέσα στὴν κορνίζα τῆς ζωντανῆ καὶ γιγάντια πὺν μᾶς δίνει, ἐρχόμαστε ἔμεις ὕστερα ἀπὸ χιλιάδες χρόνια καὶ βάζομε ὅ,τι πορτραῖτο θέμε. Ὅλες οἱ ἑλληνικὲς τραγωδίες ἀντιγράψανε τὴ βαθεῖα ζωῆ, πὺν ὅσο καὶ ἂν ἀλλάζουν οἱ ἐπιφάνειες κ' οἱ μόδες, οἱ θρησκείες κ' οἱ πολιτισμοί, αὐτὴ ποτὲ τῆς δὲν ἀλλάζει. Καὶ γι' αὐτὸ κ' οἱ ἑλληνικὲς τραγωδίες αἰώνιες εἶναι.

Καὶ περισσότερα ἔπρεπε κανεῖς νὰ πεῖ γι' αὐτὸ τὸ θέμα, γιατί εἶναι κρίμα νέοι μὲ τόση δύναμη, ὡς ὁ κ. Χόρν, νὰ παρασύρονται ἀπὸ νεώτερος, μεγαλῶνιμους δραματικούς, πὺν ἀνίκανοι νὰ νοιώσουν τί σημασία πλατύτερη ἀπ' ὅ,τι φαίνεται ἔχει ἡ ζωῆ, θελήσανε νὰ τὴν ὑποτάξουνε σὲ προκρούστεια καλοῦπια δικὰ τους.

Αὐτὰ πρέπει πολὺ νὰ τὰ σκεφτοῦμε καὶ ἂν θέτε νὰ τὰ συζητήσομε συστηματικὰ καμιὰ μέρα ἔμεις οἱ Νέοι, γιατί πρέπει νὰ πάρομε μιὰν ὀριστικὴ ἀπόφαση τώρα πὺν ἀρχίζομε τὴν ψυχικὴ μας ἐξωτερικέψη. Γιατὶ χιλιάδες συστήματα καὶ ὠραιότητες γύρω μας παραπλανοῦνε μας καὶ χανόμαστε. Πρέπει ἕνα σύστημα νᾶχομε. Πρέπει νὰ νοιώσομε πολὺ βαθιὰ πὺν ἡ Τέχνη δὲν εἶναι μεθῆσι καὶ κραιπάλη. Εἶναι κάτι τι πὺν σοβαρὸ καὶ πὺν σεμνὸ καὶ πρὸ πάντων πὺν γαλήνιο. Ἦ γαλήνη πὺν ἔχουνε τὰ μάρμαρά μας τ' ἀρχαῖα δὲν εἶναι τί τυχαῖο κ' ἐπιτόλαιο. Ἐχει μεγάλῃ σημασία τὸ θλιμένο χαμόγελο κ' ἡ σοβαροσύνη πὺν σφίγγει κάποτε καὶ αὐτὰ ἀκόμα τὰ μεθησμένα χεῖλια τοῦ Διόνυσου, σὲ μερικά του ἀγάλματα. Ἦ ταραχὴ κ' ἡ ἀνταρσία εἶναι τὸ πρῶτο, τὸ χαμηλὸ σκαλοπάτι στὴν τέχνη. Ἦ Γαλήνη καὶ ὁ Νόμος, εἶναι τὸ δεύτερο, τὸ πὺν ἀψηλὸ.

Αὐτὰ λείπουν ἀπὸ τὰ ἔργα ἔως τώρα τοῦ κ. Χόρν. Μοῦ φαίνεται ἀσυστηματοποίητα θαμποσαλεύουν μέσα του οἱ ξένες ἐπίδρασες κ' οἱ δικῆς του γνῶμες. Τοῦ λείπει μιὰ κυρίαρχη ἐπισκόπηση τῆς ιδέας του. Δὲ μπορεῖ νὰ χαράξῃ φωτεινὰ καὶ δυνατὰ τῆς γενικῆς γραμμῆς τοῦ ἔργου. Οἱ λεπτομέρειες ὅμως, ἢ πλοκὴ τῶν σκηνῶν, τὸ πηγαῖνέλα τῶν προσώπων, τέλεια. Θαυμάσια εἶναι ἡ ἐχτέλεση, μισερὴ ἢ σύλληψη.

Κι ὅλα αὐτὰ, μοῦ φαίνεται, γιατί δὲν κατόρθωσε ἀκόμα ὁ κ. Χόρν νὰ συστηματοποιήσῃ μέσα του ὅλες του τῆς ὁρμῆς καὶ νὰ τῆς ρήξῃ ὅλες μαζί πειθαρχημένες στὸ σκοπὸ του. Εἶναι ἀνάγκη πρὶν νὰ γράφομε ὅ,τιδήποτε (προσάντων δράματα) νὰ συμαζευτοῦμε μῆνες καὶ μῆνες στὸ ἐσώτατο ἐγὼ μας καὶ νὰ προσπαθήσομε νὰ παρατάξομε τῆς ιδιότητές μας, νὰ τῆς ξεδιαλύνομε, νὰ δώσομε ἕνα σκοπὸ στὴ ζωῆ μας, σύμφωνα μὲ τὸν ὀργανισμό μας, καὶ τίποτα νὰ μὴ γράφομε πιά χωρὶς νὰ συντρέχει στὸ σκοπὸ μας

αυτόν. "Ό,τι μεγάλο γίνηκε ως τώρα, γίνηκε γιατί άπάνω σ' ένα φωτεινό δικό της σύστημα περπάτησε ή Σκέψη.

Εύτυχώς είμαστε νέοι. Κι ό,τι σήμερα λείπει από τον κ. Χόρν κι από τους περισσότερους μας, μπορούμε να το άποχτήσουμε, καλώντας το νοῦ να διακοσμήσει μας το χάος. Άλλιώς πρὸς τι να γράφομε; Άπέραντος είναι ό «Κάλαθος τῶν άχρήστων» και δέν είναι καθόλου άνάγκη να συνεισφέρομεν έμεις στο παραφόρτωμά του. "Η κάποια μεγάλη πρέπει να-χομε φιλοδοξία στη ζωή μας ή ν' άφήσομε την Τέχνη και να γενοῦμε δικηγόροι και γιατροί και μπακάληδες.

Κι αυτή τή μεγάλη φιλοδοξία, μόνο δουλεύοντας μερόνυχτα άπάνω σε μιá συστηματική κατεύθυνση, θα μπορέσομε να τή φτάσομε και να τήν προσπεράσομε ίσως. "Όσοι είναι οι Έκλεκτοί. Κ' ένας από αυτούς είναι χωρίς άλλο και ό κ. Χόρν. Ό μεγαλύτερος τεχνίτης τής σημερινής μας σκηνης.

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ

Για το νέο δράμα του κ. Νιρβάνα «Όταν σπάσει τα δεσμά του» και για το «Χαλασμένο σπίτι» του κ. Μελά, εϋτὺς ως τυπωθῶνε. Χρειάζεται πάντα μιá προσεχτικότερη μελέτη για το κάθε έργο και μιá ευσυνείδητη κρίση δύσκολο είναι να στηριχτεί σε λίγων παραστάσεων πρόχειρη αντίληψη.

π. ψ.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ - "ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ" ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Στο σύντομο πρόλογο τής συλλογής του ό κ. Ά. Έφταλιώτης με κάποιο ένδοιασμό παρουσιάζει τους άνεπιτίδευτους και άπλους στίχους του, γιατί, όπως λέγει, «τεχνικώτερα και πιο άνοιχτόφτερα δουλεύει ή φαντασία τα λίγα αυτά χρόνια στη φιλολογία μας».—Και έχει μὲν όλοτελα δίκαιο για τήν εκτίμηση αυτή τής σύγχρονης ποιητικής παραγωγής, αλλά οι «Παλιοί Σκοποί» άνήκουν σε μιá διάφορη τεχνοτροπία, όπου ή φαντασία έχει περιορισμένη θέση, και όπου ή αντίληψη καθρεφτίζει μονάχα τις έντυπώσεις του έξωτερικού κόσμου. Και έτσι, αν οι ιδέες του ποιητή δέν φαίνονται πολύπλο.ες, αν το αίσθημα φαινομενικά τουλάχιστον είναι άπλο έως τήν άφέλεια, οι στίχοι όμως στη γραμμική τους καλαισθησία διατυπώνουνε τα θέματα του καθημερινού βίου τής φυλής με γενικότητα τόση, που φτάνει για να τους δώσει χαρακτήρα έργου τέχνης.

Ό κ. Ά Έφταλιώτης βαθειά νοσταλγεί τον τόπο του, και με πίκρα υποφέρει το ξερριζωμά του (το *déracinement*) στον «καταραμένο τόπο στη Φραγκιά» ή νοσταλγία όμως αυτή τον βοηθει στην εκποιητήρευση, να ποῦμε, θεμάτων που το μάτι συνείδησε να βλέπει σαν λίγο κοινά.

Έτσι στους γάμους του Η. Pernot, για παράδειγμα, ό κ. Ά Έφταλιώτης αφιερώνει αυτούς τους στίχους:

Ήθελα νάρθω να σταθώ στη φιλικιά σου θύρα,
Νησιώτης άνεγνώριστος με φέσα τσακισμένη,
Και το λαούτο να βροντώ για τή χρυσή σου μοῦρα.

Ή εικόνα σαν λίγο άπροσδόκητη και ειρωνικά στην άφέλεια τής.— Και όμως είναι φανερό πως για να έξωτερικεύσει άδολη χαρά ό ποιητής, από όρμέμφυτη άνάγκη, θέλει να βαφτιστεί στο φρυσικό του περιβάλλον και στής νησιώτικης καθημερινής ζωής τις πατροπαράδοτες συνείθειες.

Έτσι ό κ. Ά Έφταλιώτης φτάνει να τραγουδεί με άδολο ρωμείκο ύφος δύο ή τρία αίσθήματα—που βρίσκουν άμεσο αντίλαλο σ' όλες τις ρωμείκες καρδιές και γι' αυτό άξίζει «να τονιστεί κανένα τραγούδι του και να περάσει στοῦ λαοῦ το στόμα» όπως πολύ δικαιολογημένα φιλοδοξεί κι' ό ίδιος.

z.

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΣΤΟΥ

... Ό ναός προβάλλει άνάμεσα σε πικρά φυτά σαν ένας αιώνας και γαλήνιος θριαμβευτής με τήν ώραότητα των αναλόγων του δεσπόζει, καταλαμβάνει όλο το τοπίον, το γεμίζει όπως μιá μουσική ή γεμίζει ένα θόλον, επιβάλλεται έως εις τον όρίζοντα. Ή γή του εινε μιá άπειρη ακολουθία. Το μεγαλειον ενός ναοῦ δέν έγκειται εις το μέγεθός του, άλλ' εις τες σχέσεις των μέτρων του. Δια τής μαγείας αυτών των σχέσεων ένα άν-

θρώπινο έργον κυριαρχεί του μεγαλειότερου του, και αυτός ο ναός μπορεί να ταπεινώσει βουνά: έχει μεγαλείον, αλλά μεγαλείον έσωτερικό, και ενώπιόν του το άπειρον της γής είνε κατώτερο. Είνε άκριβής. Έπιβάλλεται εις αυτό το τοπίον διότι το έξηγει και το συμπληρώνει. Τόν άσαφή άγωνα που καταβάλλουν ή κορυφές τών βουνών, τόν εκφράζει με το άετομά του την γραμμή που προσπαθούν νάχουν οι βράχοι, την δείχνει εις το έπιστύλιόν του: τά άπειρα σύννεφα που ανεβαίνουν από την θάλασσα σάν από ληνό, φαίνονται κάμνοντα άδιάκοπα το όνειρο που αυτός μόνον πραγματοποιεί και έπιτυχαίνει. Χωρίς αυτόν το τοπίον ήτο άτελής. Η παρουσία του ίκανοποιεί τά πράγματα και φαίνεται λατρευόμενος άπ' αυτά. Η τέχνη είνε ή τελειοποίησις της φύσεως διά του ανθρώπου. Αυτός πάλιν εις το τεχνούργημα εκφράζει τούς νόμους οι όποιοι είνε τά σιδηρώματα του Σύμπαντος: τούς γράφει με ενάργεια. Γι' αυτό βοηθείται εις την έργασία του από την ύλη και την μεταχειρίζεται χωρίς να την βιάζει: Στήνοντας την στήλη εκπληρώνει κανείς τη σκονεινή ευχή του μαρμάρου. Ο αρχιτέκτων όμοιάζει τόν μεγάλον άνδρα: είνε ο νομοθέτης τών λίθων, όπως ο πολιτικός είνε ο αρχιτέκτων τών λαών. Και οι δυο ανεγείρουν όγκους και τούς μεταβάλλουν σε στοιχεία τάξεως την όποιαν αυτοί οι όγκοι δεν μπορούσαν να συλλάβουν, και ή όποία τούς γίνεται τόσο συμφυής ώστε φαίνεται ότι έδημιουργήθησαν άποκλειστικώς για να την σχηματίσουν . . .

. . . Ο ναός είνε άπλοός, και ή άπλότης αυτή του δίνει παρ' όλην την μεγαλοπρεπειάν της ένα είδος ανεκφράστου μετριοφροσύνης: δεν θέλει να μάς εκπλήξει: είνε διανγής, ειλικρινής, μάς προδίδει το σχέδιόν του, άποκαλύπτει μίαν αρχιτεκτονική που πλησιάζει προς το αρχέγονο σπήτι, άλλ' ή όποία με την ήσυχη παραδοχην τών συνθηκών της, κατορθώνει να παραγάγει τόν τύπον της πιό άπελευθερωμένης τέχνης: είνε μιá γυμνή αρχιτεκτονική: τά κοσμήματα δεν προσθέτονται, και εκείνα που προσθέτονται πέφτουν: ο ναός στολίζεται μόνος του, και ή ψυχή που βγαίνει από κάθε γραμμή του, τόν στολίζει περισσότερο παρά αν ήταν φορτωμένος με γκιρλάντες. Είνε πολú δυνατός: αλλά μιáς δυνάμεως που έχει άρκετή αυτοπεποίθησι ώστε να καταπραΐνεται και να φθάνει εις την χάρι. Η άληθινή χάρις, άλήθεια, δεν έχει καμιά σχέση με την άδυναμία: είνε μονάχα δύναμις λεπτή, τόσο πιό άποκτητή και πιό έσωτερική, όσο ολιγώτερο γίνεται φανερή: είνε δύναμις που κατατείθει. Έτσι είνε ο ναός: οι στύλοι του μοιάζουν κατά πρώτον με πολεμιστάς, άλλ' αν τούς κοιτάξη κανείς καλύτερα, βλέπει να διαφαίνονται νεαρές κόρες . . .

Ο ναός είνε στερεός ανάλογα με τη σοφία και τη συμμόρφωσι με τούς αιωνίους νόμους που ενυπάρχουν εις αυτόν. Κτισμένος σύμφωνα με τούς νόμους του κόσμου, δεν έχει τίποτε να φοβηθή άπ' αυτόν. Όταν είνε ώραιος ένθαρρύνει: αναγκάζει τά μαύρα σύννεφα που συγκεντρώνονται εις τόν ουρανó να εξαλειφθούν, να όπισθοχωρήσουν, να παρευρίσκονται εκεί μόνον όσον άρκει για να προσδώσουν μεγαλύτερη αξία στην σοφότητά του. Τά περάσματα της σκιάς και του φωτός εις τές προσόψεις

του, δεν τόν άνησυχούν, και του προκαλούν μόνον άόριστα μειδιάματα. Όμοιάζει με ανθρώπινο μέτωπο. Όμοιάζει με μεγάλο σκόπελο, αλλά σκόπελο έξυπνο που θα τά εγαλήνευε άντι να τά σπάσει. Δεν είνε πιό εκτεταμένος παρ' ότι είνε ανάγκη. Είνε γερός γιατί είνε συμμαζευμένος. Να δημιουργεί κανείς θα πει να συγκεντρώνει. Οι Έλληνες το είχαν έννοήσει, και τά μνημεία τους περιορισμένα και τέλεια, είνε σάν μικροί τετράγωνοι λόχοι που συντρίβουν την έφοδο τών αίωνων: τέτοιος είνε ο ναός, και ή διάρκειά του δεν είνε βέβαια τυχαία, αλλά σάν άμοιβή όλων των προτερημάτων, σάν ένα στέφανο που ο χρόνος βάζει στις τέσσερες όψεις του . . .

. . . Γέρικα κοράκια κρώζουν με σοβαρότητα. Κάπου-κάπου ένα φύσημα άέρος σηκώνει σημνος πεταλούδες και το σκορπίζει σάν θυμιάμα εις τούς στύλους. Κυττάζει κανείς τόν ναόν μ' ένα είδος σεβασμού ανακατωμένου με άπληστία. Με τη δύναμί του μονάχα τραβή όλη την ψυχή μας εις το φώς: γεμίζει κανείς τά μάτια του με την εικόνα του, τόν μαθαίνει, τόν σπουδάζει.

Τόν άκούει: τραγουδεί.

. . . Το άπαράμιλλο προτέρημα της έλληνικής τέχνης είνε ή διάρκειά της. Ο ναός αυτός είνε το έργον ενός κατεστραμένου παιά πολιτισμού, μιáς θρησκείας που κανείς παιά δεν πρεσβεύει: είνε γερασμένος κατά είκοσιπέντε αιώνες. Και εν τούτοις δεν έχω ανάγκην καμμιάς ειδικής γνώσεως για να τόν γνωρίσω: άρκει να τόν πλησιάσω με ό,τι έχω μέσα μου πιό ζωτικό: με δέχεται και τόν κατέχω. Δεν είνε πλέον ένας ναός έλληνικός, είνε ένας ναός ανθρώπινος. Διατυπώνει και μεταγράφει άκόμη όλες τές αρχές για τη σύλληψι τών όποιων αισθανόμεθα την πιό μεγάλη υπερηφάνεια, και ή όποιες κάνουν την ευγένειά μας. Είνε ή δύναμις, ή πεποίθησις, ή γαλήνη, ή άρμονία: μάς αντιπροσωπεύει. Έν όνόματι όλων μας δέχεται άκόμη τές τρικυμίες και τές αύγές: εν όνόματι όλων μας θαυμάζει τά άστρα όταν κοιμώμεθα: εν όνόματι όλων μας που περνούμε, διαρκεί. που πεθαίνουμεν, ζή: έφ' όσον μένει όρθιος, το αξιοπρεπέστερον που υπάρχει μέσα μας μένει εκφρασμένο: είνε εις το σύμπαν ή μαρτυρία του ανθρώπου.

ΜΕΤΑΦΡ. Π. Α. Π.

ABEL BONNARD

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΛΛΑΔΑ ΑΘΗΝΑ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Πάνω στην Άκρόπολη την ώρα του γλυκού δειλιού που ο Παρθενών μοιάζει με πυράν από άστραφτερό μάρμαρο.—Μου φάνηζε πως το φάντασμα της Θεάς έρχόντανε να ξαναεπισκεφθῆ το ναό της.

Και συναρπαγμένος από μιá σκέψη έπῆρα το θάρος και της μίλησα:

"Άσε με να σε νοιώσω, ο Παλλάς. Είσαι ώραία και ή όμορφιά σου θυ-

μίξει τους ναούς, της Ἀττικῆς τὰ τοπία, τῆς Φύσης καὶ τῆς Τέχνης τὰρι-
στουργήματα. Ἡ καρδιά μου εἶναι ταραγμένη πειὸ πολὺ καὶ ἀπὸ τὰ κύματα
τῆς Ἀδριατικῆς. Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ σὲ βλέπω γιὰ νὰ πιστεύω
σὲ σένα. Τὴν Ὀδύνην ἀγάπησα καὶ τὰ πράγματα τὰσχημα κάποτε - κάποτε,
γιατὶ ἔναι λυπητερά. Μέσα στὸ ἄπειρο καὶ τὰδειανὸ τὸ σύμπαν ἀπὸ τὴ
λύπη ἔλυωσα.

Ἐδῶ ἡ συμβουλή σου θὰ μοῦ χαρίσει τὴ σωτηρία. Ἔσο ὁμοια, στὴν
ἀνάμνησή μου, μὲ τὸ θεῖον εἰδωλό σου, τοῦ Φειδία τὸ ἄγαλμα, ποὺ ξαφα-
νίσθηκε ἀπὸ τὸν κόσμον. Δέξου κ' ἐγώ, σὰν τὸ λαὸ σου ὅταν στὴν ἀγορὰ συζη-
τοῦσε τις ἀποφάσεις γιὰ τὴν πατρίδα, νὰ μείνω, τις πιδ σημαντικὲς στιγμὲς
τῆς ζωῆς μου, μὲ τὰ μάτια καρφωμένα πάνω σου.

Ἔτσι θάγαπήσω γιὰ πάντα τὴν Ἀρμονία καὶ τὴν Τόλμη. Δὲ θὰ βρῶσκω
πειὰ εὐχαρίστηση στὶς ἀδυναμίες μου, καὶ ποτὲ πειὰ δὲ θὰ μὲ νοιάζει γιὰ
τὸ μοιραῖο καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Τὸ ἰδανικὸ μου θάχει στὴ ζωὴ τις
οἴζεις του καὶ στὸ ὑπερπέραν τὸ ἄνθος του.

Ἦ Θεά! τοῦ χιτῶνος καὶ τῆς αἰσθητοῦ σου οἱ πτυχὲς εἶναι ποιήματα καὶ
προσταγές. Θέλωμε νὰ σὲ ὑπακούομε καὶ νὰ σὲ ψάλλομε. Νὰ σὲ ξαναδημι-
ουργήσομε θέλομε στὸν κόσμον. Μιά φορὰ ἦσυνα ἡ κόρη κάποιου Θεοῦ. Σῆ-
μερα θὰ σηκωθεῖς περισσότερο, θὰ γίνεις ἡ κόρη τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ
σύμφωνα μὲ τὴ σκέψη καὶ τὸ ρυθμὸ σου θὰ ξανακτίσομε τὸ Ἄστυ, τὴν
Τέχνη καὶ τὸν Ἔρωτα.

Καὶ ἄκουσα τὴν ἀπάντηση τῆς Παλλάδος ποὺ μιλά, καθὼς ὅλοι οἱ θεοί,
χωρὶς λόγια, μέσα στὰ τρίσβαθα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς Σιωπῆς.

«Παῖδί μου, μοῦ εἶπε, ἐγεννήθηκες κοντὰ σ' ἐκείνη τὴ μεγάλη λίμνη
τῆς Μεσογείου, ποὺ τὴν ἐξεπολίτισε ὁ λαὸς μου διασχίζοντάς τηνε μ' ἀτρό-
μητες βάρκες, πρὸς νότον ἐνὸς τόπου στὸν ὅποιον ἐμπιστεύθηκα ἕνα μέρος
τῆς πνευματικῆς κληρονομίας μου, σὲ μιὰ θορυβώδη καὶ φανταχτὴ πόλιν
ποὺ τὴν ἴδρυσαν οἱ Φωκαεῖς. Κάποτε - κάποτε θυμᾶσαι τὴν καταγωγὴ
σου καὶ μ' ὅλα τὰ θέλητρα ποὺ οἱ βάρβαροι ζητοῦν νὰ σὲ παραπλά-
νήσουν μοῦ ξανάρχεσαι. Κ' ἐγὼ δὲ σὲ ἀπώθησα ποτέ. Ἐτραγουδῆσες τις
παραδόσεις τῆς καταγωγῆς τοῦ λαοῦ μου, τοὺς ἠρωὰς του τοὺς ὕμνησες καὶ
σὲ σκηνές, ὅπου ξετυλίγονται πολλὲς φορὲς οἱ πειὸ παράξενες παρωδίες, ἀνά-
στησες τὰ ἐξωραίσματα τῶν παλιῶν πόλεων ποῦσαν ἀπὸ λαβύρινθους γεμάτες
—καὶ τις καρδιὲς τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ὄλων τῶν χρόνων, ποὺ ὁμοια
λαβύρινθοι εἶναι. Τοὺς ἐφώτισες μὲ τὸ πνεῦμα τὸ σύγχρονον ποὺ εἶναι
καὶ δικό μου γιατί ἔμαι αἰώνια.

Ἐπῆρα τὴ μορφὴ ἀρματωμένης κόρης κ' ἔστι στοὺς ἀνθρώπους φανε-
ρώθηκα γιατί ἀνάγκη ἀπὸ σύμβολα καὶ σημάδια ἔχουν γιὰ νὰ ξεδιαλύνουν
τὰ θεῖα μυστήρια. Μὰ σήμερον ποὺ τοῦ Φειδία τὸ ἄγαλμα δὲν ὑπάρχει πειὰ
εἶμαι ζωντανὴ παντοῦ ὅπου ἀνθρώποι σκέπτονται γιὰ τὸ Ἰδανικὸ καὶ ἀγω-
νίζονται γι' αὐτό. Στὴν Ἀττικὴν ἐγεννήθηκα, μὰ πατρίδα μου εἶναι ὁ κόσμος
ὁ ἀπέραντος. Ἐκανες ὁμῶς καλὰ νὰ γυρίσεις κατὰ τὸ βράχον αὐτὸ ὅπου
συντρίμια μονάχα ἀπόμειναν. Αὐτοῦ ἔχ' ὑψωθεῖ μαρμαρένιον τὸ σῶμά μου
κ' ἔναρμονία μὲ τις ἐμπνεύσεις μου δημιουργήθηκε γύρω του μιὰ τέχνη
ἀπαράμιλλη σὲ διαύγεια καὶ σ' εὐρυθμία. Μὰ τὸ εἶδες, πεθαμένα εἶναι τὰ
πράγματ' αὐτά. Ἡ ἀνθρωπότης πάνω σὲ δρόμον σπαρμέν' ἀπὸ τάφους βα-
δίζει, χωρὶς νὰ κουρασθεῖ, πρὸς κάποιες μυστηριώδεις κορφές. Εἶναι περι-
τὸν νὰ ξαναρχίσουν τὰ περασμένα. Ὅσοι μὲ ἀντιγράφουν εἶναι τρώντι ξε-

ροὶ ἀντιγραφεῖς, καὶ ὅσοι πάλι μὲ μιμοῦνται ἀπλοὶ μιμηταί. Μονάχα ὅσοι μὲ
ξαναβρίσκουν, μὲ νοιώθουν καὶ μὲ ὑπακούουν.

Εἶμαι τὸ μέτρον, τὸ μέτρον ποὺ χωρὶς αὐτὸ τίποτα δὲν πλάθεται ποὺ
νὰ μπορεῖ, καθὼς εἶπαν, νὰ ζήσει. Εἶμαι, καλύτερα, ἡ ἰδανικὴ κόρη μέσα
στὸν κύκλον τῆς δημιουργίας. Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ βιώσιμο καὶ τὸ ὠραῖο
ἐξὸν ἀπὸ τὰ παιδιὰ ποὺ μητέρα τους εἶμ' ἐγώ. Μὰ εἶναι πολλοὶ καὶ διάφο-
ροι ὅσοι παντρεύονται μὲ τὴν παρθενία μου ποὺ αἰώνια ξαναγεννιέται. Ὁ Παρ-
θενῶν δὲν εἶναι τὸ μόνο ἔργον ποὺ ἀνάβρυσε ἀπὸ μένα· ὁ Φειδίας δὲν εἶναι
ὁ μόνος γλύπτης ποὺ ἔχω καὶ ὁ Ὀμηρὸς ὁ μόνος ποιητής· δὲν εἶναι
μονάχα ἡ Ἑλλάδα ἔδρα μου. Τὸ Σενιέ, τὸ Σέλλειν, τὸ Σατωβριάν, τὸ Γκαῖτε
καὶ ἄλλους ἀκόμα ἐγὼ τοὺς ἐνέπνευσα. Ὅπου βασιλεύει ἡ Ἀρμονία ἐκεῖ κ'
ἐγώ. Ἐμένα ποτὲ δὲ μ' ἐτρόμαξε τὸ μυστήριον, καθὼς μερικοὶ ἐπίστεψαν,
ἔμένα τὴν Παρθένα, τὴ γεννημένη χωρὶς ἁμαρτίες· καὶ ἀκόμα ποτέ μου δὲ
σιχάθηκα τὴ μαγία ὅταν τὴν ἐμπνέουν οἱ Θεοί. Ὁ Πλάτων εἶπεν
ὁπαδός μου σὰν ἔγραφε: «Πάντα τῶν σοφῶν ἡ ποίησις θὰ χλωμαίνει μπρο-
στὰ στὰ τραγούδια ποὺ τὰ διαπνέει θεῖα μαγία». Γιατὶ ἡ μαγία αὐτὴ
εἶναι μιὰς ὑψίστης καὶ ἄγνωστης σοφίας ἐκδήλωσις. Ὁ Διόνυσος, ὁ θεὸς
τῆς μέθης, εἶναι ἀδελφός μου. Δὲν τὸν ἀπαρνούμαι διόλου. Εἶπε μεγάλος
ἀλήθεις τὴ στιγμή ποὺ νόμιζε πὼς εἶχε χάσει τὰ φρένα. Ἀλλὰ δὲ συμ-
φῶνῶ οὔτε μὲ τὴν ἀσχημιὰ οὔτε μὲ τὴν ἀκαταστασία, οὔτε μὲ τις παρακα-
τινὲς παραφροσύνες.

Ἔχω γιὰ ἐχθροὺς ὅλα τὰ τέρατα. Γι' αὐτὰ σηκώνομαι καὶ χτυπῶ. Οἱ
γίγαντες πέφτουν στὴν ἐκρηξὴ τῆς ὀργῆς μου, καὶ τῶν σκιῶν οἱ ἐφιάλται
χάνονται. Εἶμαι καλὴ, μὰ εἶμαι καὶ δυνατὴ. Δὲν ὑποχώρησα ποτέ στὸ βέ-
βηλον, στὸ ἄπιστον, στὸ πρόστιχον καὶ στὸ ἀνόητον. Ὅλους τοὺς βλασφημητὰς
τοὺς ἔδιωξα. Καὶ ἡ μεγάλη τιμωρία μου γι' αὐτοὺς ἦταν ποὺ δὲν ἠμπόρε-
σαν νὰ μὲ καταλάβουν. Πρὶν ἀπὸ σένα ἦρθεν ἕνας Βρετανὸς νὰ μὲ προσκυ-
νήσει. Κι ἀπὸ τότε ἐδοξάσθηκα πολὺ· μὰ ἔζησε καὶ ἀπόθανε χωρὶς ὀλοκληρι-
τικὰ νὰ μ' ἐννοήσει.

Κι ἀλήθεια· ἐζήτησε νὰ μάντιτᾶξει στὸ Θεὸ ποὺ αὐτὸς ἀποκήρυξε καὶ
ποὺ τὸν ἐρχομὸ του ἐγὼ ἐτοίμασα. Ἄν ἡ ἀποκάλυψις τῆς τελείας Ὀμορφιάς
ἔγινε σ' ἕνα κάποιον αἰῶνα ἀπὸ μιὰ κάποιαν φυλὴ, ὁμῶς σ' ἕναν ἄλλον τόπον,
ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς Ἰονικῆς θάλασσης, περισσότερο ἄγονο μὰ ὄχι καὶ ὀλι-
γότερον θελχτικόν, ἔγινε ἡ ἀποκάλυψις τῆς τελείας ἀλήθειας. Καὶ τὴν ἀλήθειαν
αὐτὴ μᾶς τὴν ἔφερε πραγματικὰ ἡ θεϊκὴ ἀνθρωπότης. Ἀπὸ τὸ δρόμον τῆς λίγα
μονάχα λιθάρια ἐγὼ παραμέρισα. Μὰ ἐχρωστοῦσε ἐκεῖνον, πειὸ μεγάλος
ἀπὸ μένα, ποὺ νόμος μου εἶναι νὰ ζῶ, ἐχρωστοῦσε θεληματικὰ νὰποθάνει.
Καὶ νά, γιατί, ἂν ἡ Ἀκρόπολις εἶνε ἀπὸ τις ἀνθρώπινες κορυφές ἡ πειὸ ψηλὴ,
ἀπὸ τοὺς θεοὺς λόφους ὁ πειὸ ἀλγεινὸς εἶναι ἐκεῖνος ὅπου ἔσβυσε τοῦ
δικαίου τούτου ὁ στεναγμὸς ὁ τελευταῖος, ποὺ τὴ ζωὴ στὸν κόσμον ἔδωσε,
εἶναι ὁ Γολγοθᾶς.

“ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ” ΜΕΤΑΦΡ.

JULES BOIS

ΤΟ ΝΕΟ ΜΑΣ ΜΙΘΥΣΤΟΡΗΜΑ

Ἡ « Νέα Ζωή » μὲ κάποιαν περηφάνειαν βλέπει νὰ συγκεντρώνονται γύρω
τῆς ὅλοι οἱ ΝΕΟΙ καὶ οἱ ΔΥΝΑΤΟΙ.—Γιατὶ αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς :

νά συγκεντρώνω ὅλη τὴ νειότη καὶ τὴ δύναμι σ' ἓνα ξεχείλισμα μυριόκλωνο ζωῆς πλημμυρισμένης ἀπὸ χυμούς δημιουργικούς.

Μὲ τὸ φυλλάδιο αὐτό, μὲ τὸ ὅποιο ἀρχίζει καὶ τὸ ἔκτον ἔτος τοῦ Περιδικοῦ μας, ἔχομε τὴν εὐτυχία νὰ παρουσιασθοῦμε στοὺς ἀναγνώστας μας δυναμωμένοι μὲ νέο συνεργάτη τὸν ΠΕΤΡΟ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ—καὶ ἀπὸ τὸ ἐπόμενο μὲ νέα συνεργάτρια τὴν ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ.

Πρὸ μηνῶν ὁ «Νουμάς» εἶχε τὴν εὐτυχία νὰ δημοσιεύσῃ (μὲ τὸ ἀληθινὸ τῆς τῶνομα Γαλάτεια Ἀλεξίου) τὸ μυθιστόρημά της «Ridi Pagliacío», τὸ ὅποιον ἐπροκάλεσε ἀληθινὴν ἐκπληξὴν στοὺς φιλολογικούς κύκλους καὶ τὴν ἀνύψωσε στὴν πρώτη γραμμὴ τῶν λογογράφων μας. Παραπέμπομε τοὺς ἀναγνώστας μας στὸν ὑπέροχο χαρακτηρισμὸ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ταλάντου τῆς ποῦ μᾶς ἔδωσε εὐθύς ἔπειτα ὁ κ. Νιρβαμῆς.

Ἐμεῖς, σημειώνομε πρὸς τὸ παρὸν τοῦτο μόνον:—ὅτι ἡ νέα μας συνεργάτρια δὲν ὁμοιάζει καθόλου μὲ τὶς γνωστὲς γυναῖκες συγγραφεῖς. Ἡ Πετροῦλα Ψηλορεῖτη εἶναι καὶ μένει πάντοτε Γ υ ν α ἰ κ α—Ἀντιλαμβάνεται τὴν ζωὴ ὡς Γ υ ν α ἰ κ α καὶ μᾶς ἀποτυπώνει τὶς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματά της ὡς Γ υ ν α ἰ κ α—Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ τοῦτο πρὸς χαρακτηρισμὸ τοῦ ξεχωριστοῦ καὶ πρωτοτύπου ταλάντου τῆς Πετροῦλας Ψηλορεῖτη, γιατί ὡς τώρα ὄλες οἱ γυναῖκες, ποῦ ἔγραψαν καὶ γράφουν, δὲν μᾶς εἶπαν τίποτα τὸ ξεχωριστό, τὸ δικό τους, καὶ μοιάζουν ὄλες μὲ ἄνδρες.

Καιρὸς πειὰ νὰ μᾶς πῆ καὶ ἡ Ἑλληνίδα γυναῖκα τι αἰσθάνεται ὡς Γ υ ν α ἰ κ α Καὶ ἔχει τόσα νὰ μᾶς πῆ!

Στὸ «Ridi Pagliacío» ἡ Πετροῦλα Ψηλορεῖτη μᾶς εἶπε μὲ τὸν πλέον ὑπέροχο τρόπο μερικά πράγματα, ποῦ θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ μᾶς τὰ πῆ ἄνδρας, ἔστω καὶ προικισμένοι μὲ τὴ μεγαλύτερη Διαίθησι.

Στὸ «ΕΓΩ, ΟΛΟΙ ΕΞΕΙΣ», ποῦ θὰ δημοσιεύσωμε, ἔξακολουθεῖ μὲ τὴν ἴδια σκληρὴ παρατηρητικότητά νὰ ρίχνῃ τὰ μάτια στὴ γυναῖκεα ψυχὴ καὶ μὲ τὸν πλέον δαιμόνιο τρόπο νὰ ξεσχίξῃ πέπλους, ἀνέγγιχτους ἕως τώρα, καὶ νὰ μᾶς δείχνῃ τολμηρὰ καὶ σὲ ὑπέροχες στάσεις τὸ Αἰώνιο Θῆλυ.

Καὶ μὰ ἄλλη ἐκκληξίς. Ἡ Πετροῦλα Ψηλορεῖτη εἶναι νεαρωτάτη ἀκόμα. Κρητικοποῦλα ἀρχαϊκῆς ὁμορφιάς μένει στὸ Ἡράκλειο τριγυρισμένη ἀπὸ πατέρα καὶ ἀδελφία, ποῦ ὅλοι αἰσθάνθηκαν ἀπὸ μικροὶ τὸ Φῶλημα τῆς Τέχνης στὸ μέτωπο.